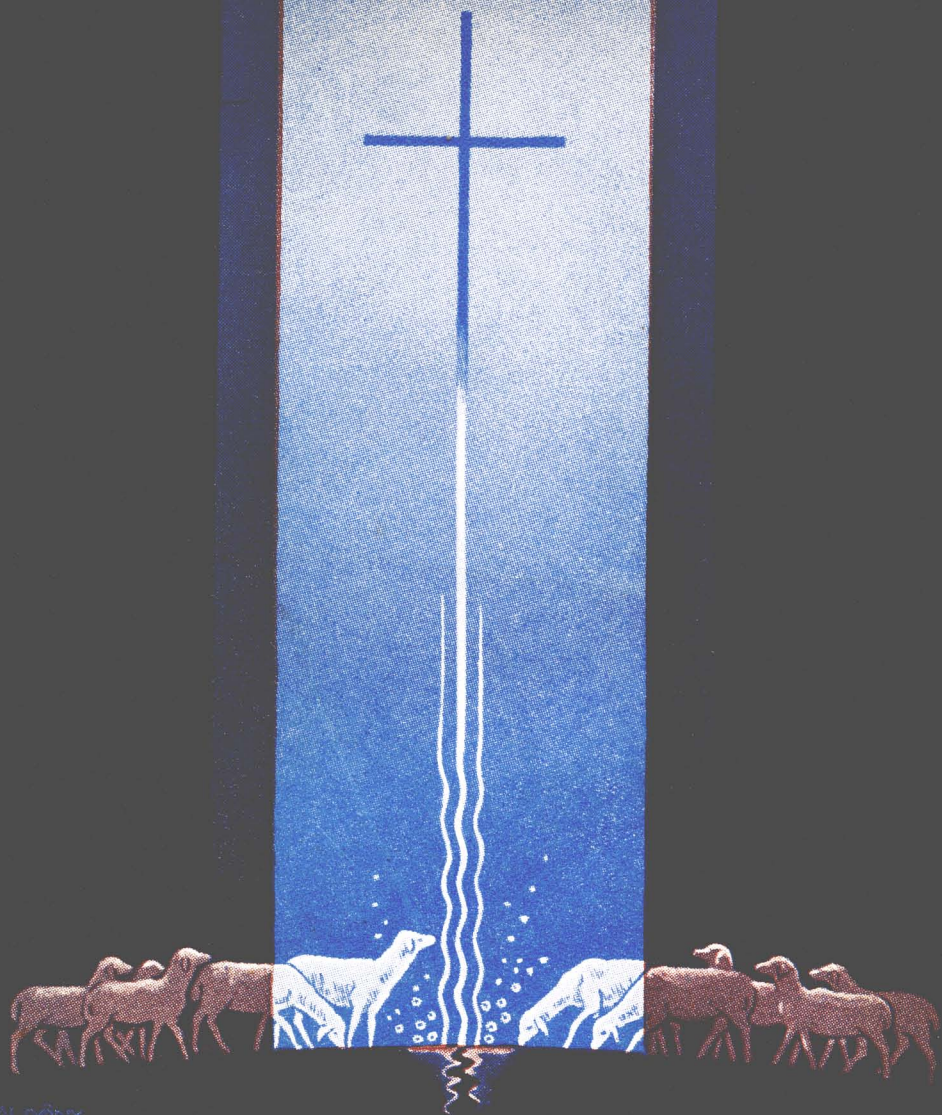

PAL CRÖRÖR

MÜLLER LAJOS SJ.

A JÓ ISTEN

KORDA · R.T. KIADÁSA · BPEST ·

MÜLLER LAJOS S. J.:

A JÓ ISTEN

**ÉRTEKEZÉS ISTEN VÉGTELEN
IRGALMÁRÓL**

II. KIADÁS

KORDA R. T. KIADÁSA, BUDAPEST

Imprimi potest. 6/1935. Budapestini, die 15. Martii 1935. Franciscus Xav. Biró S. J.
Praep. Prov. Hungariae. — Nihil obstat. Dr. Julius Czapik censor dioecesanus. Nr.
1499/1935. Imprimatur. Strigonii, die 18. Maii 1935. Dr. Julius Machovich vic. gen.

Nyomatott: Korda R. T. nyomdájában, Budapest, VIII., Csepregy-utca 2.

BEVEZETÉS

Kevés oly hasznos, sőt szükséges könyvet írtak az újabb időkben, mint aminőt L. Garriguet, a néhány évvel ezelőtt elhunyt nagyszemináriumi előjáró adott a modern ember kezébe. Elég bizonyosság már magában véve az a siker, amely a munkát koronázta. Hiszen rövid néhány év alatt 42 kiadást ért. A kitűnő szerző könyvét azoknak szánta, akik az Istentől félnek („Aux âmes qui ont peur de Dieu”). És íme, sokan ismertek magukra, mint ilyenre. Ahogy a szomjas föld a harmatot, mohón szívták magukba a könyvekből azokat a régi, de elhomályosodott igazságokat, amelyek fényt derítenek az embernek Istenhez való helyes viszonyára. Napjainkban az isteneszme szinte meg van hamisítva számtalanok lelkében. A keresztények jó Istene helyét előttük ismét a pogány Jupiter foglalja el, aki kezében villámokat tart, akinek lábánál vérszopó tigris hever és aki sólymával kémlelteti a bűnöst, hogy uszítsa a vérszomjas fenevadat, bosszúja eszközét, végrehajtóját. Hogy az ilyen, alapjában hamis felfogás Istenről minő károkat okoz nemcsak az egyesek lelkiéletében, hanem magának a társadalomnak is, felesleges bővebben kifejtenünk.

Különösen aktuálissá teszi ezt a könyvecskét éppen az a nyomasztó gazdasági helyzet is, amelyben úgyszólván az egész emberiség szinte kétségbeesetten vergődik. Az általános helyzet oly nyomasztó, a társadalom felett az ég oly borús, hogy még olyanok is, akiket nem vádolhatunk pesszimizmusról, az egész társadalmi rendnek viharok s robbanások nélkül alig elképzelhető szükségszerű átalakulását látják a küszöbön.

Mindez a helyes isteneszmét még azok lelkében is veszélyezteti, akik arról eddig elég helyes fogalmat alkottak maguknak.

Midőn azonban ebben a könyvecskében arra törekszünk, hogy Istent a helyes megvilágításban végtelen jóságában és irgalmában mutassuk be, hogy őt az ember a bizalom és nem a félelem látószögéből szemlélje, éppen nem akarjuk az utóbbinak fontos szerepét letagadni. *A helyes félelemnek is megvolt és megmarad a nagy és nélkülözhetetlen szerepe. Maga az Egyház a trienti szent zsinaton¹ a félelmet is üdvösnek hirdette,² eltekintve attól a fajtájától, amely a bűnhöz való belső ragaszkodással összefér, s amelyet a teológia szolgailag szolgainak nevez.* Mi e könyvben csak az ellen a félelem ellen küzdünk, amely kisajátítja a bizalmas szeretet jogait, amely az Istenhez való közeledésnek nem eszköze, hanem akadálya. Mi főleg azokhoz szólunk, akik szinte sóvárognak Isten után s mégsem merik magukat fenntartás nélkül karjaiba vetni . . . mert félnek tőle.

Isten adja, hogy ez a munka, melyet Garriguet könyvét alapul véve, de teljesen átdolgozva s a Bizalomról szóló függelékkal kibővítve adunk a magyar közönség kezébe, szaporítsa azok számát, akik már nem félnek, hanem szeretnek az Apostol szava szerint: „A szeretetben nincs félelem, hanem a tökéletes szeretet kizárja a félelmet, mert a félelem gyötrelmmel jár, aki fél, nem tökéletes a szeretetben.” (I Jn. 4, 18.)

¹ Sess. 14. cap. 4. can. 5.

² A szolgai félelemből eredő bánat is megszerzi a megigazulást, de csak akkor, ha ily bánattal a gyónási feloldozásban is részesülünk.

FÉLELEM A JÓ ISTENTŐL

I. SOKAN FÉLNEK A JÓ ISTENTŐL

Félni . . . Istentől? Mintha ez a két szó nem is akarna összeilleni. Mintha két, egymásnak ellentmondó fogalommal állnánk szemben. Hogyan? Az ember féljen attól, aki jó, sőt maga a *jóság*, akinek éppen ezért legjellemzőbb tulajdonságai a megértés, a részvétel, az irgalom? És mégis, hányan vannak, akik félnek, nagyon félnek a jó Istentől. Pedig talán ugyancsak nincs okuk *éppen nekik*, félve gondolni a jó Istenre. És mégsem tudják magukban leküzdeni ezt a félelmet. Ha csak eszükbe jut is a jó Isten, összerezzennek . . .

Már csak az a gondolat, hogy egyszer Istenhez kell menniök, az ő ítélőszéke előtt megjelenniök és éltük minden, még legkisebb cselekedeteiről is számot kell adniok, rémületbe ejti őket. Az Isten igazságsága szinte megdermeszti, Istennek fensége lesújtja őket, Istennek tökéletességei, a helyett, hogy vonzanák őket és felemelnék, inkább arra szolgálnak, hogy saját nyomorúságukat, semmiségüket csak annál kínosabban átérezzék. A helyett, hogy a szeretet mágnesa a legjobb Atyához vonzaná őket, bizonyos rettegés, vagy legalább is helytelenül értelmezett tisztelet éket út közékük és a jó Isten közé. A félelem állandóan bénítja, zsidbasztja lelküket. Bár szeretik Istent, talán komolyan szeretik, de a szeretet nem tudja szívüket felmelegíteni, keblüket kitágítani. Semmi közvetlenség, semmi gyermekded bizalmasság nincs a szeretetükben. Nem a lélek mélyé-

ből fakad az, hanem csupán bizonyos erőfeszítésnek gyümölcse, amiben van valami fájdalom és aggódás. És ha ez az aggódó szeretet éppen a *vallásosság*ból ered, azért nem kevésbé sajnálatraméltó.

Mit és kit látnak az ilyenek Istenben? Valami messze-távoli lényt, aki szinte elvész, feloldódik az Ő fenséges, megközelíthetetlen nagyságában. Rideg, zord, követelő úr nekik a jó Isten, aki szüntelenül csak kémlel, lesben áll, hogy minden hibán rajtakapjon. Ha aztán sikerült neki bennünk valamit kifogásolni, bezzeg könnyörtelenül és örömmel jegyzi azt be az igazságosság könyvébe, hogy egyszer majd leszámoljon. Végtelenül éleslátó, szigorú bíró ez az Isten, aki könnyörületet nem ismer. Egyetlen gyengeségünket sem hagyja majd megtorlás nélkül. Az ő felfogásuk szerint még az igazak is éppen csak hogy valahogy megmentik a lelküket, és alig-alig találunk irgalmat annak az Istennek színe előtt, aki még angyalaiban is meglátja a foltokat és akinek kezébe esni egyszerűen rettenetes. (V. ö. Zsid. 10, 31.)

Ámde Istent így odaállítani annyi, mint őt teljesen félreérteni, sőt *súlyosan megbántani*. Csak az a szerencse, hogy ennek az elgondolásnak, isteneszmének semmi köze sincs a valósághoz, az igazsághoz. Az ilyennek gondolt, elképzelt Isten nem a *mi Istenünk*, nem az a *jó Isten*, aki magát nekünk kinyilatkoztatta, akit a józan észből következtetések útján is, de biztosan megismerhetünk. Ez a félelemalkotta Isten nem is Isten, hanem agyrém, az igazi Istennek méltatlan karikatúrája. Az igazi Isten szeretetreméltó Atya, végtelenül irgalmas és íme, öbelőle akarnak rideg kényurat és kíméletlenül igazságos bírót csinálni. Szinte szántszándékkal úgy rajzolja meg előttünk az arcképét, hogy az embernek elvegyék minden kedvét vele közelebbi érintkezésbe lépni. Hiszen ez az Isten nem üti meg az emberi jósnak és részvétnak, megértésnek még csak az átlagát sem.

II. AZ ISTENTŐL VALÓ FÉLELEM OKAI

Ez az oly sajnálatraméltó és káros félelem az Istentől sokféle forrásból eredhet. Elsoroljuk a legfőbbeket.

1. *A nevelés.* Jóllehet a janzenizmus¹ már századok óta lezajlott s hazánkat amúgy is csak utolsó hullámfodrai érintették, de sajnos, a szelleme nem tud egészen eltűnni a világból. Nem csekély azoknak a keresztény családoknak a száma, amelyekben valamilyen janzenista nevelés öröklődik nemzedékről-nemzedékre.

A janzenizmus az az eretnekség, amely bár a jámborság és életszentség külszíne alá rejtőzött és mégis, vagy éppen azért az újabb korban a legnagyobb pusztítást vitte végbe a lelkek világában. A legnagyobb vétke, hogy meghamisította az istenfogalmat. Nemcsak mint hideg, követelő urat állította Istent a lélek elé, akinek a pusztá gondolata is félelembe ejt, szorongatja a szívet és akadályozza annak minden jóleső kitágulását, hanem valóságos zsarnokot csinált belőle, aki szigorú törvényeket hoz a nélkül, hogy kellő kegyelmi erőket is adna azok megtartására, aki üdvözít ugyan egyeseket, még

¹ A janzenizmus kezdeményezője Jansen Kornél (1585—1638) löweni tanár, később (1636-tól) yperni püspök. Maga ugyan még tanait nyíltan nem hirdette s mint katolikus élt és halt meg, de „Augustinus” című könyvében, amelyen 20 évig dolgozott s amelyet csak halta után publikáltak, kifejti téves tantételeit. Ezekből eredt a róla elnevezett eretnekség, amely az Egyháznak annyi bajt és kárt okozott. A janzenizmust, amely a Kálvin-féle eretnekséggel belső rokonságban van, az Egyház többszörösen ünnepélyesen elítélte. Ma mintegy tízezer hívővel Hollandiában tengődik mint külön felekezet; néhány püspököt tart, akiknek megválasztását Rómának mindig bejelenti, a nélkül persze, hogy erről a Szentszék hivatalos tudomást venne. A janzenisták mindig dühödt ellenségei voltak a Jézustársaságnak, mert benne látták tanaiknak, rendszerüknek és szellemüknek legavatottabb ellenlábasait. Ismertek többek közt a janzenista *Pascalnak* a gyűlölet és gúny mérgébe mártott tollal megírt pamfletjei a jezsuiták ellen. (Lettres provinciales.) A janzenisták egyik főokozói annak, hogy a Szentszék indítatva érezte magát, hogy a Jézustársaságot egy időre feloszlassa.

a saját akaratuk ellenére is, mert megvonja tőlük a lehetőséget, hogy vétkezzenek, de másokat megint bukni és veszni enged, megvonva tőlük a szükséges kegyelmeket. A janzenizmus szeretné még magának Krisztusnak szívét is összeszorítani, azt tanítva róla, hogy nem mindenkiért, hanem csupán kevés számú választottakért halt meg. Továbbá túlságosan megnehezítette a bűnbocsánatot. A szellemétől áthatott vagy megmételtyezett papok nem elégedtek meg a javulásnak komoly ígéretével, hanem csupán akkor akartak feloldozást adni, amikor a bűnös már javulását be is igazolta. Ezt a javulást azonban maguk a gyóntatók tették szinte lehetetlenné, megfosztva a szegény, gyarló bűnöst a szentségekből áradó hathatós segítő kegyelmektől. Óriási, elérhetetlen magasra fokozták a feltételeket, kellékeket is, amelyeket azoktól követeltek, akiket a szentáldozáshoz bocsátottak. Így aztán nem is ritkán történt, hogy fiatalok elvégezték a középiskolát a nélkül, hogy egyetlenegyszer is kaptak volna feloldozást, avagy az élet forrásához, az Oltáriszentséghez járultak volna. Akárhányszor jó családból származó, egyébként keresztény életet élő jegyeseket az elsőáldozásra kellett előkészíteni. Sőt megtörtént nem egyszer, hogy janzenista szellemben nevelt és vezetett szerzetesnők az isteni parancs ellenére, még halálos ágyukon sem akartak megáldozni, mert méltatlanoknak érezték magukat a szeretet szentségének, az Úr Jézusnak fogadására.

Magának a sárkánynak fejét a Szentszék többszörös kárhóztató ítéletével ugyan összezúzta, de sajnos, a mérge valahogyan átszivárgott már a keresztény társadalom testébe. Újabban X. Pius pápa halhatatlan dekrétumai a szentáldozásról ismét a janzenizmus gyökerére tették a fejszét. De a mai társadalom nagy hányada ezeknek üdvös hatását fiatalkorában még nem tapasztalhatta és így időbe telik, míg a család szelleme a nevelést magát a Janzen-féle eretnekség finoman lappangó, de veszélyes leheletétől, mely a hitbuzgalmi könyvekből is kiáradt, teljesen függetleníti. És valóban, ha gyermekkorunkra visszatekintünk, csak

kevesen dicsekedhetünk azzal, vagy jobban mondva, kevesen hálálkodhatunk Istennek azért, hogy a jó nevelés bennünk Istenről a helyes ideát ébresztette fel. Nemde inkább emlékszünk esetekre, mikor Istennel fenyegettek, ijesztgettek minket, mint mikor a jó menyeyei Atyát emlegették, akivel egészen gyermeki módon érintkezhetünk. Inkább tanítottak meg minket Istentől félni, mint Istent szeretni. Későbbi neveltetésünk is alig tudta ezt az alaphibát kijavítani. Ezért akárhányan soha életükben sem tudták elhatározni, hogy teljes odaadással, egyszerűséggel és bizalommal forduljanak Istenhez, pedig úgy kellene, hogy ez legyen alaphangja minden vele való érintkezésünknek. A gyermeki zsenge lélekkel befogadott nyomok örökre megmaradnak. Azokat végkép kiirtani vajmi nehéz, csaknem lehetetlen. Pedig ezek akadályozzák meg, hogy Istent annak lássuk, aki, és magunkat fenntartás nélkül karjaiba vessük, ahogy ő ezt kívánná.

Az ilyen nevelés kedvezőtlen hatását csak még fokozta az a sok tekintetben helytelen felfogás a tekintélytiszteletről, amely a már letűnt időkben a családot és az egész társadalomban uralkodott, amelynek visszahatása a rosszul értelmezett szabadságjog és a napjainkban túltengő függetlenségi, demokratikus szellem. Régebben a fejedelem szinte megközelíthetetlen magasságban lakozott s csak ritka szerencsések, sok utánjárás és ceremónia után juthattak színe elé. Ez a túlfokozott tekintély minden egyházi és világi felsőbbbségnél megnyilvánult. Sőt, magában a családban is a gyermek inkább kényurat és fejedelmet, mint atyát látott szülőjében, aki az ő megkérdése nélkül dönt sorsa felől. Így például a házasságokat is maguk a szülők kötötték, és az Egyháznak magának a trienti szent zsinaton tiltakoznia kellett a franciák követelése ellen, akik a szülői beleegyezés hiányát mint házassági *bontó akadályt* akarták az egyházi törvények közé iktatni. Ez a felfogás áttérrelődött az Istennel való viszonyra is. Helytelen egyoldalúsággal állította be az emberiség gondolatvilágába Istennek fenségét és utol-

érhetetlen tekintélyét. Kít ne morzsolna össze ily nagyság? Ki merne hozzá közelíteni és vele oly baráti, gyermeki összeköttetést fenntartani, amilyent pedig Isten, mint alább bőven kifejtjük, nemcsak eltűr, megenged, hanem határozottan meg is kíván.

2. *A hitszónokok és egyházi írók sajnálatos túlzásai.* Némelyik egyházi szónok különösen szereti beszédeiben kiélezní azt, ami a hit igazágaiban félelmet gerjesztő, szinte rémítő. Legjobb szándék vezeti őket. Fel akarják rázni a bűn fertőjében fetrengő, avagy a lanyhaság álmában szendergő lelkeket. Előveszik tehát a hit pörölyét és kalapácsát s nemcsak töredelemre kovácsolják, hanem szinte összeűzzák a lelkeket. Megvan ennek a maga értelme és jogosultsága, főképen a missziókban . . . de csakis bizonyos fokig és bizonyos mértékben. Ami túlhajtott és egyoldalú, sohasem lehet igaz és helyes, és nem is teremhet kifogástalan gyümölcsöket. A pusztá félelem csak időre-órára állítja talpra az embert. Az állhatatos kitartást és haladást a jóban csakis a szeretet biztosítja. A lelki sebekbe nemcsak a félelem csípős ecetét, hanem egyben a szeretet és bizalom kenetét is kell csepegtetnünk, meggyőzve a lelket az isteni irgalom végtelenségéről is. És ezt némelyik szónok figyelmen kívül hagyja. Nem követi ebben az isteni Mestert, aki a megtérítendő nagy bűnösök előtt nem a poklóról szól, hanem éppen előttük mondotta el örökbecsű paraboláit az isteni irgalomról. Szent Ignác Lelki-gyakorlatai-ban a lelki tisztulást célzó úgynevezett „Első heté”-ben a bűnről, poklóról szóló megrázó elmélkedéseit is mindig a bizalomra hangoló hathatós indítóokkal végzi. A tapasztalás is igazolja, hogy az afféle beszédekből, aminőket Massillon tartott a választottak csekély számáról, amelyekkel a legjobb szándékkal szinte örületbe hajtotta hallgatóit, aránylag igen kevés igazi megtérés fakadt. Az ilyen szónokok és ilyen szellemű aszkétikus írók méltán vádolhatók, hogy a lelkeknek jóval többet ártanak, mint használnak. Apasztják, kiszáraztják a szívek gyermekded bizalmas-

ságát a mennyei Atyához. Elgáncsolják a lelkek röptét az irgalom és szeretet Istenéhez.

3. *Némelyik szentnek a példája.* Tagadhatatlan, hogy a szentek virágoskertjében akadunk olyanokra is, akiken inkább csak életük némely szakában vagy mozzanatában a félelem és aggodalom violaszíne a jellemző, feltűnő. Voltak valóban szentek, akiket a szigorú isteni ítélet gondolata rettegésbe ejtett. Volt olyan, aki halála előtt kezét tördelve térdelt fel ágyán, aki fektében órákon át nem mert sem jobbra, sem balra tekinteni, várva a halál s ítélet pillanatát. S alig volt olyan köztük, akinek életében olykor bele ne csendült volna a Dies irae-nek egy-egy akkordja:

Én szegény ott (az ítéleten) mit beszéljek,
Pártfogómul kit reméljek,
Hol a szent is alig él meg?

Ámde a szenteket helyesen kell értenünk!

Először is tudnunk kell róluk, hogy bennük a félelem a legmagasabbfokú lelki tisztaságnak és a legmélyebb alázatosságnak szinte szükségszerű eredője. Midőn összemérték a kegyelmek bőségét, amellyel Isten őket kitüntette, a saját teremtményi gyarlóságukkal és gyengeségükkel, az alázatosság azt a tudatot ébresztette bennük, hogy ők a világ utolsó, legmértatlannabb bűnősei. Még a legkisebb hibát is, amelyet elkövettek, óriási hálátlanságnak tekintették. A hitnek a kegyelem által szinte végtelenig fokozott éleslátása, amellyel Istennek végtelen szentségét a saját teremtményi semmiségükkel összemérték, szinte szétmorzsolta őket. Ámde ez éppen nem jelentette Istennek nemtetszését, elégedetlenségét velük szemben. Még kevésbé azt, hogy lelkük üdve komoly veszélyben forgott, hanem ellenkezőleg, ebben is csupán az isteni jószág és irgalom nyilvánult meg, amely ezzel a bizony fájdalmas operációval az erényt, az alázatosságot és lelki tisztaságot kartá tőkéletesíteni.

Továbbá a szenteknek ez a hangulata valami csodálatos módon a legerősebb remény érzületével olvadt össze. Ők tudtak „Remélni a remény ellen” és

lelki gyötrelmeikben is hangoztatták Jób igéit: „Ha meg is öl engem, benne reménykedem.” (Jób 13, 15.)

Azután az ilyen hangulat a szenteknél egyáltalán nem volt állandó, hanem átmeneti állapot, amely rendszeren a legbizalmasabb és legédesebb szeretetnek adott helyet.

Hibáik és előző életük bűneinek eleven tudata csak arra indította őket, hogy annál jobban szeressék Istent, aki nekik megbocsátott. Vezeklő könnyeik mint igaz gyöngyök ragyogtak s díszítették őket Isten előtt.

Sajnos azonban, vannak, akik egészen más szemzőgből ítélik meg a szenteket. Bizonyos kedvteléssel s egyoldalúan csak azt veszik tudomásul a szentek életében, ami a saját hangulatuknak, szorongó, kishitű lelkületüknek, búskomorságra hajló kedélyüknek megfelelő. Így a helyett, hogy a szentek példája őket — ahogy kellene — felemelné, lelkesítené, inkább lesújtja.

4. *A Szentírás egyes helyeinek helytelen értelmezése.* A Szentírással is sokan úgy vannak, ahogy a szentek példájával. A Szentírás csakúgy, mint a szentek élete, egészében az isteni végtelen szeretetnek és irgalomnak kinyilatkoztatása. Ámde némelyek a jó Isten könyvéből is csak azt szeretik kiolvasni, ami elriasztó, félelembe ejtő és átfutnak azokon a helyeken, amelyek számukra a legédesebb vigasz forrásai lehetnének. Sőt, kiragadnak egyes helyeket, mondatokat az egészből, ha azok szorongó hangulatukat, félelmüket látszólag igazolják, figyelemre sem méltatva, hogy egészen más, ellenkező az értelmük, ha a teljes szöveget, az összefüggést tekintjük. Sokszor az eredeti szövegnek nemismerése vagy helytelen fordítása is okozhat ily félreértéseket.

Íme néhány példa a sok közül.

a) Igen gyakran halljuk beszédekben és találjuk aszkétikus könyvekben Jézus, Sirák fiának szavát idézve: „*Initium sapientiae timor domini*”, amit magyar nyelvre így fordítanak: „A bölcsesség kezdete az Úr

félelme.“ (J. S. F. 1, 16.) Ime, tehát mégis csak az Istenhez való helyes viszonynak — ami a bölcseséggel egyértelmű — kiindulópontja, lényeges feltétele az Istentől való félelem volna? Valójában pedig az egész mondatnak teljesen más az értelme. Szó sincs benne arról, amit a köznyelven félelemnek hívunk. Az istenfélelem ugyanis, amint ez a Szentírásnak számos helyéből kitűnik, itt távolról sem jelent félést az Istentől, hanem egyszerűen azt, amit mi vallásosságnak, jámborságnak nevezünk, t. i. azt a lelki készséget, amely bennünket a jóra hajt és a rossztól visszatart. Másszóval „a bölcsesség kezdete az Úr félelme” annyit jelent, hogy az igazi bölcsesség a vallásosságban van, avagy: igazában az az ember bölcs, aki óvakodik a rossztól és megtartja Isten parancsait. Kb. azonos helyek a Szentírásban a következők: „Féld az Istent és tartsd meg parancsait, — mert ez az egész ember.” (Préd. 12, 13.) „Az Úr félelme gyűlöli a gonoszsgot.” (Péld. 8, 13.) A vallásos, kötelességeit híven teljesítő embert az Írás általában véve „istenfélőnek” nevezi. Az agg Simeont „igaz és istenfélő férfiú”-nak mondja. (Lk. 2, 25.)

Másutt Istenről az Írás azt állítja: „Irgalma nemzedékről-nemzedékre azokon van, akik őt *félik.*” (Lk. 1, 50.) Maga az Egyház a Boldogságos Szűzre alkalmazza a Szentléleknek eredetileg a Bölcseségről mondott ígét: „Anyja vagyok én a szép szeretetnek, a *félelemnek*, beismerésnek és a szent reménynek.” (J. S. F. 24, 24.)

b) Más szöveg, melyet nem egy szónok, író használ fel jogtalanul és az igazság rovására, hogy félelmet gerjesszen, a Prédikátor könyvéből van kiszakítva: „Nescit homo utrum amore an odio dignus sit.” „Mégsem tudja az ember, vajjon szeretetet érdemel-e vagy gyűlöletet.” (Préd. 9, 1.)

Tehát senki sem biztos lelke igazi állapotáról — vonják le belőle a következtetést — és nem ringathatja magát abban a boldogító hitben, hogy a megszentelő kegyelem állapotában van-e vagy sem. Ámde, ha betűszerinti értelemben vesszük is a Szentírásnak ezt a

helyét, még akkor sem jelent semmi elrémítőt. Egy-szerűen csak annyit, hogy senkinek sincs meg az ú. n. fizikai biztonsága, hogy kegyelemben van és egykor az égbe jut-e, vagyis olyan bizonyossága, amellyel azok bírnak, akiknek Isten azt külön kijelentette, s amelyet az ég boldog lakói már élveznek. Ebben teljesen fedi a szöveg az Egyház hivatalos tanítását, amelyet a trienti zsinaton a protestánsokkal szemben kifejtett. (Sess. 6, Cap. 9.) Ámde az a fizikai bizonytalanság, amely az embert állandó alázatosságban és óvatosságban őrzi, szépen megfér az erkölcsi bizonyossággal, amely minden okos kétséget kizár. Bárki, ha akarja, eljuthat a minden jogos nyugtalanságot kizáró bizalmas hitre arra nézve, hogy Istennek szeretetében van s a mennyországnak örököse. Istennek sohasem volt szándéka minket állandó nyugtalanságban tartani a pokolnak hajszálon függő Damokles-kardját függesztve fejünk fölé. Elvégre az ember sohasem esik halálos bűnbe tudtán kívül, és ha bukott, megvannak a bocsánatnyerésnek bizonyos eszkö-zei, amelyek Krisztusnak *csalatkozhatatlan* ígéretén alapszanak. Ha az ember megtette azt, amit józanul és emberileg megtehet, szent joga, sőt kötelessége szívét teljes nyugalomban őrizni. Tehát a szöveg még szó-szerinti értelmében sem szolgáltat semmi alapot sem a jogos nyugtalanságra, annál is kevésbbé, ha annak a sugalmazó Szentlélek által szándékolt értelmét tekint-jük. Világos lesz ez előttünk akkor, ha az idézett szava-kat nem így kiszakítva, hanem a megelőző és követő mondattal összefüggőleg tanulmányozzuk. Mit is mond a szent Szerző megelőzően? „Az igazak és a bölcsek meg cselekedeteik Isten kezében vannak, és mégsem tudja az ember, vajjon szeretetet érdemel-e vagy gyű-löletet. Minden, ami előttük van, hiúság, mivelhogy mindenkire egy sors várakozik: az igazra úgy, mint a gonoszra, a jóra úgy, mint a rosszra, a tisztára épp-úgy, mint a tisztátalanra, arra, ki áldoz és arra, ki az áldozatokat megveti, a jóra úgy, mint a bűnösre, s a hamisan esküvőre úgy, mint arra, ki igaz esküt tesz.” (Préd. 9, 1—3.) A szent Szerző tehát itt voltaképen

távolról sem szándékozik érinteni a kiválasztottság mélységes titkát. Tapasztalati igazságot állapít meg, amelyet a mindennapi élet ezerszer igazol. A jók és a rosszak ezen a világon csaknem egyforma bánásmódban részesülnek Isten részéről, állapítja meg a Prédikátor. Tehát abból, hogy valaki jól avagy rosszul él, még távolról sem vonhat le biztos következtetést, hogy milyen lesz a *földi sorsa*, vajjon Isten kedveskedve, becézve kezeli-e, vagy szigorú, kemény kézzel bánik-e majd vele. Meglehet, hogy minden jóságod ellenére is a jámbor Jóbbal sokat szenvedsz, de az is megeshetik, hogy minden gonoszságod mellett földi javakban fürödhetsz. Vajjon ki nem tapasztalta ezt már közülünk is? Az már az ószövetségi Szentírás rendes kifejezőmódja, hogy a földi boldogságot szeretettel fejezi ki, a mostoha sorsot pedig gyűlölettel a nélkül, hogy ebből valaki a lélek állapotára és az örök üdvösségre bármi következtetést vonhatna.

c) Ismét egy másik hely, amelyet a félelemgerjesztés „apostolai” szívesen felhasználnak. Szent Pálnak a zsidókhoz írt leveléből van nemcsak egyszerűen kivéve, hanem erőszakkal kiszakítva: „Horrendum est incidere in manus Dei viventis.” „Rettenetes az élő Istennek kezébe esni.” (Zsid. 10, 31.)

Igy elszigetelve csakugyan rettentő szöveg! De mennyivel másképen hangzik, ha azt is tekintetbe vesszük, amiről az apostol valójában beszél és amit velünk megértetni akar. Előre kell bocsátanunk, hogy Szent Pálnak ebben a fejezetben, ahonnan az idézett szöveg ki van tépve, éppen az a célja, hogy azokat, akikhez levelét intézi, az Isten iránti bizalomban és a szilárd hitben megerősítse. Azt is ki kell emelnünk, hogy ezekkel a szavakkal a nemzetek apostola azt fenyegeti, aki „lábbal tapossa az Isten Fiát és tisztátalannak tartja a szövetség véré, mely által megszenteltetett és kigúnyolja a kegyelem lelkét . . .” Mily kevés köze van tehát ehhez a szöveghez még az átlagos kereszténynek is és mennyivel kevésbé alkalmas arra, hogy az Istent komolyan kereső lelket megfélemlítse!

De lássuk csak az egész szöveget összefüggően. „Ha valaki megveti Mózes törvényét, irgalom nélkül meghal két vagy három tanú szavára; mennyivel súlyosabb büntetésre tartjátok méltónak azt, aki lábbal tapossa az Isten Fiát és tisztátalannak tartja a szövetség vérért, mely által megszenteltetett, és kigúnyolja a kegyelem Lelkét? Mert ismerjük azt, aki így szól: „Enyém a bosszú és én megfizetek! És ismét: Mert az Úr megítéli az ő népét. Rettenetes az élő Isten kezébe esni. Emlékezzetek pedig vissza a hajdani napokra, amelyeken megvilágosítások (keresztségték) után a szenvedések nagy küzdelmét állottátok ki, amennyiben részint gyalázásokban és szorongatásokban látványul szolgáltatok, részint pedig azoknak, akikkel így bántak, társai (részvevő vigasztalói) lettetek. Mert részetek volt a foglyok szenvedésében és javaitok elrablását is örömmel viseltétek, tudván, hogy jobb és maradandó javatok van. Azért ne veszítsétek el bizalmatokat, amelyre nagy jutalom vár . . .” (Zsid. 10, 28—35.)

Az egész szöveg tehát inkább bizalomkeltő, mint rettegésbe ejtő. Félni, az Apostol szerint, csakis azoknak lehet, akik Istennel dacba szállnak és vétkeikben megrögzötten konokul kitartanak.

d) Amit pedig az Apostol a korinthusiakhoz ír s amely szövegnek annyiszor jut az a szomorú szerep, hogy ijesztésre használják fel, éppen az ellenkezőt bizonyítja, mint aminek igazolására felhozni szokták: „Semmiben sem érzem ugyan magamat bűnösnek, de azért még nem vagyok igazolva, aki pedig megítél engem, az Úr az.” (Kor. 4, 4.)

Tehát megeshetik, következhetik ebből egyesek, hogy a kárhozat ítéletét érdemeljük az Úrtól, jöllehet lelkiismeretünk mitsem vet szemünkre. Pedig mennyivel mást akar itt az Apostol mondani. Ugyanis sok vád és kritika hangzott el az Apostolra, főleg miután Korinthusból egy időre eltávozott. Pál mindezekben ártatlannak érezte magát, miért is nyugodt lelkiismerettel hagyta Istenre az ítéletet, aki majd őt egykor igazolja és akkor dicsérete lesz Istentől neki is és mind-

azoknak, akik az ő sorsát osztják. (V. ö. Kor. 4, 5.) Hol van itt ismét szó Istennek titkos ítéleteiről, amelyek könnyen ellentétben lehetnek a mi tulajdon lelkiismeretünkkel? Ime, mily óvatosnak kell lennünk még a szentírási szövegekkel szemben is, amelyekkel némely túlzók — talán jószándékból — annyit ártanak, túlfokozva a félelmet, az Isten iránti gyengéd, gyermekded bizalomnak, de egyben az igazságnak rovására.

5. *Régi bűneink emléke.* El kell ismerni, van elfogadható, komoly indítókunk is, hogy Istentől féljünk. Ez a bűn és annak emléke, hogy mi Istent talán sokszor, talán nagyon megbántottuk. Felmerülhet a kérdés, vajjon azokat megvallottuk-e, ahogy kell és eleget tettünk-e értük Istennek? Hánynak és hánynak ez tölti el szívét félelemmel s ezért nem meri tekintetét bizalmasan az égre emelni. A bűntől ugyan kell félnünk, éspedig nagyon félnünk. De nem a jó Istentől, ha hozzá bűnbánólag visszatértünk.

Erről még lesz szó az alábbiakban. Egy érdekes jelenségre azonban már itt rámutatunk. Az aggasztó félelem a bűnös mult és jelen miatt rendesen, sőt csaknem kizárólag nem azokat emésztí, akiknek volna igazi okuk félni, akik t. i. a bűnhöz makacsul ragaszkodnak, hanem éppen azok szívét tépi, akiknek alig van megsiratnivalójuk, vagy ha volt is, azt már régen megsiratták. Nem a bűnösök rettegnek, hanem az igazak. Éppen ezek nem merik magukat rászánni, éspedig apró, vagy már régen megbocsátott gyarlóságaik miatt, hogy teljes gyermekded bizalommal vessék magukat annak keblére, akinek résztvevő szeretete minden emberi fogalmat messze felülmúl és aki oly készséges a bocsánatra.

6. *Temperamentum.* Maga a temperamentum, vérmérséklet is oka lehet az állandó félelemnek a jó Istentől, vagy legalább is nagyban táplálhatja azt. Vannak félénk, kevésbé közlékeny, melankóliára és aggályosságra hajlamos egyének. Mily könnyen burjánzik fel ezekben a félelem szenvedélye, amely mint minden egyéb szenvedély, önmagát fejlesztí, növeli, ha kellő

ellenállásra nem talál. Végre is feltétlen úrrá, zsarnokká válik a lélekben s kiterjeszti hatalmát az egész gondolat- és érzelmvilágra.

Ime, itt vannak főbb okai az Istentől való félelemnek. Egyetlenegy sincs köztük, amelyet a józan ész igazolhatna. A keresztény csakis egytől féljen. Félnie kell, nehogy Istent kevésbé szeresse a kelleténél, nehogy megbántsa, elhagyja őt. Ezt a félelmet igazolja mind a hit, mind a józan ész. Ámde *ez a félelem* nem szorongatja a szívet, hanem kitágítja, nem von össze a lélek egés fellegeket, hanem inkább szétoszlatja, elűzi azokat, bizalommal tölt és édes vigasztalással áraszt el.

III. AZ ISTENTŐL VALÓ FÉLELEM **KÁROS HATÁSAI**

Nagyon sok komoly kárral és hátránnyal jár a lelkiéletben az Istentől való félelem. Így többek között:

1. *Kegyetlen szenvedéseket okoz.* A félelemtől megszálit lélek nem izlelheti azt az örömet, békét, amelyet Krisztus híveinek ígért. Nyugtalan és elégedetlen. Életét az ilyen ember komoly tevékenység helyett kínos tépelődésben őrlí fel. Ami a legszomorúbb, olyan szenvedés ez, amelyben a jó Istennek éppen nem telik kedve. A félelem a lelket a legérzékenyebb pontban támadja meg s szerteroncsolja annak legfinomabb érző s mozgató idegszálaít. Nem ritkán magán a testi szervezeten is érezteti szomorú hatását, ami nagyonis könnyen érthető, tekintve az embernek egységes természetét. Igaz ugyan, hogy a félelemnek megvannak a maga különböző fokai és így a kedvezőtlen hatásnak is, de senkiben sem maradnak el teljesen, aki egyszer már a félelemnek rabszolgája lett.

2. *Szárnyszergette tesz a lelkiéletben.* Nevezetesen az imaéletet csaknem teljesen elapasztja és kiszárítja. Amikor a bizalom hiánya miatt az ima öröm-

telen robotmunka, akkor normális lelki fejlődésről és állhatatosságról szó alig lehet. Az ilyen ember ugyan még imádkozik, mert fél azt teljesen abbahagyni, de csak akkor és annyit imádkozik, amikor és amennyit a lelkiismeret kényszere miatt kénytelen.

3. *A félelem megakadályoz abban, amit pedig Isten mindenekfelett óhajt, hogy t. i. a lélek magát Neki bizalmas és gyermeki szeretettel átengedje.* Isten ugyan méltán megköveteli a tiszteletet, a hódolatot, engedelmességet, de még inkább a mindezeket magában foglaló szeretetet. Aki ezt a parancsot betölti, mindent betöltött. (Mt. 22, 40.) Nincs ennél nagyobb parancs. (Mk. 12, 31.) Ámde szereti-e Istent igazában az, aki fél tőle? Aki csak reszketve mer rá felpillantani? Aki bujkál előle?

4. *Az Istentől való félelem igazi sértés, és pedig nagy sértés Istenre.* Valóságos véteknek kellene mondanunk, ha szándékos volna. Ki bántaná Istent jobban, ki érintené szívét érzékenyebben, mint az, aki az ő legkirályibb, legfenségesebb tulajdonságát kétségbevonja s valahogy a gyakorlatban megtagadja. Igazi eretnokség ez az erkölcsi rendben. És ha van bűn, melyet Isten legnehezebben bocsát meg, ez bizonyára az irgalma feletti kétségbeesés, amelyet maga az Egyház is a Szentlélek elleni bűnök közé sorol. Lehet-e atyára, főleg ilyen Atyára nagyobb sértés, mintha gyermekei nem bíznak benne? Vagy talán rászolgált erre Isten? Tehetett volna-e egyebet és többet, hogy bizalmunkat megnyerje, meghódítsa? Nem kérdi-e az Úr már az őszövétségben: „Mit kellett volna még tennem szőlőmmel és nem tettem meg vele?” (Iz. 5, 4.)

Egyetlen mentség, amelyet a félelem szenvedélyével szemben felhozhatunk, hogy nem szándékos bennünk. Valóban a szándékosság hiánya felment a büntől. Ámde attól éppen nem ment fel, hogy ezt az oly átkos és kártékony szenvedélyt minden erőnkől leküzdeni igyekezzünk. Ezért a félelemnek rémképei elől szinte állandóan a hitnek napsugaras légkörébe

kell menekülnünk, lelkünket abban fürdetnünk. És ha lelkünk egére a félelem és aggodalom fellegei akarának tornyosulni, üzzük azokat vissza erélyesen. Aminők a gondolataink, olyan a kedélyünk és érzelmevilágunk. Gondoskodjunk tehát félelemmentes, derűs, bizalomgerjesztő eszmékről, életfelfogásról és akkor lelkünk fogékony lesz az öröme, vigaszra, ami az Istent kereső léleknek egyedül méltó és helyes hangulata.

5. Egy ellenvetésre is meg kell még felelnem. Vajjon a félelem nem a legjobb s biztosabb védelem-e a bűn ellen? Távolról sem. Úgy rendes körülmények közt, megszokott nehézségekben megsegít a félelem is, hogy az Isten parancsainak útján eldöcögjünk. Mihelyt azonban nagy erényekről, hősi áldozatokról van szó, a félelem rúgója felmondja a szolgálatot. Hasonlóképpen a félelem, a rettegés magában véve a nagy bukásoktól sem tud megóvni. Mindkét szerepre voltaképpen a szeretet hivatott. Némely válságos pillanatoktól eltekintve, amikor a pokol félelme az örvény szegélyén minket megragad és visszaránt, a félelem csak mint alsóbbrendű szolgáló kullog a szeretet mögött. Még nagyobb tévedés hinni, hogy a félelem az, mely a bukás után a lelket igazi magábaszállásra indítja és a kötelesség útjára gyökeresen visszatereli. Ellenben a szeretet mindezeket a nehézségeket aránylag játszva megoldja. Aki szeret, gyengéden szeret, az lábujjhegyen jár, nehogy a legkisebb kellemetlenséget okozza szeretettjének. Sokkal inkább tartózkodik minden, még a legkisebb sértéstől is, mint aki csak azért óvatos, mert a saját bőrét félti. Hiszen már maga ez a lelkület voltaképpen sértő Istenre. A tapasztalás is ennek ad igazat. A nagyobb bűnök állandóan akkor maradnak el, és kisebb hibák javításához akkor fog az ember lendülettel, mikor már a szeretet tágas, királyi útjára tért.

A félelem csakugyan a legutolsó eszköz a megtérésre és önmezsztelésre. Csak akkor kerüljön hát

rá a sor, ha oly lélekről van szó, amely magasabbrendű érzelemre még nem fogékony.

Egy gramm szeretet többet ér, — Szalézi Szent Ferenc szerint — mint egy mázsa félelem. Ezt a nagy igazságot Bridaine és sok más szónok, akikről fenn beszéltünk, úgy látszik, figyelmen kívül hagyták. Számos aszkétikus író sem tudja magát a janzenista szellemtől teljesen függetleníteni. Mikor Istenről írnak, tollukat a fekete tintába ugyancsak mélyen belemártják, mikor az ő arcképét festik, csaknem mindig a szigorú, sőt komor vonásokat domborítják ki, s szinte feltűnően elhanyagolják azt kiemelni, ami Istenre legdicsőösebb, benne legjellemzőbb: az ő végtelen kedvességét, jóságát, szépségét, nagylelkűségét, irgalmát és egyéb vonzó tulajdonságát. Így azután nem utolsó okai, hogy a katolikus lelkületbe valami félbizalmat, valami fenntartott, feltételes szeretetet vittek be. Valami lemondó, egykedvű, komor hangulatot, amely a kegyetlen kálvinista predestinációs tan híveit jellemzi, de teljesen megokolatlan a katolikus lélekben, amelynek a bizalom, az öröm, a béke, a gyermekded biztonságérzet az igazi eleme.

Jól jegyezzük meg tehát, hogy annak, aki kész Isten szent akaratához alkalmazkodni, és ha attól netalán eltért, kész bánatos szívvel visszatérni, éppen nincs oka a jó Istentől félni. Valahogyan úgy kellene viselkedni Istennel szemben, mint ahogy kedves szüleinkkel. Hiszen igaz, félünk őket a legkisebb dologban is megszorítani és igyekszünk megtenni mindent, ami nekik örömet okoz. De nem azért tesszük mindent, nehogy megbüntessenek. Egész magatartásunk rúgója a szeretet. Mennyire igaza volt Szent Ágostonnak, mikor azt mondta: „Szeress és tégy, amit akarsz!” Csakugyan, aki igazán szeret, tehet úgy, amint neki tetszik. Hiszen a szeretet előre lehetetlenné teszi azt, ami szeretettjének nem tetszik. Olyat nem is tudna tenni. „Ha valaki szeret engem, — mondja az Úr Jézus — az én beszédemet megtartja.” (Jn. 14, 23.)

A fát, mint ugyancsak Urunk hangoztatja, a gyümölcséről lehet megismerni. A félelem fanyar gyümölcsöt terem, a szeretet pedig édeset.

Fanyar gyümölcs nem származhatik attól az Istentől, aki magát, mint a legjobb Atyát nyilatkoztatta ki, mutatta be a Szentírás lapjain. Erről lesz szó a következő fejezetekben.

KI NEKÜNK A JÓ ISTEN?

I. A JÓ ISTEN ATYÁNK

beszéli el az evangelista.

Történt egy alkalommal, hogy mikor Urunk valahol imádkozott, „amint azt bevégezte, mondá neki egyik tanítványai közül: Uram, taníts meg bennünket imádkozni, miként János is tanította az ő tanítványait. Mondá tehát nekik: Midőn imádkoztok, ezt mondjátok: Atyánk, szenteltessék meg a te neved, jöjjön el a te országod, mindennapi kenyerünket adjad nekünk naponta . . .” (Lk. 11, 1—3.) Amikor tehát az isteni Mester arra oktat, hogy tanítványai kit lássanak Istenben és következőleg kinek szólítsák őt, nem nevezi azt Teremtőnek, Úrnak, Királynak, sem pedig Bírónak, hanem egyszerűen „Atyának”.

Hiszen kétségkívül sokféle cím illeti meg Istenünket, de ő mégis csak inkább azt akarja, hogy Atyának nevezzük és szeressük őt. Mert az anya nevet kivéve nincs édesebb s vigasztosabb szó, nincs inkább bizalomra hangoló, mint az atyáé. És jöllehet sok oka van, hogy Isten magát ne anyának, hanem Atyának neveztesse, de azért az anyai gyengédséget is érvényesíti velünk szemben.

Ámde nem csupán ezen az egy helyen, kivételesen nevezi Jézus Istent a mi Atyánknak. Istennek ez a minősége, jellege, címe, mint piros fonál húzódik át az egész evangéliumon. Napnál világosabb tehát Isten-

nek az a szándéka, hogy Ő elsősorban a mi atyánk akar lenni, velünk szemben az atyai szerepet kívánja betölteni.

„Legyetek tehát tökéletesek, — olvassuk Máténál — miként a ti mennyei *Atyátok* tökéletes.” (5, 48.) „Vigyázzatok, hogy igazságokat ne cselekedjétek az emberek előtt, hogy lássanak titeket, mert akkor nem lesznek jutalmatok *Atyátoknál*, ki mennyekben vagyon . . . Te pedig, mikor alamizsnát adsz, ne tudja balkezed, mit cselekszik a jobbkezed, hogy alamizsnád titokban legyen és *Atyád*, ki lát a rejtekben, megfizet neked . . .” „Te pedig, mikor imádkozol, menj be kamrádba és ajtót betéve imádkozzál *Atyádhoz* a rejtekben, és *Atyád*, ki lát a rejtekben, megfizet neked.” (Mt. 6, 1. 3. 4. 6.) „Imádkozván pedig ne szaporítsátok a szót, mint a pogányok, mert azt vélik, hogy sok beszédükért nyernek meghallgatást. Ne legyetek tehát hozzájuk hasonlók, mert tudja a ti *Atyátok*, mire van szükségetek, mielőtt kérnétek őt.” (Mt. 6, 7—8.) „Mert, ha megbocsátjátok az embereknek a vétkeiket, nektek is meg fogja bocsátani mennyei *Atyátok* a ti bűneiteket. Ha pedig meg nem bocsátotok az embereknek, *Atyátok* sem fogja megbocsátani nektek a ti bűneiteket.” (Mt. 6, 14—15.) „Nézzétek az ég madarait, hogy nem vetnek, nem aratnak, sem csűrökbe nem gyűjtenek és a ti mennyei *Atyátok* táplálja azokat. Nem értek-e ti többet azoknál?” (Mt. 6, 26.)

Másutt pedig: „Ne hívatok senkit atyátoknak a földön, mert egy a ti *Atyátok*, ki mennyekben vagyon.” (Mt. 23, 9.) „Én pedig mondom nektek, szeressétek ellenségeiteket, jót tegyetek azokkal, kik titeket gyűlölnek, és imádkozzatok üldözőitekért és rágalmazóitekért, hogy fiaik legyetek *Atyátoknak*, ki mennyekben vagyon, ki napját fölkelte jókra és gonoszokra, s esőt ad az igazaknak és hamisaknak.” (Mt. 5, 44—45.) „Úgy világossodjék a ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák jótetteiteket és dicsőítsék *Atyátokat*, ki mennyekben vagyon.” (Mt. 5, 16.) „Felmegyek az én *Atyám*—

hoz és a ti *Atyátokhoz*, az én Istenemhez és a ti Istenetekhez." (Jn. 20, 17.)

Ha volna jobb, jellemzőbb neve Istennek, az Úr Jézus bizonyára azt adta volna ajkunkra. Tehát méltán következtethetjük, hogy Isten mindenekelőtt és mindenekfelett *Atyánk* akar lenni.

És jóllehet az ószövetségben a Megváltó vére által még ki nem engesztelt Isten általában szigorúbb arcot mutatott az emberiségnek, de akkor sem engedte, hogy az ő legkidomborodóbb atyai minősége elhomályosdjék. Ime néhány bizonyíték.

„Tekints le az égből, — olvassuk Izaiásnál — nézz le szent és dicsőséges lakóhelyedről! Hol van buzgóságod és hatalmad, nagy irgalmasságod és könyörületességed? Távol visszatartják magukat tőlem. Hiszen Te vagy a mi *Atyánk*, mert Ábrahám nem tud mirőlünk és Izrael nem ismer minket, Te Uram vagy, a mi *Atyánk*.” (Iz. 63, 15—16.)

„Nos, Uram, — folytatja a próféta — Te a mi *Atyánk* vagy! mi vagyunk az agyag és te vagy a formálónk, kezéd művei vagyunk mindnyájan! Ne haragudjál, Uram, annyira ne emlékezzél meg többé gonoszságunkról!” (Iz. 64, 8—9.)

„Sírva jönnek, — úgymond Jeremiás — és irgalommal hozom őket vissza. Egyenes úton vezetem őket patakok mentén. Nem botlanak meg rajta, mert atyjává lettem Izraelnek és Efraim az Elsőszülöttem.” (Jer. 31, 9.)

Szent Pál pedig mintegy csokorba köti az ószövetségi Szentírás különböző helyeit, midőn így szólaltatja meg Istent: „Magamhoz fogadlak titeket és *Atyátok* lesztek és ti az én fiaim és leányaim lesztek, úgymond a mindenható Úr.” (II Kor. 6, 18.)

De lássunk még néhány helyet az ószövetségi kinyilatkoztatásból. Így például a gondviselést Istennek, nem mint Királynak, Úrnak, hanem az *Atyánk* tulajdonítja. (V. ö. 14, 3.) Jézus, Sirák fia a szorongó embert a Szentlélek sugalmára így imádkoztatja: „Uram, *Atyám* és életem Ura, ne hagyj engem kényükre-

kedvükre, és ne engedd, hogy elessem miattuk." (23, 1.)
És ismét: „Uram! *Atyám* és életem Istene!” (U. o. 23, 4.)

Mikor pedig az Úr Malakiás prófétánál panaszra nyitja ajkát és szemrehányásokat tesz népének, éppen az ő atyai minőségére hivatkozik, mint ami fájdalmanak oka. „A fiú — úgymond — tiszteli atyját, és a szolga urát, ha tehát én *atya* vagyok, hol az én tiszteletem?” (Mal. 1, 6.)

II. ISTEN A LEGGYENGÉDEBB ÉS **LEGODAADÓBB ATYA**

Igen! Isten nemcsak éppen Atyánk, hanem olyan Atyánk, aki telve van gyengédséggel és odaadással. Ezt pedig nem annyira szavakból tudjuk, mint kézzelfogható cselekedeteinek legyőzhetetlen bizonyágaiból.

„Abban ismertük meg az Isten szeretetét, hogy ő életét adta miértünk” — olvassuk a szeretet Apostolának levelében. (I 3, 16.)

Minő Atya, aki tulajdon egyszülöttét az ellenség földjére küldi, nem azért, hogy azokat elpusztítsa, hanem, hogy sok nélkülözés, munka, szenvedés árán, keserves kínhalállal megváltsa, megmentse. „Tulajdon Fiát sem kímélte, — mondja Pál apostol — hanem odaadta értünk, mindnyájunkért.” (Róm. 8, 32.) Hol van még ilyen atya, aki ennyit tett volna gyermekeiért? Ilyen nem volt, nem is lesz mása soha!

Isten szerethet csak így!

Eljárása velünk szemben csak annál csodálatosabb, mert azok, akikkel így cselekedett, akkor még nem barátai, hanem ellenségei voltak. Tette akkor, „amikor még bűnösök voltunk”. (Róm. 5, 8.) Velünk tette, akik leszármazottai vagyunk azoknak az ősszülőknek, akik ellene fellázadtak, velünk, akikre rettenetes átok súlya nehezedett, egyszóval, akik mérhetetlenül szerencsétlenek voltunk. Isten magatartása a világgal szemben valóban a végtelen szeretetnek kinyilatkoztatása. Még szembetűnőbb ez abban a módban, amely-

lyel az irgalomnak ezt a művét végrehajtotta. Elszenvedte az első arculcsapást a paradicsomban az első bűn által. Most leszáll a földre, hogy elszenvedje a másikat. „Ki értünk és üdvösségünkért alászállott az égből.”

Az Isten Fia, aki egylényegű az Atyával, magára veszi lerongyolódott természetünket, annak minden nyomorúságával, gyengeségével, a bűnt kivéve. Leszállott a megsemmisülés határáig, „kiüresítette önmagát, felvette a szolga alakját”. (Fil. 2, 7.)

Hosszú éveken át szürke, hétköznapi életben, amelynek primitív berendezéséről a modern ember fogalmat alig alkothat, nyers, durva ipart űz, mellette a rendes szokás szerint a tropikus nap hevében műveli a bűnátkozta földet, mely neki, a Teremtőnek is csak tövist és bogáncsot hajt. (Gen. 3, 18.) Arca verejtékével eszi a kenyerét. (Gen. 3, 19.) Majd aztán nekifog az apostoli munka töretlen ugarának. Kevés termőföldre, sok köves talajra akad, amelyben nem verhet gyökeret a felszökkenő vetés. Csalódás csalódást ér, míg végre műve emberileg szólva, nagy fiaskóval végződik, mikor maga is gyalázatokkal tetézve leheli ki a bitófán lelkét. A kereszt fájára a Próféta ezt a jelmondatot szánta: „Oh, ti mindnyájan, kik jártok-keltek az úton, nézzetek ide és lássátok, van-e oly fájdalom, mint az én fájdalmam?” (Jer. gyászénekei 1, 12.)

És az Atya letekintve az égből kérdi: „Mit kellett volna még tennem szőlőmmel és nem tettem meg vele?” (Iz. 5, 4.)

Mennyire egybehangzik ez a Szent Mária Margitnak adott kijelentéssel: „Íme a Szív, mely az embereket annyira szerette, hogy semmit se kímélt és végső-kig kimerítette és felemésztette magát, hogy szeretetét bebizonyítsa.”

Valóban, ha az összes atyai szívek szeretetét és gyengédségét összeolvasztanók, ez a tüztenger meg sem közelítené azt, amelytől a mennyei Atya lángol. Legfeljebb arra szolgálna a tüztenger, hogy a vont

párhuzamból valahogyan megsejtsük a véges és végtelen közti mérhetetlen messzeséget.

Majd csak egyszer az égi honban alkothatunk magunknak némi, nem túlságosan tökéletlen fogalmat arról az atyai szeretetről, amellyel Istenünk viseltetik irántunk. Egyelőre azzal kell beérnünk, hogy álmélkodva, csodálkozva próbálkozunk Szent János igéinek értelmébe elmélyedni: „Mert az Isten szeretet . . . Abban nyilvánult meg az Isten szeretete mi irántunk, hogy az ő egyszülött Fiát küldötte Isten a világra, hogy ő általa éljünk . . . Ebben áll a szeretet, nem mintha mi szerettük volna az Istent . . . hanem, mivel ő előbb szeretett minket és elküldötte az ő Fiát engesztelésül a mi bűneinkért.” (Jn. 4, 8—10.)

III. A JÓ ISTEN VÉGTENÜL IRGALMAS ATYÁNK

Isten az önmagától való lét, maga a lét, az élet. Nincs semmi külső vagy belső ok, amely benne a létet korlátozhatná. Benne tehát a létnek minden tökéletessége végtelenül van meg, vagyis másszóval: ő végtelenül tökéletes. Ami Istenben van, — mondja a régi teológiai elv — az maga az Isten. Amint tehát ő végtelen, úgy mindenegyes tulajdonsága is egyaránt végtelen. De mégis van tulajdonsága, amely ránk nézve különös fényben ragyog, ha szabad mondanom, a többi tulajdonságát, szentségét, igazságosságát, mindenhatóságát, stb. túlragyogja, amely isteni lényegét leginkább fedi és kifejezi. És ez az ő végtelen jósága, irgalma. Nincs tulajdonsága, amelyről a Szentírás gyakrabban tenne említést s amelyet a kinyilatkozás másik forrása, a szenthagyomány, annyiszor kifejezésre juttatna. A szentatyák bámulatos szent ékesszólása, mintha csak az irgalom himnuszát zengené szüntelenül. Mintha az Úr lehetetlenné akarta volna tenni, hogy ezt a tulajdonságát csak pillanatra is szemünk előtt tévesszük, azért tárja éppen az irgalmát elénk oly lángoló színekben,

oly sürgetően. Szinte bámulatos, hogyan sikerült mégis az idők folyamán ezt az istenideát annyira elhomályosítani, meghamisítani.

Ami nevezetesen a szent írásokat illeti, alig egyebek azok, mint az isteni irgalomnak lelkendező magasztalásai.

„Az Úr kegyelmeit örökké énekelem, — zengi a Zsoltáros — Hűségedet szájjammal nemzedékről-nemzedékre hirdetem, mert te mondottad: Örökre épül irgalmam az égben. Hűséged szilárdan áll a mennyekben.” (Zsolt. 88, 2—3.)

Az isteni irgalomról azt állítja az Írás, hogy „határt nem ismer”. (Zsolt. 85, 13.; Jézus, S. F. 17, 28.; (Zsolt. 50, 3. stb.)

Kiterjed az egész földkerekségre, „betölti a földet”. (Zsolt. 32, 5.) Felemelkedik az égig: „Hálát adok neked, Uram! . . . hiszen irgalmad felér az egekig.” (Zs. 56, 10. 11.) „Uram, az égig ér kegyességed, a fellegekig hűséged.” (Zsolt. 35, 6.) Átkarol minden időket: „Magasztaljátok az Urat, mert jó, Mert irgalma örökkévaló. Mondja tehát Izrael, hogy jó, Hogy irgalma örökkévaló, Mondja tehát Áron háza, Hogy irgalma örökkévaló. Mondják tehát, kik felik az Urat, Hogy irgalma örökkévaló.” (Zsolt. 117, 1—4.)

A 135. zsoltár mind a huszonhat versének refrénje: „Mert irgalma örökkévaló.”

Az Úr irgalma minden teremtményét keblére öleli: „Mert szeretet mindazt, ami van . . . Mert ha gyűlöltél volna bármit is, meg sem teremtetted, meg sem alkottad volna” — mondja a Bölcs. (11, 25.) „Az ember atyjafia iránt van részvéttel, Isten irgalma azonban kiterjed minden élőlényre.” (Jézus, S. F. 18, 12.) Hozzá még ez az irgalom oly édes és kedves: „Gyönyörűsége az Isten irgalma.” (U. o. 35, 26.) Kész mindíg a bocsánatra. Amit Jézus, Sirák Fia elbeszél, állandóan ismétlődő jelenség: „Hívták az Urat, az irgalmast, Kiterjesztették kezüket és az ég felé emelték. S a szent-séges Úr, az Isten, csakhamar meghallgatta szavukat . . . Nem gondolt bűneikre . . .” (48, 22—23.) Ennek a

nagy igazságnak egyébként, mint mindennél fontosabbnak, külön fejezetet szántunk.

Nem halmozzuk tovább a szebbnél-szebb idézeteket, nehogy az olvasót kifárasztjuk. Bizonnyal éppen elég ennyi is belőlük, hogy Isten végtelen irgalmáról nagyobb és helyesebb fogalmat alkossunk magunknak az eddiginél. Teljesen felfogni Istent teremtettsége amúgy sem képes. De már az a tudat is sokat mond, hogy bármi nagyot is gondoljunk Isten végtelen irgalmáról, ez a valóságtól végtelenül messze marad. A hit által megvilágított keresztény jámborság, szinte öntudatlanul is állandóan vallja ezt, amikor Istent nem annyira Urának, Teremtőjének, hanem legszívesebben „jó Istennek” nevezi. Ez a két szó: „jó” és „Isten”, a keresztény ajkon szinte egy fogalomká olvadt. Ez a közhit, még ha nem is találkozónék a teológiával, valóságos dogmává avatja az Isten jóságát. A hívők összesége a Szentlélek sugalmára, ösztönzésére találja el azt, ami Istenhez legméltóbb, őt leginkább megilleti és Isten Szívének leginkább kedves. A jó Isten tehát semmiképpen sem azonos a janzenisták tőlünk messze lévő zord, rideg Istenével.

A helyett, hogy mérhetetlen fenségének tudatában magát tőlünk távol tartaná, Ő, az „irgalom Atyja és minden vigasztalás Istene” (II Kor. 1, 3.), állandóan velünk van, sőt mi benne vagyunk, gyengéd szeretetének tengerében úszunk, mint a hal a vízben. Benne szinte felolvadunk . . . „Mert őbenne élünk, mozgunk és vagyunk.” (Ap. cs. 17, 28.) Hiszen neki „Gyönyörűsége az emberek fiaival lenni”. (V. ö. Péld. 8, 31.) Közben pedig mintha állandóan azt susogná lelkünk-höz, szívünkhöz: „Add nekem, fiam, a szívedet és szemed vigyázzon utaimra.” (U. o. 23, 26.) Hogy pedig kielégítve forró óhaját, állandóan velünk maradjasson, a megtestesült Ige mérhetetlen leereszkedéssel oltárainknak állandó rabjává lett, magára öltve a szent színek bilincseit. Szíve nem bírta volna ki, hogy minket egyedül, árván hagyjon a földön. Vándorutunk társa, kalauza, támasza és vigasztalója akar lenni. Sőt, ami

még a legmerészebb vágyakat és igényeket is túlszárnyalja, táplálékunknak adja magát, hogy így vele teljesen összeforrjunk, eggyé legyünk, hogy mi benne legyünk és ő mibennünk. (Jn. 6, 57.) Így aztán valamennyien elmondhatjuk Szent Pállal: „Élek, pedig már nem én, hanem Krisztus él bennem.” (Gal. 2, 20.)

Ennek az összeforrottságunknak Krisztussal bár elképzelhetetlen szerencse, istenileg fenséges, de valljuk be, mégis van egy gyengéje. Ügyszólván csak pillanatokig tart. Míg t. i. az eucharisztikus szent színek bennünk fel nem olvadnak, meg nem emésztődnek. Ezért kárpótol bennünket a Szentléleknek állandó jelenléte. A búcsúzó Üdvözítő, bár bánatos szívvel, de kijelenti: „Jobb nektek, hogy én elmenjek . . . mert ha elmegyek, el fogom a Vigasztalót küldeni hozzátok.” (V. ö. Jn. 16, 7.) A szívünk oltárán mintegy megsemmisülő isteni áldozat, az Úr testének átmenő jelenléte, kellemes illatként hagyja bennünk hátra a megszentelő kegyelem gyarapodását. A megszentelő kegyelem növekedése viszont szorosan kapcsolatos azzal, hogy lelkünk mindinkább és inkább a Szentlélek hajlékává, templomává válik. Benne a Szentlélek mindjobban kifejti isteni munkáit és árasztja szét ajándékait. Az isteni Vendég bőségesen kitölti a szentáldozás hézagait. A Szentlélek nemcsak jön és megy, hanem nálunk marad. (Jn. 14, 16—17.)

A Szentléleknek ez a személyes lakozása bennünk a kinyilatkoztatásban oly világosan jut kifejezésre, hogy abban alig lehet kételkedni. Ime Szent Pál milyen félremagyarázhatatlan nyíltsággal hirdeti: „Nem tudjátok-e, hogy tagjaitok a Szentlélek temploma, ki benneket vagyon, kit az Istentől vettetek és nem vagytok a magatokéi?” (I Kor. 6, 19.) És ismét: „Nem tudjátok-e, hogy az Istennek temploma vagytok és az Isten Lelke lakik bennetek? . . . Az Isten temploma szent, ti vagytok az.” (I Kor. 3, 16—17.)

Minő fenséges következtetések folynak ebből.

Ha az egész mindenség Istennek temploma, akkor a lelkünk Istennek arannyal, gyémánttal ékes taberná-

kuluma. Ha az egész mindenség Istennek palotája, akkor lelkünk Istennek legbensőbb, családias lakószobája. Ha az egész teremtet világ Isten lábának zsámolya, amelyre palástjának szegélye ér, akkor lelkünk Istennek trónusa.

Hogy pedig eredeti témánkhoz visszatérjünk, — minő végtelenül nagy tehát az isteni szeretet, amely bennünk mindeme csodákat műveli. Az Úr határtalan bőkezősége megvalósítja a lehetetlent, a teremtményből bizonyos értelemben Istent csinál: „Én azt mondotam: Ti Istenek vagytok.” (Zsolt. 81, 6.)

Ez a szeretet teszi érthetővé azt a gyengéd gondviselést, amelyet Istenünk tanúsít irántunk, amely kiterjed minden legkisebb szükségletünkre, fenntart, őriz, oltalmaz bennünket minden pillanatban és még fejünk hajszálait is számontartja: „Nemde — mondja az Evangélium — két verebet egy garasért adnak? És egy sem esik azokból a földre a ti Atyátok nélkül. Nektek pedig még fejetek hajszálai is mind meg vannak számlálva. Ne féljeteek tehát, sokkal többet értek ti a verebeknél.” (Mt. 10, 29—31.)

Mily páratlanul szépen és meghatóan festi, jellemzi az Üdvözítő ezt a mindenre kiterjedő isteni Gondviselést, amikor így tanít: „Mondom nektek: ne aggódjatok éltetekről, mit egyetek, se testetekről, mibe öltözzetek. Nem több-e az élet az edelednél, és a test az öltözetnél? Nézzétek az ég madarait, hogy nem vetnek, nem aratnak, sem csűrökbe nem gyűjtenek és a ti mennyei Atyátok táplálja azokat. Nem értek-e ti többet azoknál? Ki adhat pedig közületek gondjai által nagyságához egy könyöknyit? És a ruházatról mit aggódtok? Nézzétek meg a mezők liliomait, mint növekednek, nem dolgoznak és fonnak, pedig mondom nektek, hogy Salamon minden dicsőségében sem volt úgy öltözve, mint egy ezek közül. Ha pedig a mezei fűvet, mely ma vagyon és holnap kemencébe vetik, az Isten így ruházza, mennyivel inkább titeket, kicsinyhitűeket? Ne aggódjatok tehát mondván: Mit eszünk vagy mit iszunk vagy mivel ruházkodunk? Mert mind-

ezt a pogányok keresik. Hiszen tudja a ti Atyátok, hogy mindezekre szükségtek vagyon. Keressétek azért először az Isten országát és az ő igazságát, és ezek mind hozzáadtnak nektek." (Mt. 6, 25—34.) Annyi szent igaz, hogy Isten országának keresésében bőven akadnak majd nehézségek is, amelyeket le kell győznünk, akadályok, amelyeket át kell hidalnunk, ámde ebben mindig bizton számíthatunk a mennyei Atya bőséges kegyelmére, támogatására, mert: „Húséges az Isten és nem fogja megengedni, hogy erőtlőn felül szenvedjeteek kísértést, hanem a kísértéssel együtt a kimenekülést is megadja, hogy elviselhessétek." (I Kor. 10, 13.)

A jó Isten tehát nem tőlünk távol levő lény, nem hideg és közömbös irántunk, még kevésbé zord és követelődző, aki csak folyton kémkedik s leselkedik reánk, hogy bennünket hibáinkon rajtakapjon. Sokkal inkább azon van, hogy gyarlóságainkat mentse, mint hogy azokat túlozza, nagyítsa. Hiszen ő sokkal jobban szeret megbocsátani, mint büntetni. Éppen azért, a helyett, hogy minden cselekedetünket szemernyipontos-sággal latolgatná, figyel az enyhítő körülményekre, amelyek mentenek bennünket. Ő tudja, jobban, mint bárki más, hogy az egyik alkotó elemünket a tőrékeny agyagból formálta. Ismeri gyengeségünket, tehetetlenségünket, nehézségeinket, romlott természetünket, rossz hajlamainkat, amelyek ellen küzdenünk kell. Látja az alkalmakat, botrányokat, amelyek körülöttünk burjánzanak. Ha sok és nehéz csatáinkban itt-ott bukni lát, sokkal inkább sajnál minket, mint hogy pálcát törne felettünk, ahogy ezt az emberek teszik, mikor egymást hibázni látják. Csak akkor ítél el, amikor erre igazságossága kényszeríti. Ilyenkor is, emberileg szólva, az atyai, a leggyengédebb érzelmein kell erőszakot vennie. Irántunk való gyengédsége inkább ügyvédünkké, mint bíránkká teszi. Istennek Szívét teljesen félreértené és sértené az, aki őt annak gondolná, aki más sem tesz, mint bűneinket az igazságosság könyvében elkönyveli, jószándékainkról, tetteinkről pedig szinte

egészen megfélekeznek. Pedig kétségtelen, hogy ez utóbbiakat sokkal szívesebben tartja számon, hogy jól kihasználhassa hibáink ellensúlyozására, ha majd egykor azok mérlegre kerülnek.

Ne felejtjük, hogy Istennek mérlegén egyetlen szeretet-sugallta jócselekedet sokkal súlyosabb, mint számos, csupa gyarlóságból, gyengeségből, meggondolatlanságból elkövetett hiba. Magasabbra és messzebbre lát ő, mint az emberek. Éppen azért, mert a Próféta szerint (Jer. 17, 10.) a szíveket vizsgálja és a veséket megpróbálja, és főképpen, mert végtelenül jobb, mint az emberek, számtalanszor felment ott, ahol azok elítélnek. „Mert az Úrnál van az irgalom és bőséges nála a szabadítás.” (Zsolt. 129, 7.)

Ha tehát helyes fogalmat akarunk magunknak Istenről alkotni, ne a pogány Zeust, sem pedig a janzenista mogorva kényurat képzeljük el. A mi Istenünk a keresztény, az egy, igaz Isten, a leggyengédebb, legodaadóbb, legmegközelíthetőbb, legrészevőbb, leg-rgalmasabb Atya. Ne féljünk, reszkessünk tőle, hanem i leggyengédebb, legbizalmasabb szeretetet tápláljuk ránta. Ezt kívánja ő tőlünk, ez felel meg a való igazságnak. „Lássátok, minő szeretetet tanúsított irántunk az Atya, hogy Isten fiainak neveztetünk és azok is vagyunk.” (I Jn. 3, 1.)

A JÓ ISTENTŐL VALÓ FÉLELEM AZ ÓSZÖVETSÉGBEN

I. A ZSIDÓ NÉP HÁLÁTLANSÁGA ISTENNEL SZEMBEN

Habár a megbántott, megsértett Isten arca a bűnbeesett emberrel szemben Krisztus Urunk eljövetele előtt kétségtelenül szigorúbb, viselkedése zárkózottabb, de azért atyai jóakarata, szeretete változatlan maradt. Legfőképpen tapasztalhatta ezt az ő választott népe, a zsidó nép. Elhalmozza ezt jótéteményekkel, s nagy hivatásának megfelelő kegyelmekkel gazdagítja. Kikragadja az egyiptomi keserves szolgaságból, mannával táplálja a pusztaságban, s csodát csodára halmoz, míg csak vissza nem helyezi annak a tejjel-mézzel folyó országnak a birtokába, amelyet atyáinak megígért. A földi vonatkozású jótéteményeket azonban messze felülmúlta az a kegyelem, amelyet e nép akkor kapott, amidőn Isten megtette az egy Istenben való hit, a monotheizmus mentsvárává a pogány világ közepette és a Megváltó előkészítőjévé. Büszke is erre a zsidó és nem alaptalanul.

Istennek ez a végtelen jósága csak annál inkább kidomborodik és vakítóan ragyog, ha figyelembe vesszük azt a sötét, fekete hálátlanságot, amellyel meg kellett küzdenie, s amelyet le kellett győznie.

Mert nincs nép, amely Istennek annyi szeretetét élvezte, mint a zsidó, de nincs olyan sem, amely a jó

tetteket akkora hálátlansággal viszonzta. Hiszen e népnek története, mondhatnók a hálátlanságnak, hűtlenségnek, a perfídiának valóságos monográfiája. Mennyi szemrehányásba, ígéretbe, fenyegetésbe, szinte rimázkodásba került Istennek, míg ezt a népet a bálványoktól annyiszor visszahódította, benne a hitet és a messiási reményeket fenntartotta.

Halljunk csak egynéhányat az Isten atyai szívére annyira jellemző panaszokból. Mekkora fájdalom, mennyi szánakozás, mily szívettépő panasz hangzik ki belőlük.

„Halljátok egek és figyelj füleddel, föld, mert az Úr beszél: fiakat neveltem és felmagasztaltam, ők azonban megvetettek engem! Az ökör megismeri gazdáját s a számár urának jászolát, Izrael azonban nem ismer el engem, és népem meg nem ért! Ó bűnös nemzet, gonoszsággal terhelt nép, gonosztevők ivadéka, elvetemült fiak! Elhagyták az Urat, káromolják Izrael Szentjét, hüllenül hátat fordítanak neki! Még hol verjelek meg titeket, hogy egyre lázadoztok? Az egész fej beteg s az egész szív erőtlen. Tetőtől-talpig nincsen rajta ép hely, csupa seb, kék folt és daganat, melyet be nem kötöztetek, orvossággal nem gyógyítottak és olajjal meg nem lágyítottak . . .” (Iz. 1, 2—6.)

Jeremiás próféta ajka által nem kevésbé keserű panaszokra fakad az Úr: „Halljátok meg az Úr igéjét, Jákob háza és Izrael házának valamennyi nemzetsége . . . Minő gonoszságot találtak bennem atyáitok, hogy eltávoztak tőlem? . . . Én bevezettelek titeket a Kármel földjére, hogy egyétek annak gyümölcsét, és igen nagy javait, ti aztán bevonultatok és megfertőztétek földemet és tulajdonomat útálatossággá tettétek. A papok nem mondták: hol van az Úr? És azok, akiknek kezében volt a törvény, nem ismertek engem! A pásztorok lázongtak ellenem, s a próféták Báál által profétáltak és bálványok után jártak! . . . Menjetek át Kétim szigeteire (a Földközi-tenger szigetei) és nézzétek, menesszetek küldöttséget Kedárba (arabs törzs), szemléljétek figyelemmel és lássátok: Vajjon történt-e

ott ilyen dolog? Fölcserélte-e valamely nemzet az ő isteneit? Pedig hát azok nem is istenek! Az én népem azonban felcserélte dicsőségét a bálvánnyal! Ámuljatok el ezen ti egek és kapui, borzadjatok meg nagyon, — úgymond az Úr — mert két gonoszságot művelt az én népem: Elhagytak engem, az élővíz forrását, és vízvermeket ástak maguknak, megrepedt vízvermeket, amelyek nem tarthatják meg a vizet!" (Jer. 2, 4. 7. 10. 13.)

Ámde e népnek igazi jellemét ki ismerte volna inkább, mint annak agg vezére, Mózes? Élete végén, már-már haldokolva, ezt a bizonyítványt állítja ki Izraelről: „Ismerem ugyanis ellenszegüléset és nyakaságot. Még éltemben és veletek jártomban is mindig ellenszegültetek az Úrnak, mennyivel inkább, ha meghalok! Gyűjtétek elém törzsről-törzsre valamennyi véneteket és előljárótokat, hadd mondjam el fülük hallatára ezeket az ígéket s hadd hívjam fel bizonyosággal ellenük az eget és a földet, hiszen tudom, hogy halálom után gonoszul fogtok cselekedni, s hamar letertek arról az útról, amelyet meghagytam néktek . . .” (Deutor. 31, 27—29.) Majd azután a búcsúzó törvényhozó vezér elzengi az ő hatyúdalát, amelyben a legrikítóbb színben helyezi ellentétbe Istennek mérhetetlen jóságát és a nép döbbenetes hálátlanságát. Többek közt így fordul a „gonosz és elvetemült nemzedékhez”: „Ezzel fizetsz-e az Úrnak? Balga és esztelen nép! Nem Atyád-e ő neked, ki magáévá tett téged, alkotott és teremtet téged?” (U. o. 32, 5. 6.)

Majd felsorolva Istennek mérhetetlen sok és nagy gyengédségét a hálátlan néppel szemben, a szeretet végső erőfeszítésével a maró gúny fegyveréhez is fordul, hogy benne a becsületérzést, hűséget valamiképen felcsiholja:

„Ám meghízott a kedvenc és kirúgott! Meghízott, kövér lett, meghájasodott és elhagyta az Istent, alkotóját, megvetette az Istent, szabadítóját! Idegen istenekkel ingerelték (t. i. az igaz Istent), útalatosságokkal bősztítették, ördögnek áldoztak, nem Istennek, istenek-

nek, akiket nem ismertek . . . Elhagytad az Istent, szülődöt, feledted az Urat, teremődöt . . ." (Deut. 32, 15—18.)

Ezek megfontolása után ki csodálkoznék azon, hogy Isten magára is alkalmazta azt, amit a szülők okulására hirdet: „Ki kíméli a pálcát, gyűlöli fiát, ki pedig szereti, szüntelen fenyíti.” (Péld. 13, 23.) Ime, ez az igazi oka az ószövetség komoly arcának, szigorának. Istennek — emberileg szólva — nem volt más útja-módja, hogy ezt a népet megmentse és célját vele megvalósíthassa.

II. A JÓ ISTEN KÖNNYEN **ÉS HAMAR MEGBOCSÁT**

Ámde, ha sujtott is, — amit csak kényszerülve tett — a bánat és komoly visszatérés első jelére őszintén megbocsátott és mindent elfelejtett.

Lehet-e valami meghatóbb, gyengédebb nyilatkozatot elgondolnunk, mint aminőt Ezekielnél olvasunk? „Életemre mondom én, az Úr Isten, nem akarom én az istentelennek halálát, hanem azt, hogy az istentelen megtérjen útjáról és éljen. Térjete meg, térjete meg igen gonosz utaitokról! Akkor miért halnátok meg, Izrael háza?” (Ezek. 33, 11.)

Jeremiásnál ugyanez a hang üti meg fülünket, talán még szívhez szólóbban: „Térj vissza, te pártütő Izrael . . . mert nem fordítom el arcomat tőletek, hiszen én irgalmas vagyok . . . és nem haragszom mindvégig . . . Térjete vissza, elpártolt fiaim, mert én vagyok a ti uratok és magamhoz veszek titeket . . . Hívj engem atyádnak és ne szűnjél meg utánam járni!” (3, 11. 14—19.)

Azután mily könnyen és szívesen engedi magát megkérlelni. Szinte várja, hogy közbenjárjanak és legyen címe a bocsánatra . . .

Mikor már készen tartja nyilat, hogy dögvésszel puszítsa el a javíthatatlan népet, Mózes közbelép.

Hivatkozik Jahve becsületére, jó hírnevére . . . mit mond majd akkor az ellenség?! . . . Majd könyörgésre fogja a dolgot: „Bocsásd meg kérlek, e nép bűneit, irgalmasságod nagysága szerint, aminthogy megbocsátottál nekik Egyiptomból való kijövetelüktől fogva idáig. Mondá erre az Úr: Megbocsátom szavad szerint.” (Num. 14, 19. 20.)

És az effajta jelenetek ismétlődnek végesvég nélkül az Írás lapjain.

III. A JÓSÁG MESSZE TÚL- HALADJA A SZIGORT

Az Isten jósága, irgalma, könyörülete, hűsége tehát az ószövetségben is érvényesült, s messze túlhaladja a szintén — kétségkívül — megnyilatkozó isteni szigort is. Amit Mózes állít: „Irgalmas és kegyes Isten, hosszantűrő, nagykönyörületességű és hűségű, te irgalmasságot gyakorolsz ezerízíglén, megbocsátasz gonoszságot, vétket és bűnt” (Exod 34, 6. 7.), szinte közmondásszerű, visszatérő gondolat, amely számtalan változatban ismétlődik. Át meg átitatja, szövi a prófétáknak írásait, zsong a Zsoltáros hárfahúrjain: „Az Úr kegyelmeit (misericordias) örökké éneklek, hűségedet szájjammal nemzedékről-nemzedékre hirdetem, mert te mondtad: örökre épül irgalmam az égben . . .” (Zsolt. 88, 2. 3.)

IV. MIÉRT FÉL MÉGIS A ZSIDÓ?

Ime, mindezek ellenére a zsidó nép a maga nagy tömegében sohasem jutott odáig, hogy az Istentől való félelem gondolatától, érzületétől megszabaduljon. Ha pedig ennek okát keressük, valószínűleg a következőkben tudjuk megállapítani:

Ez a félelem jórészt a patriarkális társadalmi rendszer maradványa. A pátriárka nemcsak atyát jelentett, mint ma, hanem egyben fejedelmet, mégpedig

abszolút fejedelmet, aki szinte élet és halál felett uralkodott. Nem csoda tehát, hogy a zsidó, mikor az atya szót hallotta, bizonyos félelmetes hatalom fogalmával kapcsolta egybe, s távolról sem tette rá annak a bizalomkeltő, gyengéd lénynek benyomását, mint reánk, mikor édesapáról szólnak előttünk.

No meg a mindenünnen őket környező pogány népek tengere is, amelyben a zsidó kicsiny sziget csupán, nagyon károsan hatott a választott nép Isten-fogalmának alakulására. A pogány — mint tudjuk — isteneiben inkább ellenséget látott, akiket nem azért tisztelt, akiknek nem azért áldozott, mert szerette őket, hanem azért, mert rettegett tőlük, s valahogyan kiengesztelni törekedett, hogy villámaiktól megszabaduljon. Ily rettentő lelki Szahara nem csoda, hogy érezte fonnyasztó hatását a kicsiny zsidó oázisra is. Vegyük ehhez még a zsidó lelkület nagy tökéletlenségét s a bűnös öntudatot, amely e hálátlan, perfid népet méltán nyomta és aggasztotta, mikor Istenéhez járult.

Mindezt pedig azért mondtuk el, s az ószövetség Isten-fogalmának azért szenteltünk külön fejezetet, hogy azt a homályt, amely a Szentírást olvasva esetleg a mi lelkünkre is rávetődik, már eleve eloszlassuk.

Isten az ószövetségben is ugyanaz a változatlan jó Isten volt, mint ma. Atya volt akkor is, bár sajnos, gyermekei nemigen akarták azt megérteni. De ezzel távolról sem akarjuk tagadni, sőt fennén hirdetjük, hogy Krisztus Urunk fellépése, főleg keresztáldozata nagyban közreműködött, hogy ez az atyai-gyermeki viszony Isten és ember között szinte korlátlanul bizalmassá és gyengéddé fejlődjék.

A JÓ ISTEN ÉS A SZERENCSEJTLENEK

I. A JÓ ISTEN AZ ÚJSZÖVETSÉGBEN

Ha az ember az újszövetség szent könyveit olvassa s behatol azok igazi szellemébe, szinte-észrevétlenül felolvad lelkében a félelemnek dermesztő, fagyasztó érzete Istennel szemben. Be kell látnia, hogy ez a félelem mennyire alaptalan és mennyire ellentétben van a Szeretet Lelkének sugalmára írt szent szövegek minden szavával, gondolatával. Szinte kényszerülünk beismerni, hogy arra az Istenre, aki ily könyvet ír számunkra, ily levelet intéz hozzánk, valóságos sértés, ha nem vagyunk iránta korlátlan bizalommal.

A nehézség leginkább abban van: elhinni azt, hogy Isten ezt a nyomorult, parányi teremtményét, az embert annyira szereti, becézi, dédelgeti. De ha egyszer már a reánk zúduló bizonyítékok súlya alatt szinte összeroskadva, megadjuk magunkat és hinni kezdünk az isteni végtelen szeretet titkában, akkor miegyéb sem marad hátra, mint hogy magunkat korlátlan bizalommal vessük Istennek számunkra kitért karjába. Ó, minő szent büszkeség, öröm és remény tölti el az emberi szívet, amikor annak tudatára ébred, hogy mily elképzelhetetlen nagy és gyengéd szeretetnek tárgya ő!

Az evangéliumokban háttérbe szorul Istennek minden más tulajdonsága és már csak az Atya mutatja

be magát. Nincs itt már többé nyoma azoknak a feddéseknak, fenyegetéseknek, szigorú büntetéseknek, amelyek az ószövetségben a könyörgés, ígéret, szeretetvallomások közé vegyültek, amelyekre Istent hálátlan népe kényszerítette. Az újszövetség már csak nagy és mérhetetlen szeretetről beszél, s a szelidség, gyengédség, kegyesség megszakíthatatlan láncolatát mutatja be. Az újszövetséget „a szeretet törvényének” szokás nevezni és méltán. Nincs semmi más név, mely jobban megfelelne, inkább jellemezné, hiszen a szellem, amely áthatja, egészen és kizárólag a szeretet szelleme.

Az evangéliumban Istennek irgalma velünk szemben érzékelhető, mondhatnók tapintható, kézzelfogható formában jelentkezik. Érezzük benne a szíve dobbanását Annak, „aki midőn az Isten alakjában volt (vagyis az isteni természetet birtokolta), nem tartotta az Istennel való egyenlőséget oly dolognak, melyhez erőszakosan ragaszkodjék, hanem kiüresítette önmagát (vagyis lemondott önként mindenről), felvette a szolga alakját, emberekhez hasonló lett, és külsejét tekintve úgy jelent meg, mint ember. Megalázta magát, engedelmes lett a halálig, és pedig a halálig a keresztfán.” (Fil. 2, 6–8.)

Istennek valódi érzületéről irántunk mi sem tudna tisztább és igazabb fogalmat adni, mint annak szava és tette, aki „a láthatatlan Istennek képmása, elsőszülött minden teremtmény előtt”, t. i. a mi Urunk Jézus Krisztus . . . Hiszen „aki engem lát, azt látja, aki engem küldött” (Jn. 12, 45.) vallja önmagáról. Élete nem egyéb, mint a szeretetnek szüntelen odaadó gyakorlata. Születésétől kezdve egészen haláláig oly jó volt hozzánk, hogy szinte megszegyenít minket, ha magunkra gondolunk. Lehetetlen még csak elképzelni is vonzóbb egyéniséget, gyengédebb lelket, nyiltabb, irgalmasabb szívet. Bár mindenki iránt jó és kegyes volt ő, de mégis bizonyos előnyben a szegényeket, szenvedőket és általában az élet mostohagyermekait részesítette.

II. A JÓ ISTEN ÉS A SZEGÉNYEK

A testté lett Ige a földre leszállva az emberiség ama nagy többségéhez kívánt tartozni, akiket az élet kisemmizett. A szegények nagy tömegének egyike akart lenni. Anyjának Júda egyik leányát választotta, aki csak az erényben volt gazdag, s akit a szegény sors arra kényszerített, hogy jegyesével együtt kemény napi munkával keresse kenyerét. Nyomorult barlang-istállóban születik, egyszerű tűzhelynél növekszik, nehéz, durva mesterséget folytat. Szóval mindenben osztja a szegények sorsát. Szülei, rokonai, barátai mind szegények, akárcsak ő. Elmondhatjuk Bossuet-vel: „Szegények, örvendjetek, hiszen Jézus Krisztus közületek való!”

Ő, a mindenségnek abszolút ura, dúslakodhatott volna a földnek minden javában, gazdagságában, és íme, mégis önként annyira szegénnyé lett, hogy élete végefelé elmondhatta: „A rókáknak oduik vannak és az ég madarainak fészkeik, az Emberfiának pedig nincsen hova fejét lehajtsa.” (Mt. 8, 20.)

Nemcsak úgy becsülte meg a szegényeket, hogy jómagya is közülük való akart lenni, hanem azzal is kitüntette őket, hogy nagy művének folytatását is a szegényekre bízta. Apostolai szegény halászok. De máig is az evangélium hirdetésének dicsősége jórészt a szegények örökségrésze. Egyházának első tagjai is túlnyomóan a szegények közül kerültek ki. Olyannyira igaz ez, hogy az első időkben a pogányok a kereszténységet gúnyolódva egyszerűen csak mesteremberek és napzámosok vallásának nevezték. Méltán írhatta tehát Szent Jakab apostol: „Halljátok, szeretett testvéreim, nemde az e világon szegényeket választotta ki Isten, hogy gazdagok legyenek a hitben és örököseik amaz országnak, melyet Isten az Őt szeretőknek ígért? (2, 5.)

A szegények az Isten országának a kiváltságoltjai, szinte dédelgetett, becézett kedveltjei, mint akiknek elsősorban szól az evangélium és annak minden

java, ígérete: „Boldogok, ti szegények! Mert tietek az Isten országa, boldogok, akik most éheztek, mert ki fogtok elégíttetni!” (Lk. 6, 21.)

Az a drámai kép, amelyet az Úr a dúsgazdag és a szegény Lázár parabolájában oly markáns színekkel élénk fest, jobbára ugyancsak a szegények vigasztalását célozza. „Vala egyszer egy gazdag ember, bíborba és patyolatba öltözködő és mindennap dúsan lakmározó. És vala egy Lázár nevű koldus is, ki annak kapuja előtt fetreng vala, rakva fekélyekkel, és szeretett volna jóllakni a morzsalékokból, melyek lehullának a gazdag asztaláról, de senki sem adott neki, csak az ebek jövének, és nyalogaták az ő sebeit. Történt pedig, hogy meghala a koldus és az angyalok Ábrahám kebelére viték, meghala pedig a gazdag is és eltemették a pokolban. Fölemelvén pedig szemeit, midőn a kínok közt volt, meglátá Ábrahámot messziről és Lázárt az ő kebelén, és kiáltván mondá: Atyám, Ábrahám! Könyörülj rajtam, és küldd el Lázárt, hogy vízbe mártván ujja hegyét, hűsítse meg nyelvemet, mert kínlódom e lángban. Mondá neki Ábrahám: Fiam! *Jusson eszedbe, hogy elvetted javaidat életedben, Lázár pedig hasonlóképen a rosszakat, ő tehát most itten vigasztalódik, te meg gyötrődöl.*” (Lk. 16, 19—25.)

Hogy a szegényeknek mind hathatósabb felsegélyezésére indítson, azonosítja magát mindenegyes szegénnyel és mennyországot ígér annak, aki csak pohár vízzel is enyhíti nyomorát. (Mt. 10. 40—42.)

Az utolsó ítéletkor kárhózzal fenyegeti mindazt, aki a szegénnyel szemben keményszívű, könyörtelen: „Akkor így fog szólni azokhoz is, kik balfelől lesznek: Távozzatok tőlem, átkozottak az örök tűzre, amely az ördögnek készített és az ő angyalainak. Mert éheztem és nem adtatok ennem, szomjúhoztam és nem adtatok nekem italt, idegen voltam és nem fogadtatok be engem, mezítelen és nem ruháztatok engem, beteg és fogságban voltam és nem látogattatok meg engem. Erre azok felelik neki mondván: Uram, mikor

láttunk téged éhezni vagy szomjúhozni, idegenül vagy mezítelenül, betegen vagy fogságban és nem szolgáltunk néked? Akkor majd megfelel nekik mondván: Bizony mondom nektek, amit nem cselekedtetek egynek e legkisebbek közül, nekem sem cselekedtetek." (Mt. 25, 41—46.)

Viszont azokra, akik a szegényeken megkönyörültek, ez az ítélet vár az isteni Bíró ajkáról: „Jöjjetek, Atyám áldottai, vegyétek birtokba a világ kezdetétől nektek készített országot. Mert éheztem és ennem adtatok, szomjúhoztam és innom adtatok, idegen voltam és befogadtatok engem, mezítelen és felruháztatok engem, beteg voltam és meglátogattatok engem, fogságban voltam és eljöttetek hozzám. Erre felelik neki az igazak, mondván: Uram, mikor láttunk téged éhezni és tápláltunk téged? szomjúhozni és italt adtunk néked? mikor láttunk idegenül, hogy befogadtunk volna? vagy mezítelenül, hogy felruháztunk volna téged? vagy mikor láttunk téged betegen vagy fogságban, hogy hozzád mentünk volna? És feleletül a király azt mondja nékik: *Bizony mondom nektek, amit egynek a legkisebb atyámiai közül cselekedtetek, nekem cselekedtétetek.*" (Mt. 25, 34—40.)

Az Egyház, Krisztus tanának és szellemének hű örököse, mindig elsőrendű feladatának tekintette a szegénygondozást. Már az apostolok a diakonus intézményt főképen a szegények kiszolgálása céljából létesítik. Az a szent hevület, amely az Egyházat helyenkint a kommunizmusba ragadta, főképen a szegények érdekében gyulladt. A római egyházközség 250 körül egymillió szeszterciust (234,000 aranykorona) vett fel költségvetésébe a szegények ellátására. Nagy Szent Gergely pápa (meghalt 604) a szűkölködőket jegyzékbe foglaltatja, nehogy valamelyik közülük segély nélkül maradjon. Minden hó elején gabonát, bort, sajtot, kenyert, főzeléket, húst, halat és olajat osztat ki köztük. Minden utcának külön szegényfelügyelőt rendelt, aki a szükségletet az egyes szegény családokban megállapította. Maga a pápa nem ült asztalhoz a nélkül,

hogy a feltálatl étkek egyrészét a szegényeknek fel ne szolgálta volna. S mikor ily gondosság mellett is megtörtént, hogy valamelyik távoli utca végén bizonyos koldus gondozatlanul meghalt, több napon át nem mert misézni, mert félt, hogy őt terheli az Isten előtt a felelősség. (Buttler: *Leben der Vater*, XIII. k. 566.)

Alamizsnás Szent János (meghalt 616-ban) Alexandriában 7600, Aranyszájú Szent János már Antiochiában 3000 szegényről gondoskodik állandóan.

Nem szabad azt sem felednünk, hogy minden jótékony intézmény egyházi eredetű. Mindezek az Egyház kezdeményezése előtt ismeretlen fogalmak voltak.

Az Egyház volt az, amely a megvetett, kigúnyolt szegénységet — mint Bossuet magát kifejezi — „kitűnő méltóságra” emelte. És tette mindezt csakis azért, mert jól tudja, hogy ez a *jó Isten* érzülete, szándéka, parancsa.

III. A JÓ ISTEN ÉS A SZENVEDŐK

A szenvedők, nevezetesen a betegek, csakúgy mint a szegények, az Úr Jézus leggyengédebb szeretetét és gondoskodását élvezték és élvezik. Nyilvános életének túlnyomó hányadát éppen ezek vigasztalására, gyógyítására szenteli. Csodái többnyire ezt a magaslatos célt szolgálják. Amerre csak megy, a szenvedők, a betegek alkotják díszkíséretét. Amelyik nem tud a maga lábán hozzá járulni, azt úgy viszik hordozható ágyon színe elé.

Az evangélista így jellemzi az Úr Jézusnak ezt a tevékenységét: „És bejárta Jézus egész Galileát, tanítván zsinagógáikban és hirdetvén az ország evangéliumát, és meggyógyítván minden betegséget és minden nyavalyát a nép között. És eljutott a híre egész Szíriába, és hozzá vivének minden beteget, különféle nyavalyákban és kínokban sínylődőket, ördöngösöket és holdkórosokat és inaszakadtakat és meggyógyította őket. És nagy sereg követé őt Galileából és a tíz

városból, Jeruzsálemből, Judeából és a Jordánon túlról." (Mt. 4, 23—25.)

Keresztelő Szent János tanítványainak, akik meszerük megbízásából azt jöttek tőle kérdeni: „Te vagy-e az eljövendő, vagy mást várjunk?” maga Jézus ezt a jellemző választ adja: „Elmenvén jelentsétek Jánosnak, amiket hallottatok és láttatok. A vakok látnak, a sánták járnak, a poklosok megtisztulnak, a siketek hallanak, a halottak feltámadnak, a szegényeknek az evangélium hirdettetik.” (Mt. 11, 3—5.) És a szeretet és a részvét ennyi csodájára: „a sereg csodálkozik, amint látta a némákat szólani, a sántákat járni, a vakokat látni és magasztalá Izrael Istenét!” (Mt. 15, 31.)

Sohasem történt meg, hogy bárki nyomorában hiába kiáltott volna az Úr Jézushoz. Ha volt is eset, hogy nem mindjárt teljesítette a kérést, ezt csakis azért tette, hogy fokozza a hitet, a bizalmat és valami nagyobbat adjon, mint amit kértek tőle. Mily meghatóan szép erre a kánaáni asszony esete. „Elmenvén onnét Jézus — beszéli el Szent Máté evangélista — félrevonul a Tírus és Szidon vidékére. És íme egy kánaáni asszony, aki ama vidékről kijött, kiálta, mondván neki: Könyörülj rajtam, Uram, Dávidnak fia! Leányomat gonoszul gyötri az ördög. De ő egy szót sem felele neki. És hozzájárulván tanítványai kérék őt, mondván: Bocsásd el, mert utánunk kiabál. Ő pedig felelvén monda: Én csak Izrael házának elveszett juhához küldettem. Amaz meg odajöven imádá őt, mondván: Uram! segíts rajtam! Ki felelvén, monda: Nem helyes elvenni a gyermekek kenyerét és az ebeknek vetni. De az asszony monda: Úgy van, Uram! Csak-hogy a kiskutyák is esznek a morzsából, melyek lehullanak uraik asztaláról. Akkor felelvén Jézus, monda neki: Ó asszony, nagy a te hited, legyen neked, amint kívánod. És meggyógyula leánya attól az órától fogva.” (Mt. 15, 21—28.)

De nemcsak a betegek, hanem minden bajlódó, szenvedő iránt részvevő volt az isteni Szív Múltán állíthatta magáról: „Jöjjetek hozzám mindnyájan, kik

elfáradtatok és meg vagytok terhelve és én felüdítlek titeket." (Mt. 11, 28.) Volt-e fájó, sebes szív, amelybe nem csepegtette a vigasz olaját, volt-e könnyes szem, amelyet le nem törölt volna? Örökszép példája ennek a naimi özvegyasszony története.

„És történt, hogy azután egy *Naim* nevű városba méne, és vele menének tanítványai és nagy népsokaság. Mikor pedig a város kapujához közeledett, íme egy halottat vivének ki, egyetlen fiát anyjának, ki özvegy volt és a város sok népe méne vele. Két mikor meglátott az Úr, megkönyörülván rajta, mondá neki: Ne sírj! És odamenvén, illeté a koporsót, mire azok, kik viszik vala, megállának. És mondá: Ifjú! mondom neked, kelj fel! És felüle a halott, és beszélni kezde, és átadá őt anyjának. Elfogá pedig mindnyájukat a félelem, és dicsőíték az Istent." (Lk. 7, 11—16.)

Az isteni Szívnek hozzánk való emberséges érzése, fenséges érzékenysége mily meghatóan nyilatkozik meg *Lázár* sirjánál. „Szereti vala Jézus Mártát és nővérét, Máriát és Lázárt”, jegyzi meg Szent János evangélista.

Lázár halálosan megbetegszik. Nővérei szende finomsággal tudomására hozzák ezt az Úrnak. „Uram, íme, akit te szeretsz, beteg.” Az Úr éppen akkor meszsze túl a Jordánon tanított. És nem tartja vissza őt sem a távolság, sem apostolainak ugyancsak megokolt óvása, figyelmeztetése: „Rabbi, most akartak téged a zsidók megkövezni és ismét odamégy?” Majd mikor a sírnál áll, látja a gyászt, a fájdalmas arcokon végigördülő könnyeket, hallja a nővérek fel-feltörő zokogását, „lelke mélyéig megindula és megrendüle”. Szemléli lélekben nemcsak ennek a kedves családnak és ismerőseinek, hanem valamennyiünk gyászát a világ végéig. Beletekint a szomorúságnak abba a sötét éjt-szakájába, amelybe a múlás és válás valamennyiünk szívét meríti — előbb vagy utóbb... És sír velünk, sirat minket... „És könnyezék Jézus.” Mert jóságos Szíve van. (Jn. 11, 3. 8. 33—36.)

De nemcsak ily nagy, megrendítő csapásokban van részvéttel irántunk, hanem átérzi pillanatnyi szükség-

geinket, amelyek gyakran oly megalázóak reánk. Példa erre a kánai menyegző esete.

„Menyegző lőn a galileai Kánában és ott vala Jézus anyja. Meg volt pedig hívva Jézus is tanítványai-val együtt a menyegzőre. És fogytán lévén a bor, mondá Jézus anyja neki: „Nincs boruk.” (Jn. 2, 1—3.) Minő zavar! Micsoda szégyen! Jézus tudja, látja ezt, és csodával is segít. Dicsőséges, emlékezetes örömnünetet szerez, amely jelképezi a még sokkal dicsőbb eucharisztikus örömnünetet, amelyben a szentáldozás által lakodalmát üli a lelkekkel a világ végéig.

Sohase gondoljuk, hogy ez a Szív megkövült az égben avagy az Eucharisziában. Ó nem! Vannak arcképek, amelyek szemükkel kísérnek minket, ha a szoba bármely pontjáról tekintünk is azokra. Ilyen az Úr Jézus irántunk. Nincs az az édesanya, aki kicsiny gyermekét annyi aggodó gonddal kísérné szemével, mint amily szerető figyelemmel vigyáz reánk a mi jóságos Üdvözítőnk. De nemcsak segít, erősít, támogat és vigasztal minket Urunk keresztsjeinkben, hanem — és ezért sohasem lehetünk neki elég hálások — megtanít bennünket a szenvedés nagy értelmére, értékére és a módra, hogyan viselhetjük azt üdvösen. Pompásan rámutat erre a nagy Apostol, akinél jobban Jézus Szívét senki sem ismerte. „Mindenben nyomorúságot szenvedünk, — írja a korinthusiaknak — de nem szorongat semmi, bizonytalanságban vagyunk, de nem esünk kétségbe, üldözést szenvedünk, de el nem hagyatunk, földre terítettünk, de el nem veszünk, mindig hordozzuk testünkön Jézus halálát, hogy Jézus élete is nyilvánvaló legyen testünkön . . . Éppen azért nem csüggedünk el, sőt bár a mi külső emberünk romlásnak indul is, mindazonáltal a belső ember napról-napra megújul. Ez a mi jelenlegi pillanatnyi és könnyű szenvedésünk ugyanis a mennyei dicsőségnek fölötte nagy, örök mértékét szerzi meg nekünk.” (II Kor. 4, 8. 16—17.) Annak a világosságnak fénye mellett, amelyet a hit lobbant fel a megpróbált lélekben, egészen más színben tűnnek fel előttünk a szenvedések, mint aminőben azokat rende-

sen látni szoktuk. Nem szerencsétlenségek, nem büntetések azok többé, még kevésbbé jelei az isteni haragnak, hanem ellenkezőleg áldás és kegyelem jelei és forrásai. Tudjuk, hogy minden szenvedés, még a legcsekélyebb és legértéktelenebbnek látszó is éppen úgy, mint a legnagyobb, bizonyos isteni alkimiával örök értékévé változtatható át és az örök dicsőség mind fényesebb koronáját eszközli ki számunkra. Így tehát a szenvedés távolról sem ad okot a panasza, lázongásra, hanem sokkal inkább arra, hogy Szent Ágostonnal felkiáltunk: „Hic ure Domine, hic seca, tantum in aeternum parcas.” „Itt égess, Uram, itt vágj, csak aztán az örökkévalóságban kímélj engem!”

De különösen azok, akiket Isten nagyra hívott, magasabb életszentségre akar emelni, a szenvedést nem nélkülözhetik. Amióta a világ a kereszten meg van váltva, a kereszt az üdvnek és életszentségnek eszköze és szimboluma.

IV. A JÓ ISTEN ÉS A GYERMEKEK

Vannak köztünk, emberek közt, akikhez Isten még szeretőbb és gyengédebb, mint a szegények és szenvedők iránt, ezek az egészen alázatosak, kicsinyek, szóval a gyermekek. Ha tudni akarjuk, hogy milyen érzülettel van a jó Isten éppen eme legkisebb teremtményei iránt eltelve, tanulmányozzuk, figyeljük meg, hogyan bánt velük az Úr Jézus Krisztus.

Ó, a gyermekszív oly hamar megérzi, ki van iránta szeretettel. És íme, ahol csak megjelent az Úr, köréje sereglettek a mosolygó arcú gyermekek. Oda-vonzotta őket a szeretet mágnese, mely arcáról sugárzott, tetteiben megnyilvánult. Az a közvetlenség, bizalmasság, amellyel Jézust a gyermekek megközelítették, bárki másnak terhére lett volna. Nem így Jézusnak. Mosolygó türelemmel fogadja őket, meghallgatja fecsegésüket, beszélget velük, cirógatja, megöleli, áldja és tanítja őket. Nem tűri, hogy a kevésbbé leereszkedő

apostolok visszautasítsák, távoltartsák őket, bármily alkalmatlan időben jelentkeznék is.

„Kisdedeket vivének hozzája, hogy illesse őket, de a tanítványok feddék azokat, akik őket hozták. Látván ezt Jézus, haragra gerjede és mondá nekik: Hagyjátok a kisdedeket hozzám jönni és ne akadályozzátok őket, mert ilyeneké az Isten országa. Bizony, mondom nektek, aki nem fogadja Isten országát, mint a kisded, nem megyen be abba. És karjaiba vevé őket és rájuk tevén kezeit, megáldá őket.” (Mk. 10, 13—16.)

De a szeretet lángpallost is ad az Úr Jézus kezébe, amikor a gyermeki ártatlanság védelméről van szó: „Aki pedig megbotránkoztat egyet e kicsinyek közül, kik énbennem hisznek, jobb volna annak, hogyha malomkővet kötnének nyakára és a tenger mélységébe merítenék.” (Mt. 18, 6.)

Aztán gyermeket állít példaképnek az apostolok elé: Magához híván Jézus egy kisdedet, közéjük állítá és mondá: Bizony, mondom nektek, ha meg nem változtok és nem lesztek, mint a kisdedek, nem mentek be a mennyek országába.” (Mt. 18, 2—4.) A kicsinyek iránt oly nagy a szeretete és oly sokra becsüli őket, hogy mindazt, amit nekik teszünk, úgy tekinti, mintha neki tettük volna: „Aki befogad egy ilyen kisdedet az én nevemben, engem fogad be.” (Mt. 18, 5.)

A gyermekek tehát az Isten országának igazi becézett kegyeltjei. Ha velük veszdünk, törődünk, őket a keresztény nevelés áldásaiban részesítjük, Isten szemében a legérdemesebb munkát végeztük és bő áldását, pártfogását vontuk úgy magunkra, mint szereteteinkre.

V. A JÓ ISTEN ÉS A MI NÉLKÜLÖZÉSEINK

Földi életünk ezerféle alakban érezteti velünk, hogy Istenre mennyire rászorulunk. Naponkint, sőt óránkint van alkalmunk átérezni az Úr Jézus igéinek valóságát: „Nálam nélkül semmit sem tehettek.” (Jn. 15, 5.)

A természetfeletti rendről nem is szólva, elégtelen-

ségünk, tehetetlenségünk a természetes napi életben is nagyon nyilvánvaló. Kétségbeesni azonban nincs okunk, hiszen itt a *jó Isten*. Határtalan irgalmában módot ad, hogy nemcsak azt kapjuk meg, amire nélkülözhetetlenül szükségünk van, hanem azt is, amit csak óhajtunk, feltéve, hogy az üdvösségünkre válik és *Tőle* kérjük. Megtette erre a legformálisabb, határozottabb ígéretet, s nekünk nem kell egyebet tennünk, mint arra egyszerűen hivatkozni.

„Mondá nekik (Jézus): Ha valamelyiknek közületek barátja vagyon és hozzá megyen éjfélkor és azt mondja neki: Barátom, adj nekem kölcsön három kenyeret, mert egy barátom érkezett az útról és nincs mit elébe adjak és amaz belülről felelvén mondja: Ne háborgass engem, az ajtó már be van zárva, gyermekeim velem vannak a fekvőhelyen, nem kelhetek fel, hogy adjak neked. De ha ő állhatatosan zörget, mondom nektek, ha nem is kelne fel és adna neki azért, mert barátja, mégis alkalmatlankodása miatt fölkel és ad neki, amennyire szüksége van. Én is mondom nektek: Kérjetelek és adni fognak nektek, zörgessetek és megnyitnak nektek. Mert mindaz, aki kér, kap, aki keres, talál és a zörgetőnek ajtót fognak nyitni. Ki az az atya közületek, aki, ha fia kenyeret kér tőle, követ ad neki, vagy ha halat kér, csak nem fog hal helyett kígyót adni neki? Vagy ha tojást kér, vajjon skorpiót fog-e nyújtani neki? Ha tehát ti, rossz létekre tudtok jó adományokat adni gyermekeiteknek: mennyivel inkább fog adni a ti mennyei Atyátok jó lelket azoknak, kik tőle kérik.” (Lk. 11, 5—13.)

Ugyanerről biztosít bennünket az evangélium más helyt, talán még kategórikusabb formában: „Akármit kértek majd az Atyától az *én nevemben*, megteszem azt, hogy az Atya dicsőíttessék a Fiúban. Ha valamit kértek tőlem az *én nevemben*, megcselekszem azt.” (Jn. 14, 13—14.)

„Bizony, bizony mondom nektek: amit csak kérni fogtok az Atyától *nevemben*, megadja nektek. Eddig semmit sem kértetek az *én nevemben*. Kérjetelek

és megnyeritek, hogy örömetek teljes legyen." (Jn. 16, 23—24.) „Ismét mondom nektek, hogy ha ketten közületek megegyeznek a földön bármely dologban, melyet kérnek, megnyerik azt Atyámtól, ki mennyekben vagyon. Mert ahol ketten vagy hárman összejönnek az én nevemben, ott vagyok közöttük." (Mt. 18, 19—20.)

Az imának hatályossága tehát minden vitán felül áll, hiszen valóságos hitágazat. Minden azon fordul tehát meg, vajjon hogyan imádkozunk? Alázatosan, bizalommal, kitartóan-e? No meg sohase feledjük, amit Urunk mindenegyes alkalommal hangsúlyoz, hogy az *ő nevében* kell imádkozni. Jézus Krisztus az *Üdvözítő* nevében azonban csakis *üdvösséges* dolgokat szabad és lehet kérnünk. Ha tehát talán öntudatlanul is olyasmit kérünk, ami számunkra, reánk nem üdvös, okosan és jogosan meghallgatásra nem számíthatunk. Imánk azonban még ilyenkor sem vész kárba. Kapunk a kért dolog helyett mást, jobbat és örömünk — mint Urunk ígéri — teljes lesz.

A JÓ ISTEN ÉS A BŰNÖSÖK

I. A BŰNÖSÖKÉRT EGYSZÜLÖTTÉT ADJA

A jó Isten a bűnösök iránti szeretetből egyszülött Fiát a legkegyetlenebb szenvedéseknek és leggyalázatosabb halálnak adta át.

Nagyon valószínű a hittudósoknak az a véleménye, hogy az Istenség második személye akkor is megtestesült volna, ha az ember nem bukik. Ez már úgy látszik, a teremtés megkoronázása, és Isten műveinek betetőzéséhez tartozik. Annyi azonban kétségtelenül bizonyos, hogy a megaláztatást, szegénységet, fáradságokat, nélkülözéseket, gyalázatot, kínszenvedést és kereszthalált azért vállalta a testté lett Ige, hogy a bűnösöket megváltsa, Atyjával kibékítse, és nekik az eget megnyissa. Hiszen ő maga kijelenti: „. . . Az én vérem az újszövetségé, mely sokakért kiontatik a bűnök bocsánatára.” (Mt. 26, 28.) A bűn folytán módosult világtervben a megváltás oly fontos szerepet tölt be, hogy az Írás mintegy kizárólagos célnak minősíti: „Igaz beszéd ez, s teljes hitelre méltó: Azért jött el Krisztus Jézus a világra, hogy üdvözítse a bűnösöket.” (I Tim. 1, 15.) De maga az Úr is nyíltan hirdeti ezt: „Mert nem jöttem az igazakat hívni, hanem a bűnösöket.” (Mk. 2, 17.) Csakugyan, az Úr Jézus egész földi élete folyamán oly feltűnő gyengédséget és szeretetet tanúsított éppen a bűnösök iránt, hogy egészen meglepő. A farizeusok és írástudók akkorában valóságos botránynak minősítették. Mikor gúnyból és megvetésből a „bűnösök és vámosok barátjának” nevezték, az

Úr szerényen s nyugodtan csak ennyit válaszolt: „Nincs szükségük orvosra az egészségeseknek, hanem a betegeknek, nem jöttem hívni az igazakat, hanem a bűnösöket bűnbánatra.” (Lk. 5, 31—32.)

És hagyja, hadd beszéljenek, amit akarnak.

Folytatja ezt az isteni barátkozást a bűnösökkel. Szívesen fogadja, ha a közismert bűnösök felkeresik, sőt elmegy hozzájuk és asztalukhoz telepszik és velük étkezik. Nem pirul, ha megint és megint csak bűnösök társaságában találják. Nem volt egyetlenegy sem, akit elutasított volna. Földi arculatán ez a legjellegzetesebb vonás. A legártatlanabb, a legrészvevőbb a bűnösök lelki nyomorával szemben. Még haldokolva is megbocsát és eljár a bűnösök ügyében.

II. A BŰNÖST TÚLÁRADÓ ÖRÖMMEL FOGADJA VISSZA

A jó Isten mindig túláradó örömmel fogadja a hozzá visszatérő bűnöst. Ebbeli készségét s érzületét pompásan illusztrálja a tékozló fiúról szóló, örökbecsű, pompás parabolája. (Lk. 15, 11—32.)

Rámutatunk azokra az oly mélységes és oly vigasztos gondolatokra, amelyek Urunknak eme költőileg is utolérhetetlen remekéből elővillannak.¹

„Egy embernek volt két fia.” Tudjuk, kikről szól a példabeszéd. A bűnöst állítja az Istennel szembe. Az „egy” ember, bizonyos közönséges ember, tehát a példabeszédben a mi Urunkat, Istenünket jelenti. Menynyire illik ez a beszéd annak ajkára, aki csakhogy minket megközelítsen, minket megnyerjen, meghódítson, hozzánk hasonló közönséges emberré lett, kivéve azt a végtelen irgalmat, amelynek nincsen párja.

„És mondá az ifjabbik atyjának: Atyám, add ki nekem az örökség részét, mely rám esik.” Tehát a két fiú közül, akik jelképezik az emberiség két nagy osztályát, az ártatlanokat és a megtérő bűnösöket, a

¹ V. ö. Mac Carthy: Predigten.

fiatalabbik az, aki bukik. Ez a körülmény is jellemző az Úr Jézus gyengédségére. Amennyire csak lehet, enyhíteni akarja ezzel bukásunk súlyát, beszámíthatóságát. Mert a fiatalkor rendesen a bukások kora. Nagyon érthető ez és bizonyos fokig mentségül is szolgál. Hiszen a fiatalember, leány még oly kevéssé tapasztalt, akarata még oly gyenge, fejletlen s hozzá a kísértések éppen ebben a korban a leghevesebbek.

Azok a szavak pedig, amelyet az Úr az ifjú szájába ad, oly jellemzőek, hogy szinte maradék nélkül kifejezik, megrajzolják a bűnösnek, minden bűnösnek egész mentalitását, gondolat- és érzületvilágát.

Az ifjú örökséget kér már apja életében. Mekkora igazságtalanság! Mily nagyfokú tiszteletlenség! Nehogy pedig apjának kifogása lehessen a kérés ellen, hozzá is teszi, hogy ez az örökségrész „*rásik*“. Szóval őt *megilleti*.

Ez a tiszteletlen követelődés Istennel szemben mindenkor, de főképen napjainkban a bűnös világnak és minden bűnösnek kidomborodó jellemvonása. Elfeledjük, hogy Istennel szemben nincsenek jogaink. Mindent, többet, kevesebbet tőle kapunk és azzal egykor elszámolni tartozunk. Nem így gondolkodik a bűnös. Ő azt, amit Istentől ingyenesen, Isten jóvoltából élvez, korlátlan birtokának tekinti, amivel azt tehet, amit akar. Vagyonára, eszére, szívére, érzékeire korlátlan jogot formál, kivonja Isten szolgálatából és az istenített „én“ korlátlan rendelkezésére bocsátja.

„És (az Atya) elosztá köztük vagyonát.“

Ez az osztozkodás sokkal mélyebb értelmű, mint első tekintetre látszik. Istennek ugyanis kétféle természetű javai vannak: anyagiak és lelkiek, mulandók és örökkévalók, természetesek és kegyelmiek. Rendesen kiki választ belőlük kívánsága szerint és többnyire meg is kapja azt, amit választott. Vannak, akik földi céljuknak úgyszólván kizárólagosan az anyagi javak élvezetét és a világban való érvényesülést tűzik ki, mások viszont a kegyelmi, örök javak megszerzésére fordítják főgondjukat . . .

„Kevés idő múlva összeszedvén mindenét az ifjab-

bik fiú, messze országba költözék és ott eltékozlá vagyonát léha élettel.

Ez a „messze tartomány” a *nagyvilág*. Oly értelemben, ahogy azt Isten maga megátkozta, ahogy azt Szent János páratlan hűen jellemezte, mikor azt írja: „Minden, ami a világon van, a *test kívánsága*, a *szemek kívánsága* és az *élet kevélysége*.” (I Jn. 2, 16.) Messze tartomány ez, mert távol van az igazságtól, Istentől, mert a világ fiait óriási távolság választja el szellemben, lélekben, felfogásban és végsorsban az Isten fiától, az igazaktól. A világba elmerülve, annak kódexe szerint élve, a szerencsétlen ifjú hamarosan mindent eltékozolt léha (parázna) élettel.

Valóban hány és hány ily tékozló fia van a jó Istennek, akik a nagyvilág elvei szerint élve, igazodva, szenvedélyeiket szabad pórázra eresztve eltékozolnak mindent: kegyelmi életet, tisztaságot, becsületet, hitet és üdvösséget.

„Miután mindent elpazarolt, nagy éhség lőn azon a földön és ő szűkölködni kezdte.”

A világ csakugyan az a tartomány, amely ugyan mindennel kínál, mindennel kecsegtet, de a lelket éhhalálra kárhoztatja. Hol van, akit a világ valaha ki-elégített, boldoggá tett? Más az élvezet és más a boldogság. Még azoknak is, akiknek ideig-óráig kijut az élvből, rendszeren megundorodnak tőle, s nem ritkán az öngyilkosságban keresnek menedéket.

„És menván, beszegődött azon ország egy polgárához, ki tanyájára küldé őt, hogy őrizze a sertéseket.”

A világ birodalmának ama hatalmas polgára, birtokosa ki lenne más, mint a démon és csatlósai, akiket az Apostol „a sötétség világkormányzóí”-nak (Ef. 6, 12.) nevez. Ezeket uralja a szenvedélyek rózsás vasbilincseibe vert világ. Minden szenvedélynek megvan a maga démonja. A szerencsétlen ifjú, mint a fiatalság nagyrésze, a testiség démonjának hódolt be.

Ez pedig, hogy a nemes származású fiút végleg megalázza, — hiszen kezdettől fogva gyűlöli szerencsétlen emberi nemünket — kiküldte majorjába a

sértéseket legeltetni. Hogy milyen lealacsonyítást és gyalázatot jelent ez a példabeszédben, számba kell vennünk a zsidók felfogását és törvényét, amely a sertés élvezetét szigorúan tiltotta. Tehát a nemes ifjú, királyi apa gyermeke odáig jutott, hogy még a sertések őrizetére is vállalkozott. És ezek a sertések mit jelentenének egyebet, mint a fajtalan gondolatokat, vágyakat, gerjedelmeket? Ezekkel tölti el tehát nappalát, éjjelét, ezeken legelteti lelkét . . .

„És szeretne volna megtölteni gyomrát a sertések eledelével, de abból sem adának neki.”

Nagy igazság van e szavakban is, bár finoman, leplezetten kifejezve . . . Az ember ugyanis odáig juthat, hogy megirigyeli az oktalan állatot, s annak élvezetét kívánja megosztani. Azonban, ha leszáll az állati nívóra, rendesen azon sem tud megállni. Mert ami az állatnak elég, neki nem elég. Éppen arra használja esztét, hogy még mélyebben próbálja kiüríteni az élvezet, a kéj poharát.

Igy jut az ember, a mértéktelen ember, a részes ember, a fajtalan ember az oktalan állatok alá.

Láttuk a szerencsétlen tékozlót bukásában, lássuk most már — és ez érdekel minket most különösen — visszatértében és visszafogadtatásában is. Ha az ifjú úgy gondolkodik, — mint sajnos — annyi elvtársa: „Oda a becsület, oda a szégyenérzet, oda a jobb, nemesebb, tisztább, boldogabb élet lehetőség! Városok, míg ki nem fogyott az élvezet utolsó cseppje, aztán végzek magammal, odadobom ezt a nyomorult életet”, ha mondom, úgy gondolkodik — akkor csakugyan elveszett volna.

De szerencsére nem ez történt. „Akkor magába szállván, mondá: Hány béres duskál atyám házában kenyerben, én pedig itt éhen veszek.”

Tehát „magába szállott”. Valóban ez az első lépcsője a megtérésnek: visszatérni abba az elhagyott, elfeledett szentélybe, ahol hajdan Isten olyan édesen hallatta szavát . . . saját szívünk mélyébe. És itt meg kell kérdeznünk ismét, mit akar a jó Isten, mit kíván tőlem? . . .

A magábaszállásból fejlődik aztán szinte önkénytelenül az elmélkedés. A tárgy önként adódik. Csak össze kell hasonlítanunk jelen siralmas állapotunkat a derűs, boldog multtal, amikor még atyánk házában szent gondtalanságban éltünk, mint szeretett gyermekek, mikor oly boldogan járultunk nap-nap után az atyai fehér asztalhoz . . . Hány egyszerű napszámos még ma is ily boldog. És én, a fiú . . . ?

„Fölkelek és atyámhoz megyek!” Szerencsés gondolat, de még nagyobb szerencse, hogy azt nem halasztotta másnapra! Mert bár Isten mindent megígért, de egyet soha. És ez az egy: a holnap. Ki tudja, lesz-e holnap? Azért: „Ma, ha szavát meghalljátok, meg ne keményítsétek szíveteket!” (94. zs. 8.)

„És mondom neki: Atyám, vétkeztem az ég ellen és te ellened, már nem vagyok méltó fiadnak hívni, csak béreseid közé fogadj be engem!”

Az Üdvözítő ezekben a szavakban adja meg minden igazi megtérés ismertető jeleit. Minden igazán megtérő így gondolkozik, így érez, így beszél.

Először is nem titkolózik, nem köntörfalaz, nem szépítgeti, hanem bűnösnek vallja magát. Mikor a gyóntatószékhez roskad, akkor rendesen ugyancsak önkénytelenül ezekkel a szavakkal kezdi: „Atyám, én vétkeztem az ég ellen . . .”

Második, az igazi megtérést jellemző vonás, tulajdonság, a készség a vezeklésre. A bukás után nem érzi magát jogosultnak, hogy neki mindjárt mindent feledjenek, ha mégoly komoly is a megtérése, hanem kíván eleget tenni, eleget szenvedni, még ha az élet végéig tartana is . . .

Igen sok gyónás azért nem árasztja a vigaszok balzsamát a gyónó szívébe, mert bár bevallja a bűnét, de a vezeklésről, az okozott botrányok jóvátételéről tudni sem akar.

Elérkeztünk a parabolának ahhoz a szakaszához, amely most már lepel nélkül mutatja be nekünk a jó Istennek szívét a bűnössel szemben.

„És fölkerekedvén atyjához méne. Mikor még

messze volt, meglátá őt atyja; megesett rajta a szive és hozzá futván, nyakába borula és összecsókolá őt."

A szorongó szívvel hazafelé ballagó fiút az atyja már messziről észrevette. Jelképezi ez a megelőző isteni kegyelmet, amely nélkül egyetlen lépést sem tehetnénk hazafelé, az ég felé, Atyánk felé . . .

Elébefut, nyakába borul, megcsókolja, még mielőtt a fiú ajkát bűnvallomásra nyitja. A fiú aztán megkezdí ugyan bűnvallomását, de azt befejezni nem tudja. A többit torkán akasztja a zokogás s az apai csókok. Szépen jellemzi ez a jelenet a tökéletes bánatba olvadt szeretetnek a hatását Isten Szívére. Ahol Isten az igazi szeretetnek csak egy szikráját látja, szinte kiejti kezéből a fegyvert és márcsak szeretni tud, megbocsátani.

„Atyja pedig mondá szolgálóinak: Hamar vegyetek elő a legdrágább köntöst és adjátok rá, húzzatok gyűrűt kezére és sarut lábaira és hozzátok elő a hízalt borjút, öljétek le, együnk és vigadjunk, mert az én fiam megholt vala és feltámadt, elveszett vala és megtaláltatott.”

E néhány szóban kifejti előttünk az Üdvözítő a penitencia gyümölcseinek egész teológiáját.

A „legdrágább köntös” jelenti a megszentelő kegyelmet, amelyet az Úr az ő szolgálja, a katolikus pap által adat fel. Az újszövetségben a keresztség után bűnbeesett ember nem szabadulhat meg súlyos bűnétől a papi feloldozástól függetlenül. Még a tökéletes, vagyis tiszta s önzetlen istenszeretetből fakadt bánat is, amelyet — talán másvallású keresztény magában felindít, csak azért szerzi meg a bűnbocsánatot, mert — legalább öntudat alatt — a föloldozás vágyát, s a szándékot annak elnyerésére — amennyiben lehetséges — magában foglalja.

A gyűrű jelképezi az örök hűséget, amelyet a megbocsátó Isten a maga részéről megajánl. És csak ugyan, Isten a maga részéről maradék nélkül, örökre feled. A bukás előtti jócselekedeteink érdeme, jutalomraméltó volta a megtéréssel feléled, de az egyszer megbocsátott bűn sohasem.

A *saruk* jelentik azokat a bőséges kegyelmeket, amelyeket Isten minden gyónás által közöl lelkünkkel, hogy állhatatosak tudjunk maradni és a botránykő, büntövis fel ne sértse lábunkat az élet utain.

Végül a *hizlalt borjú* mi mást jelképezne, mint az eucharisztikus áldozatot, magát az Úr Jézus Krisztust, aki vendéglátója s lakomája is egyben a hozzá őszintén megtért tékozló fiúnak.

Valóban ez a parabola az Úr Jézus Szívének nagyszerű revelációja.

III. AHOGY BESZÉLT AZ ÚR **JÉZUS, ÚGY CSELEKEDETT IS**

Egy alkalommal apostoli munkája után az Urat bizonyos Simon nevű farizeus látta vendégül. Nem rokonszenvből, szeretetből hívta meg, hanem hideg udvariasságból, amelyet a zsidó etikett a „rabbik”, törvénytudók iránt a helység előkelőségétől megkövetelt. Olyan is volt aztán a fogadtatás. Az asztal ugyan fényes volt, de a házigazda mellőzte a vendégszeretnek Keleten szokásos szertartásait, aminők a lábmosás, csók, olajkenés, stb. A lakoma, mint rendesen, most is bizonyos helyiségben folyt le, amelyet az utcától csupán rács választott el. A nagyszámú nézőközönség közé, amely a rács mögött ólálkodott, feltűnően elegáns hölgy is keveredett, akitől mégis minden tisztességes ember visszahúzódott. Nem csoda, hiszen ő volt a város „magna peccatrix”-a, bűnös asszonya. Magas, méltósággal teljes alak, hosszú és dús hajzattal. Csak vár, néz és figyel . . . Aztán egyszerre csak belép a csarnokba hivatlanul. A meglepetés általános. Egy pillanatra minden ajk elnémul, minden szem oda irányul, aztán pedig a felháborodás halk moraja hallható.

Halovány, szeme bágyadt, a sírástól szinte feldagadt. Egész szomorú lelke ott ül az arcán. Bűnbánatban megtisztult szépségén valami fenséges, valami új, szent és kedves báj ömlik el.

Odasiet a kerevethöz, amelyen — keleti szokás

szerint — Jézus pihen az asztal felé fordult arccal. Így hátulról közelíti meg őt. Odaborul szent lábaihoz, s könnyeivel kezdi öntözni azokat. Egyetlen szót sem ejt, túlságosan el van merülve magában, s nyomasztó nagy a fájdalom, amely lelkére nehezedik. Törődött szívéből mély sóhajok fakadnak.

A nélkül, hogy bátorító szót várna, hosszú szép haját a Üdvözítő lábaira bocsátja, hogy letörölje vele a könnyeket, amelyek arra hullottak. De még ez sem elég! *Magdolna* — mert így hívták az asszonyt — ajkát az Úr lábaira nyomja, s elborítja azt csókkal, oly csókkal, mely alkalmas annyi bűnös csókot kiengesztelni. Ennek a szűzies testnek érintésére, amelyben az istenség lakozik, eltűnnek emlékezetéből régi bűnös szerelmeinek emlékei s szennyes nyomai, és a kegyelem által megtisztult szíve immár az isteni szeretet lángjába borul . . .

A magával hozott balzsamos edényből drága illatot önt az Úr lábára, hogy a szerető lélek minden gyengédségével kifejezze, megértesse, hogy ő Istenének, Megváltójának kész odaáldozni gondolatait, érzelmeit, szívét, lelkét, mindenét . . .

Az Úr pedig mély megindulással tekint vissza az alázatos bűnbánóra. Kifejezhetetlen irgalom sír le az arcáról. És a még mindig méltatlankodó házigazdához imígyen szóla: „Simon, mondanék neked valamit. Az pedig mondá: Mester! szólj! — Két adósa vala egy hitelezőnek: Egyik ötszáz dénárral tartozott, a másik ötvennel. Nem lévén nekik honnét megfizetni, elengedé mind a kettőnek. Melyik fogja őt közülük jobban szeretni? Felelvén *Simon* mondá: Úgy vélem az, kinek többet engedett el. Ő pedig mondá neki: Helyesen ítéltél. És az asszonyhoz fordulván, mondá *Simonnak*: Látod ezt az asszonyt? Bejöttem házadba, vizet lábamra nem adtál, ez meg könnyeivel öntözte lábaimat és hajával törölte meg. Csókot nekem nem adtál, ez meg, mióta bejött, nem szűnt meg csókolgatni lábaimat. Olajjal nem kentem meg fejemet, ez meg kenetel kente meg lábaimat. Azért mondom neked: meg-

bocsáttatott az ő sok bűne, mert nagyon szeretett." (Lk. 7, 40—47.)

IV. NINCS SZÁMA A BOCSÁNATNAK

Hasonló esetet beszél el Szent János evangélista. Az írástudók és farizeusok egy házasságtörésen kapott asszonyt hurcolnak eléje. Nem az igazságért, a tiszta erkölcsért fáj a fejük, — hiszen ők sem voltak különbek — hanem az Urat akarták csapdába csalni. Ha szelíden ítél, akkor a mózesi törvény ellen izgat, amely e bűnre a megkövezés büntetését szabta; ha pedig szigorúan a zsidó törvény álláspontjára helyezkedik, akkor meg a vád alá foghatják a római hatóság előtt, amely az ily eseteket pogány lazasággal kezelte. A farizeusok unszolására: „Hát te mit mondasz? . . . Jézus lehajolván, ujjával ír vala a földre. Midőn tovább faggatták őt, felegyenesedvén mondá nekik: Aki közületek bűn nélkül vagyon, az vesse rá először a követ. És újra lehajolván, ír vala a földre." A vádlók érezték, hogy Jézus a szívükbe lát s el lehetnek készülve kellemetlen leleplezések hideg zuhanyára . . . azért „egymásután elmenének, kezdve a vénektől". Jézus egyedül maradt a középén álló asszonnyal, akinek arcáról, magatartásáról lerítt a töredelem, a bűnbánat. „Felegyenesedvén tehát Jézus mondá neki: Asszony, hol vannak, akik téged vádoltak? Senki sem ítélte el téged? Aki felelé: Senki, Uram! Jézus pedig mondá neki: Én sem ítéllek el téged. Menj el és többé ne vétkezzél! (Jn. 8, 3—11.)

Azonban Jézus nemcsak fogadja a bűnöst, ha az hozzá visszatér, hanem utána jár annak. Legszebben illusztrálják ezt gyönyörű parabolái a Jó Pásztorról és az elveszett drachmáról. Nem hatja-e meg szívünket, amikor Urunk magát a jó pásztor jelmezében mutatja be, akinek száz juha közül egy elveszett? És otthagyni a kilencvenkilencet a pusztában és megy a századik után, mígnem megtalálja azt. „És midőn megtalálja, örömmel veszi vállára és hazamenvén,

összehívja barátait és szomszédait, mondván nekik: Örvendjetelek velem, mert megtaláltam az én juhomat, mely elveszett vala. Vagy ha valamely asszonynak tíz drachmája lévén, elveszt egy drachmát, nem gyújt-e világot, nem söpri-e ki házát, és nem keresi-e szorgalmasan, míg nem megtalálja? És mikor megtalálta, nemde egybehívja barátnőit és szomszédait, mondván: Örvendjetelek velem, mert megtaláltam a drachmát, melyet elvesztettem." E gyönyörű parabolapárnak refrénje ne szűnjék meg vigaszt árasztani az őszintén megtérő bűnösök szívébe egészen a világ végéig: „Mondom nektek, hasonló öröm lesz az Isten angyalai közt egy megtérő bűnösön", mint kilencvenkilenc igazon, kiknek nincs szükségük bűnbánatra. (Lk. 15.)

Ami még meghatóbbá teszi Isten irgalmát szívünkre, ez annak határtalansága a megbocsátások eseteinek számában. Az Úr Jézus semmit sem tanít, amit ne cselekedett volna. És lám! szívünkre köti, hogy a minket megbántóknak nem hétszer, hanem hetvenhétszer kell megbocsátanunk, vagyis valahányszor csak a kért vagy megajánlott bocsánatot elfogadják. (Mt. 18, 21. 22.)

Továbbá a bocsánat elnyerésére nem kíván szesz megkérlelést, véres vezekléseket, hanem csupán a szívnek azt a „metániá”-ját, áthangolódását, amely a kegyelem indítására elfordul a bűntől és komolyan Istenhez tér. Mikor a jobb lator hozzá sóhajtott: „Uram, emlékezzél meg rólam, midőn eljössz királyságodba” (Lk. 23, 43.), e szavakban Urunk máris felfedezte ezt az átalakulást és teljes bűnbocsánattal, sőt a büntetések elengedésével honorálta azt: „Bizony, mondom neked, ma velem leszel a paradicsombam.” (U. o.)

V. A BOCSÁTÁST FOLYTATJA AZ ÉGBEN

Amit pedig az Úr Jézus a földön tett, csak folytatja az égben. A bűnösök ügyvédje lett, miként itt a földön menedékünk volt. „Fiacskáim, — mondja a szeretet apostola, János — ezeket azért írom nek-

tek, hogy ne vétkezzetek. De ha valaki vétkezett is, van szószólónk az Atyánál, Jézus Krisztus, az igaz, és ő engesztelés a mi bűneinkért, és pedig nemcsak a mieinkért, hanem az egész világéért is." (I Jn. 2, 1—2.) „Mindenkor él (Jézus), — mondja Szent Pál — hogy értünk közbenjárjon." (Zsid. 7, 25.)

Mindezekből a napnál világosabban sugárzik elő, hogy Jézus szelleme a szelídség, a bocsánatra készség, elnézés és irgalom. Homlokegyenest ellentéte ez a farizeusi szellemnek, amely „bezárja az emberek előtt a mennyek országát", nemcsak maga nem megy abba be, hanem másokat sem hagy oda bejutni". (V. ö. Mt. 23, 13—14.) Végtelenül fontos mindezeknek tudata mindnyájunknak, de főképen azoknak, akikre a lelkek gondozása, vezetése van bízva. Különösen ezek szívleljék meg a Bölcs intelmét: „Gondoljatok az Úrra jó lélekkel." (1, 1.)

Ritkán kell ezeknek megbánniok, hogy nagyon szelídek és elnézőek voltak, sokkal többször azt, hogy kíméletlenek és túl szigorúak.

És ha Istennek ítélőszéke előtt egyszer az kerülne szóba, hogy nagyon irgalmasok voltunk a bűnösök iránt, könnyű lesz a mentségünk. Nemde, — mondhatjuk Urunknak — ebben csak a te példádát követtük. Vajjon messzebb mentünk-e nálad?

Jegyzet. A túlságos szigornak, a rigorizmusnak általában két forrása, oka van. Egyik a kemény, hideg szív, amelyet még nem lágyított, melegített meg az Úr Jézus szelleme, a másik pedig a helytelen erkölcstani fogalmak, mondjuk ki őszintén, a tudatlanság. Vannak, akik nem tudnak különbséget tenni a tökéletlenség, a hiba és a bűn között, a bocsánatos és a halálos bűn között.

Főképen ez utóbbit a halálos bünt illetőleg eshetünk végzetes tévedésbe. Lássuk tehát kissé részletesebben.

A halálos bűn az Istentől való teljes elfordulás és a teremtményekhez való teljes hozzáfordulás. Ehhez három feltétel szükséges.

Először kell, hogy *súlyos dologról* legyen szó, aminők a hit, remény, szeretet, tisztaság, felebarátunk becsülete, vagyona, az Egyház parancsai.

Másodszor *teljes és világos tudata* annak, és pedig akkor *mikor cselekszünk*, hogy Isten törvénye ellen súlyos dologban vétünk.

Ez ki van zárva akkor, amikor feledékenységből, tudatlanságból, avagy teljes szórakozottságban cselekszünk.

Harmadszor a *teljes beleegyezés* a bűnbe. Ez meglehet persze akkor is, ha nem szívesen tesszük, amit megteszünk, amihez beleegyezésünk hozzájárul, de hiányzik, valahányszor akaratunkat a hozzájárulástól ima, magunk szórakoztatása, figyelmünk elterelése által elvonni törekszünk.

Hogy mind e három: súlyos anyag, teljes figyelem és teljes beleegyezés gyakran találkoznak-e? Elég nagy probléma. Némelyek szerint — ezek a rigoristák — nagyon gyakran, majdnem mindig. Mások úgy vélekednek — s ezek a laxisták — alig valamikor. Az igazság ebben úgy látszik, a közepütt leszen.

Az azonban kétségtelenül látszik, hogy Isten igen sok esetben felment a halálos bűn alól, amikor mi, korlátolt ítélőképességű emberek magunkat vagy másokat abban elmarasztalunk. Mi ugyanis többnyire a cselekedeteknek csupán objektív oldalát nézzük: mi történt? Isten pedig sokkal inkább és elsősorban a szubjektív oldalra néz: mily szándékkal, mennyi tudattal és mily fokú beleegyezéssel történt? És itt módjában van az isteni igazságosságnak és irgalomnak számtalan oly körülményt tekintetbe venni, amelyekre mi nem is gondolunk, vagy egyáltalán teljesen ismeretlenek előttünk. Azért int minket az Úr oly nyomatékkal, amikor mások cselekedeteinek elbírálásáról van szó: „Ne ítéljetelek, hogy ne ítéltessetek. Mert amilyen ítélettel ítéltek, olyannal fognak megítélni.” (Mt. 7, 1—2.)

Vannak ugyan esetek, amikor erkölcsi bizonyossággal megállapíthatjuk: itt halálos bűnről van szó, de óvakodjunk biztos halálos bűnnek bélyegezni azt a cselekedetet is, amelynél az ehhez szükséges feltételek bizonytalanok. Bízunk ilyenkor az ügyet Istennek végtelen irgalmára és őrizzük meg lelkünk derűjét.

A JÓ ISTEN ÉS A HALDOKLÓK

I. A HALÁL PILLANATÁBAN DÖL EL ÖRÖK SORSUNK

Egész örökkévalóságunk függ attól, hogy minő lelkiállapotban talál bennünket a halál pillanata. Ha ekkor kegyelem állapotban vagyunk, a mennyországba jutunk, ha halálos bűnnel terheltlen lépünk át az örökkévalóság küszöbén, a kárhozát lesz az osztályrészünk mindörökre. „Ha délnek dől a fa vagy északnak, azon a helyen marad, hová ledőlt.” (Préd. 11, 3.) Mikor az élet lezárult, a próba ideje lejárt. Nincs többé lehetőség, hogy számadásainkban bármit is kiigazítsunk. Sajnálkozás, könyörgés, rimánkodás már mítsem használ. Szeretteinknek, magának a Boldogságos Szűznek közbenjárása sem tudná számunkra az eget megnyitni, ha egyszer a pokol tüzére vagyunk elítélve. Azoknak azonban, akik bár kegyelem állapotában, de bocsánatos bűnnel, büntetés-adósságukat még le nem törlesztve lépnek az örök Bíró elé, az isteni igazságság és jóság ad még módot, hogy ideigtartó szenvedéssel megtisztuljanak. Ezzel aztán elhárul az akadály, amely előlük a mennyországot eltorlaszolja. A másvilági szenvedéssel azonban a lelkek már nem lesznek jobbak, szentebbek, mint a halál pillanatában voltak, amellyel t. i. az érdemszerzés ideje egyszerűsmindenkorra lezárul.

A halál perce tehát valóban főbenjáró fontosságú mindenkire, de főképen azokra nézve, akiknek lelkiismerete még nincs rendezve, súlyos bűnnel van

terhelve. Ha a bűnös kihasználja ezt az utolsó percet, és Isten irgalmának karjába veti magát, üdvösségét örökre biztosította, ha ellenben elvesztegeti, kihasználatlan hagyja ezt a végső időpontot, maga írta alá a saját halálos ítéletét.

II. AZ IGAZAKNAK MEGADJA A VÉGSŐ ÁLLHATATOSSÁG KEGYELMÉT

Miért is a jó Isten a halál óráján — emberileg szólva — még a szokottnál is irgalmasabb és még inkább atyának bizonyul. Szinte tékozolja kegyelmét úgy az ő forrón szeretett fiaira és leányaira, az igazakra, hogy kimúlásukat megkönnyítse, édesítse, de a bűnös gyermekeire is, hogy őket megmentse. Nevezetesen: Az igazaknak megadja a végső állhatatosság mindennél drágább kegyelmét. Segíti őket — főleg az utolsó kenet szentsége által — halálküzdelmükben, erősíti, vigasztalja, enyhíti bennük a halálfélelmet s kegyelme arra ösztökéli őket, hogy szívesen hozzák meg életüknek olyannyira érdemes áldozatát. Sajátságos, de igen gyakori tapasztalat az, hogy még olyanok is, akik életük folyamán sok aggálytól gyötrötten szolgáltak Istennek, életük napját nyugodt derűvel látják alászállani. Az Úr már eleve megízlelteti velük azt az édes pihenőt, amelyet majd a jó Atya keblén nemsokára élveznek.

Sohase tépelődjünk tehát a miatt, hogy is lesz a halál óráján. Mi csak igyekezzünk Istennek kedvében járni. A többi nem a mi dolgunk. Fogadjuk meg erre nézve is az Úr Jézus tanácsát: „Ne aggódjatok a holnapért, a holnap nap majd gondoskodik magáról, elég a napnak a maga baja.” (Mt. 6, 34.) Most persze alig tudjuk elképzelni, hogyan is lesz majd akkor. Ez nem csoda. Hiszen most még nem kaptuk meg a megnyugvásnak, békének és nagylelkűségnek azt az értékes, bő kegyelmét, amelyet a jó Isten akkorra tartogat számunkra, amikor arra valójában szükségünk lesz, t. i. a halál órájára.

Az ugyan valószínű, hogy a halálküzdelem nem lesz minden kísértéstől mentes. A gonoszlélek utolsó erőpróbáit majd kifejti velünk szemben, de az is igaz, hogy „hűséges az Isten és nem fogja megengedni, hogy erőtlőn felül szenvedjete kísértést, hanem a kísértéssel együtt a kimenekülést is megadja, hogy elviselheséte”. (I Kor. 10, 13.)

Akiben a jó Isten iránti szeretet még pislog, még akkor sem féljen a haláltól, ha élete nem is volt minden szeplőtől mentes. Hiszen a halál jobb életnek kapuja s birtokbavétele azoknak a mérhetetlen javoknak, amelyeket Jézus Krisztus számunkra oly drága áron vásárolt meg. Midőn az Üdvözítő a keresztfán haldokolva lelkét Atyja kezébe ajánlotta (Lk. 23, 46.), ezzel valamennyiünkét, amely az övével összeforrott, mint féltett kincset Atyjára bízta. Ne rettegjünk tehát attól a kis ajtótól annyira. Ha benyitunk, Jézus vár ott reánk, és ha Jézus, akkor Mária is, aki ott volt Elsőszülötte halálos ágyánál is. Ő mutat majd be minket Fiának és a mennyei Atyának, aki lassú a haragban, gazdag a szelídségben, oly végtelenül irgalmas a bűnösök iránt, és sokszorta szívesebben jutalmaz, mint büntet.

III. HA JÓ AZ ISTEN A HALDOKLÓ IGAZ IRÁNT, TALÁN MÉG SOKKAL GYENGÉDEBB A BŰNÖS IRÁNT, AKI ÍTÉLŐSZÉKE ELÉ LÉPNI KÉSZÜL

Melyik atya látja ugyanis gyermekét végveszélyben és nem könyörül rajta? Isten, bár talán nagyon meg van sértve, de mégis csak atya ennek a szerencsétlen, bűnös teremtménynek, aki hajszálon függ a pokol örök tüze felett. Utolsó pillanatok ezek, amelyekben a megállapított világterv szerint irgalmát gyakorolhatja. Es nem ajánlaná fel a bocsánatot az a jóságos Isten, aki saját szava szerint: „a megtört nádszálat

össze nem zúzza, s a füstölgő mécsbelet ki nem oltja“ (Iz. 42, 3.), aki azt állítja magáról esküvéssel: „Életemre mondom én, az Úr Isten, nem akarom én az istentelennek halálát, hanem azt, hogy az istentelen megtérjen úttjáról és éljen.“ (Ezek. 33, 11.) Szépen és igazán mondja Bougaud: „Mikor Isten látja, hogy az ember, akit az ő keze teremtett, akit egész élete folyamán szeretetével kísért s hiába próbált önmagához visszatéríteni, halálához közeledik, a szeretetnek még egy rohamát intézi ellene, akárcsak az édesanya, kitől gyermekét el akarják ragadni. Leszáll a jóság Istene s ráhajol a fájdalom nyoszolyájára, ahol fia halódik. Hivatkozik — hogy azt meghódítsa — mindenre, amit valaha érte tett, kegyelemre, könyörgéseire, gyengédségére... De azt mondhatná valaki erre, honnan tudjuk mi mindezt, honnan meritjük ennek az isteni szeretet-rohamnak történetét? Erre azt felelem: a te szívedből! Atya vagy? Anya vagy? Nős? és amit te megtennél, nem tenné meg az Isten szíve? Hát te gyermekedért többre volnál képes, mint Isten az övéiért? Ez lehetetlenség.“ (Le christianisme et les temps presents. I. 155.) Nem volna atya az, aki midőn saját gyermekét az örvény szegélyén s már-már az örvénybe zuhanni látja, ne feledne minden sérelmet, bántást, amelyet ettől a gyermekétől szenvedett, nem tekintené egyedül azt, hogy ez a veszélyben forgó az ő gyermeke, s azt óriási katasztrófa fenyegeti. Márpedig Isten végtelenül jobban szeret minket minden leggyengédebb atyánál is. Hogy ez így van, számtalan bizonyítékát adta. Bár senkinek szabadakarátán erőszakot nem tesz, de nem is hanyagol el semmi kísérletet, erőfeszítést, hogy minket, bármily nagy bűnösök volnánk is, megmentsen. Hiszen ő — mint Szent Pál mondja — „akarja, hogy minden ember üdvözljön, az igazság ismeretére eljusson“. (I Tim. 2, 4.) Ez az akarata pedig komoly, tevékeny akarat, nem pedig pusztá elvont kívánság. Az Egyház ugyan elítélte és méltán, annak a német teológusnak állítását, aki azt tanította, hogy Isten csak a formális lázadást sujtja örök kárhozattal, de viszont

sohasem emelte fel szavát ama nagyszámú, komoly hittudós tanítása ellen, akik szerint Isten a halál előtt még utoljára felajánlja kegyelmét mindenkinek s választást enged az ég és pokol között.

Órúltséggel határos vakmerőség volna ugyan a megtérést erre az időpontra hagyni, mert Isten kegyelmének munkái előttünk jórészt ismeretlenek, de nagyon megnyugtató gondolat ez, főképp midőn azoknak üdvösségét féltjük, akik látszólag megtérés nélkül költöztek el. „Istennek részvéte a haldokló iránt — mondja Condren — minden fogalmat felülmúl. Úgy látszik, annál pazarabb kézzel szórja reájuk kegyelemsegélyét, mert ilyenkor már nincsenek abban a helyzetben, hogy azokat felhasználatlan hagyják.”

IV. NAGY A BŰNÖSÖK SZÁMA, AKIKNEK A HALÁL KÜSZÖBÉN FEL- NYILIK A SZEMÜK ÉS MEGTÉRNEK

Az elmondottakból következik, hogy minden valószínűség szerint sokkal nagyobb a halálban megtérők száma, mint azt közönségesen gondolnók, s hogy nincs okunk bárki üdvösségéről kétségbeesni. Hiszen a megtéréshez ilyenkor elég egy szeretetből fakadó bánatos fohász, amelyhez úgyszólván idő sem kell, s a békülés Isten és a lélek között végbement.

Szépen mondja ez ügyben Monsabré O. P. (1827—1907), a Notre Dame világhírű szónoka (CII. Conf. Paris Carême de 1889.):

„Ha hihetünk nagy szenteknek, — ha jól tudom, Sziénai Szent Katalinnak — az isteni irgalom hajtja, üldözi a bűnöst az agónia végső pillanatáig, még akkor is, midőn már az az élet és halál közt függve a világhoz — úgylátszik — már nem is tartozik. Ekkor — és ebben ki sem kételkedik — a lélek Teremtőjével és Megváltójával titokzatos módon még egyszer találkozik, aki megkérdi tőle: Kellek-e néked? Sajnos van, aki nemmel felel. De hányan vannak, akik igent mondanak. Annyi

bizonyos, hogy Isten ilyenkor azután hosszú és fájdalmas szenvedésnek veti alá a lelkeket, azokat, melyek csak ily későn kapitulálnak, de legalább az örök kárhozatból kiragadja azokat. Ezekre illik aztán elsősorban, hogy nagyobb öröm lesz felettük, mint kilencvenkilenc igaz felett, akik a bűnbánatra nem szorultak, annál is inkább, mert ellenállásuk konokabb s rájuk a kárhozat veszedelme annál fenyegetőbb volt."

Különösen remélhető az ilyen utolsó, az élők előtt rejtett megtérés azoknál, akikért sokat imádkoztak, vagy akikért, mint Isten előre látta — holtuk után sokat és soká imádkoznak. Miért is ne számíthatná be Isten ezt nekik, miért is ne előlegezhetné számukra a megtérés kegyelmét?

E vigaszos tant támasszuk alá Szalézi Szent Ferenc nagytekintélyű véleményével. A Szent — mint barátja, a belley-i püspök, róla állítja, sohasem akarta, hogy kétségbeessünk a bűnösök megtérésén, egészen utolsó lehelletükig. Hiszen, mint mondta, az élet csak vándorút, amelyen — akik állnak — eleshetnek, az elesettek pedig Istennek kegyelmével felkelhetnek. Sőt továbbment. Azt akarta, hogy még halála után se tartsunk mi senkit kárhozottnak, azokat kivéve, akikről ezt a Szentírás megállapítja, még akkor sem, ha életük nem is volt kifogástalan. Nem akarta azután, hogy kutassuk azokat a titkokat, amelyek Isten bölcseségének és hatalmának vannak fenntartva. Okául ennek pedig azt adta, mert, amint az első kegyelmet nem lehet kiérdemelni, úgy az utolsó, a végső állhatatosság sem a mi érdemünk bére, hanem Istennek ingyen ajándéka: „Mert ki ismerte meg az Úr gondolatát? Vagy ki volt az ő tanácsadója?” (Róm. 11, 34.)

Miért is kívánta, hogy még azok üdvösségében is reméljünk, akik a mi szemünkben a legkétségbeejtőbb lelkiállapotban húnytak el. Mi ugyanis csak külső jelekből ítélünk, amelyek még a legjáratasabb embert is megcsalhatják. Szent Ágoston magamagán tapasztalta, amit oly szépen fejezett ki: „Isten többet bír megbocsátani, mint amennyit mi vétkezni tudunk."

A JÓ ISTEN ÉS AZ Ő ITÉLŐSZÉKE ELŐTT MEGJELENŐ LÉLEK

I. NÉMELYEK AZT ÁLLITJÁK, HOGY ISTEN A KÜLÖNÍTÉLETKOR KIMÉ- LETLEN SZIGORRAL JÁR EL

„El van határozva, hogy az emberek egyszer meghaljanak és utána az ítélet” (Zsid. 9, 27.) mondja Szent Pál. Hitigazság tehát, hogy nyomban, amint lelkünk a testet elhagyta, Istennek ítélőszéke elé kerül, hogy életének minden külső és belső cselekedetéről számot adjon. Éppen oly bizonyos az is, hogy az ítélet döntő örök sorsunkra s vagy az eget vagy a poklot jelöli ki otthonunknak, a szerint, amint megszentelő kegyelemben, avagy halálos bűnben múltunk ki. Ámde milyen lesz az ítélet, hogyan folyik majd le? Némely hitszónok és aszkétikus író oly borzalmasnak festi azt, hogy még az igazakat is rettegéssel és borzalommal tölti el.

A szándék ugyan az ily szónokok- és írókban kétségkívül helyes és tiszta. A bűntől akarnak visszaretteneni. De nagy kérdés, hogy az ily beállítás megfelel-e az igazságnak? Márpedig mindenben, de leginkább a hit dolgában ez a legfontosabb.

Úgy tüntetik fel, hogy a jó Isten a halál óráján, legalább egyelőre, megszűnik a jó Isten lenni, irgalom nélküli bíró lesz, ridegebb, kíméletlenebb, mint bármely szigorú bíró ezen a világon. Azt állítják róla, bizonyos célzással a Szentírás egyes helyeire, hogy

még angyalaiban is talál hibát és még a legszentebb is alig-alig állhat meg szeme előtt. Sőt szívesen idézik is bizonyítéknak Szent Péter szavait, amelyeknek pedig semmi közük sincs a részleges ítélethez: „Ha az igaz is alig üdvözlül, az istentelen és bűnös hová lesznek?” (I Pét. 4, 18.)

Kikölcsönzik, csakhogy a bírót annál rémesebben lefessék, a prófétáknak legszigorúbb kifejezéseit és legrettentőbb fenyegetéseit. Azt állítják, hogy ez a bíró oly hibákat is kiterget majd a bűnös szeme elé, amelyekről annak halvány sejtelve sem volt.

II. EZEKNEK ISTENE NEM A MI ISTENÜNK

Ez az Isten, akit ezek a szónokok és írók bemutatnak, nem az a jó Isten, akit a Szentírás nekünk kinyilatkoztat s aminőnek a mi szívünk igazi ösztöne sejt. Ez az Isten valóságos karikatúra, aki gyűlöletet tudna bennünk ébresztetni, ha ugyan az ilyen ábrázolását komolyan vennők.

Az igazság ezzel szemben az, hogy Isten változatlan. A mi Atyánk mindenkor atyánk és a halál óráján sem szűnik meg az lenni. Az ítéletkor tehát, bár kétséggkívül érvényesíti végtelen igazságosságát, de irgalmas is lesz és főképen irgalmas.

Nincsen egyetlen mondat a Szentírásban, nincs egyetlen egyházi határozat, amelyet ha helyesen, szakszerűen magyarázunk, a rigoristák véleményét alátámasztaná.

És ez másként nem is lehet. Hiszen Isten nem szűnhet meg irgalmas lenni inkább, mint igazságos. Irgalmasság és igazságosság lényeges tulajdonsága, amely nélkül Isten sem volna. Irgalmas, megbocsátó, jóságos lesz ő tehát még igazságossága gyakorlatában is. Fején találja a szöveget *Milton*, mikor azt mondja: „Az igazságosság a magáét megkapja a nélkül, hogy az irgalmasságnak magát bármennyire is fel kellene áldoznia.” „Mert irgalmas az Úr és könyörületes, hosszantűrő és

felette kegyelmes. Jó az Úr mindenkihez és könyöröletes minden teremtményéhez." (144. zsolt. 8, 9.)

Sőt talán éppen az ítéletkor jobb lesz hozzánk az Úr, mint bármikor. Nem arra törekszük majd, hogy bennünket mind mélyebben bemártson, hanem hogy mentsen és érdekünkben kiaknázza az enyhítő körülményeket. Szíve lesz a mi védőügyvédünk s ha mégis kénytelen lenne minket elítélni, ezt a legnagyobb sajnálattal tenné csupán, mintegy erőszakot téve jóságos természetén. Ítélszékénél is éppen úgy atya lesz, mint bíró. Jobban tudja, mint bárki más, hogy sárból vagyunk alkotva s nem egy öröklött hiba csírája kering ereinkben. Nem titok előtte rosszra való hajlandóságunk s hogy minő külső és belső akadályokkal kell bennünk megküzdenie a jóakaratnak. Világosan látja azt is, hogy legtöbb tévedésünkben nem a kiszámított gonoszság, hanem a felszínesség, vigyázatlanság, meggondolatlanság játssza a főszerepet vagy a szenvedély túlhatalmával állottunk szemben. Ő látja s csakis ő, hogy meddig terjednek a szabadakarat lehetőségei. Mindez arra hangolja, hogy velünk szemben a bűnbocsánatot és irgalmat oly mértékben gyakorolja, amint csak lehetséges.

Azon van, hogy jótetteinket is, érdemeinket is kiemelje. Mert ő ezekből sem felejt el szemernyit sem és természete szerint, mely maga a jóság, sokkal szívesebben jutalmaz, mint büntet. Mint megígérte, azt a pohár vizet sem felejtí, amit te a szegénynek irgalomból nyújtottál és nem kevesebbel, mint a mennyországgal jutalmazza. Ha itt-ott buktunk volna is, de viszont mennyi és mily heves kísértést le is győztünk és nem egy diadalmas csatában álltuk meg az ő kegyelmével hősiesen helyünket. Ezt mind felsorakoztatja a mi jó Atyánk, mikor a bíró szerepét tölti be.

Az első kedves meglepetésünk és örömünk, mikor a másvilágba léptünk az lesz, hogy Istenünkben oly jó, nyomorúságunkkal szemben oly részvevő apát találtunk, aki siet, hogy letörölje könnyeinket és megvigasztaljon minket. Kemény urat, zsarnokot, kérlel-

hetetlen bírót látni benne annyi, mint őt félreismerni és szembehelyezkedni mindazzal, amit a Szentírásban magáról kijelentett. Azért már eleve zengjük el a Zsol-tárossal: „Áldjad lelkem az Urat és egész bensőm az ő szent nevét. Áldjad lelkem az Urat és ne feledd el semilyen jótéteményét. Megbocsátja ő minden gonosz-ságodat, meggyógyítja minden betegségedet. Megóvja életedet a pusztulástól. Irgalommal és kegyelemmel koronáz meg téged . . .” „Irgalmasságot cselekszik az Úr s igazságot minden elnyomottal.” (120, 1—6.)

Ilyen felfogás az ítéletről nemcsak helyes, vigaszos és békétadó, hanem egyben hatalmas rúgója a buzgalomnak. Mert nem szűnünk meg hangsúlyozni, amit a félelem nem bír meg vagy nem bír soká, azt játszva viseli a szeretet.

E sorok íróját néhány évvel ezelőtt haldokló ágyához hívták. Amolyan régimódi nagyaszonny volt a beteg, aminők száma napról-napra — sajnos — kevesbedik. Egész életét csendesen családi körben élte le, amelyből csak azért lépett ki, hogy lehetőleg minden szegénnyel és szerencsétlennel jót tegyen. Tehát dús érdem-poggyással várakozott az örökkévalóság révpartján. Bizonyos janzenista szellem azonban, amely az ő ifjúságában a lelkek életét megmételtyezte, őt sem hagyta érintetlenül. Nagy akadály volt ez annak, hogy ez a szép és nagy lélek egészen kibontakozzék s nagyobb haladást tegyen az isteni szeretetben. A helyett, hogy önfeledten Isten karjába vetette volna magát, állandóan szorongva várta a mindinkább közelgő búcsúzást a földi élettől és a rákövetkező isteni ítéletet. Hányszor sóhajtott, hányszor rebesgette: „Ó mekkora tehertől szabadulnék meg, ha biztosan tudnám, hogy nem kárhozom el. Készörömet szállnék le a tisztítóhelyre, hogy ott minden elképzelhető kint, akár a világ végéig elszenvedjek, ha biztosítva volnék, hogy nem kell a pokolba jutnom.” Minden vigasz és bátorítás elől azzal tért ki: „Igen! én jól tudom, hogy Isten nagyon jó, túl jó, de szent és igazságos is. Végtelenül utálja a bűnt és igazságossága folytán kénytelen

is azt büntetni. Nem jelentette-e ki, hogy az ő országába semmi szennyes be nem juthat? Nem talál-e ő még a szentekben is foltokat? Egy oly hosszú életen át, aminő az enyém, mennyi temérdek hiba esik meg, mennyi feledékenység, hálátlanság, fogyatkozás s nyomorúság, bár megpróbáltam a jó Istent egy kicsit szeretni is és kötelességemet teljesíteni."

Éppen akkor mellette játszadozott mintegy 8 évesnek látszó kis unokája, akit szinte rajongásig szeretett. Virgonc, eleven kis teremtes. Rá mutatok. „Nézze, asszonyom, ez a gyermek volt már önnel szemben nem is egyszer engedetlen, sőt tett is már rossz fát a tűzre . . . pedig mennyire szereti őt, és talán mennyiszor kényeztette."

„No igen, feleli a hölgy, de az ilyen csekélységet hamar feledjük. Egy-egy gyermeki mosoly vagy csók, s többé rá sem gondolunk . . ."

„Nos tehát, asszonyom, tűzbe dobna ezt a gyermeket néhány engedetlenség, szeszély, meggondolatlanság vagy hanyagság miatt, még ha nem is volna olyan fájdalmas, mint a túlvilági? Elutasítaná magától hosszú évekre vagy talán örökre?"

„Isten ments! Hogy is tenném ezt meg néhány kicsi bűn miatt. Inkább magam szenvednék el akár-mennyit helyette. Annál is inkább, mert hiszen szegényke még nem is tudja, mit cselekszik, nála ez nem gonoszság, hanem menthető könnyelműség . . ."

„No lássa, asszonyom, bármily nagy is az ön szeretete e gyermek iránt, ez össze sem hasonlítható azzal, ahogy minket a jó Isten szeret. Ön jó és megbocsátó, és Isten ne lenne végtelenszer inkább? Ön számbaveszi az enyhítő körülményeket, és Isten nem tenné ugyanazt? És ha nem tudna néhány apró-cseprő hibákért kegyetlen szenvedéseket kimérni, tud ön ilyet a végtelen jó Istenről feltételezni?"

Bár minden hasonlat — mint a közmondás tartja — sántít, de ez mégsem tévesztette el célját. Ez az istenfélő lélek belőle enyhet, világosságot és derűt

merített, amely megaranyozta utolsó napjait, beragyogta a csendes naplementét.

III. MINDEN VALÓSZÍNŰSÉGGEL REMÉL- HETJÜK, HOGY AZOKNAK A SZÁMA, AKIK AZ ITÉLETKORKEGYELMET KAPNAK, SOKKAL NAGYOBB, MINT ÁLTALÁBAN GONDOLNÓK

Megérintjük itt alkalomszerűen azt a kényes, annyira vitatott kérdést, amely a teológusokat is több táborra bontja: vajjon nagyobb — vagy kisebb-e a választottak száma, mint a kárhozottaké?

Tagadhatatlan, hogy nagy és tekintélyes hittudósok, sőt szentek oda nyilatkoztak, hogy szinte elenyésző csekély a választottak száma az elvetettekéhez arányítva. Ezek tehát a mennyei paradicsomot csupán igen kisszámú kiváltságosnak tartják fenn. Hivatkoznak ezek az Úr Jézus szavaira, amelyekről alább mi is szólunk.

Előrebocsátjuk, hogy ebben a hivatalos Egyház nem nyilatkozott és nem is teszi meg előreláthatólag sohasem. Ha a kérdés világos volna, bizonynyal megtenné azt.

Nincs egyéb hátra, mint megkérdezzük magát a legilletékesebbet, az Úr Jézust, s lássuk, lehet-e szavai-
ból kimagyarázni, hogy a választottak száma igen csekély?

Volt eset az Úr Jézus földi életében, amikor ezt a kérdést neki valaki kategórikusan felvetette: „Uram, kevesen vannak-e, akik üdvözülnek?” (Lk. 13, 23.) Nos, itt volt az alkalom és idő, hogy ebben az égető kérdésben az Úr nyílt feleletet adjon, ha ugyan akart erről minket egyáltalán felvilágosítani. Az Úr pedig mondá neki: „Törekedjete a szűk kapun bemenni, mert mondom nektek, sokan akarnak majd bemenni, de nem tudnak.” (Lk. 13, 24.) Más szóval, igyekezzetek a szenvedélyeket az önmegtagadás által rendben tartani,

mert azok elgáncsolhatják, sőt sokaknál valójában el is zárják a mennyekbe vezető utat, oly szűkké teszik számukra az ég kapuját, hogy nem tudnak azon áthatolni.

Mint látjuk, tehát az a válasz, amelyet az Úr a választottak számát illetőleg adott, kitérő és a hallgatókat bizonytalanságban hagyja.

Mások ismét, éspedig sokan mint perdöntő bizonyítékra hivatkoznak az Úr Jézus csaknem szóról-szóra azonos nyilatkozatára, amelyet két parabolája után záradéknak használt: „Sokan vannak a hivatalosak, de kevesen a választottak.” (Mt. 20, 16; Mt. 22, 14.)

Megjegyezzük, hogy mind a két parabola, mind a szőlőmunkásokról, mind a menyegzői ünnepségről szóló, csak nagyon távoli összefüggésben van a mennyországra való választottsággal. És ha arra vonatkoznék, akkor is inkább cáfolja, mint védi azt a véleményt, amelynek bizonyítására felhozni szokták. Hiszen a szőlőmunkásokról szóló példabeszédben minden munkás megkapta a jutalmát, bérét, a menyegzős asztaltól pedig a sok közül csupán *egyetlenegy* volt a külső sötétségre kiutasítva. De ettől eltekintve, ha az Úr Jézusnak ez a nyilatkozata csakugyan a választottak számára vonatkoznék, akkor a nehézség már rég meg volna oldva, és Egyházunk nem tűrné a vitatkozást a kérdés felett.

Az Úr Jézus egyéb hasonlatai is inkább a választottak túlnyomó számát látszanak bizonyítani. A konkoly, amely a tűzre kerül, sokkal kisebb mennyiségű, mint a tiszta búza, amelyet a csűrbe gyűjtenek. (Mt. 13, 30.) A hasznavehetetlen hal, amelyet kivetnek, nem szokott annyi lenni, mint amennyit megtartanak. (Mt. 13, 47.)

Egyetlen biztos hely viszont, amely a Szentírásban kétségkívül a választottak számára vonatkozik, amelyet Egyházunk Mindenszentek ünnepén fel is olvasat, ez: „Nagy sereget láték, melyet senki sem volt képes megszámlálni; minden nemzetből és néptörzsből, és népből és nyelvből a trón előtt és a Bárány színe előtt állni, hosszú fehér ruhákba öltözve és kezükben

pálmaág, és nagy szóval kiáltanak mondván: Üdv a mi Istenünknek, aki a trónon ül és a Báránynak." (Jel. k. 7, 9—10.)

Bátran vallhatjuk tehát azt a véleményt, minden — egyébként tiszteletreméltó — eltérő vélemény ellenére is, hogy a jó Isten az emberiségnek, nevezetesen a kereszténységnek túlnyomó részét megmenti, üdvözíti.

Ez a vélemény:

1. Őrzi, védi kellőképpen Istennek méltóságát.

Mit nem tett ugyanis Isten az emberiségért? Megteremti a nagy világot. Megkoronázza művét a megtestesüléssel, amely az istenszeretnek valóságos ki-robbanása. Az Istenfia, mint a Hitvallásban mondjuk: "... értünk emberekért és a mi üdvösségünkért az égből leszállott". Nos? És ekkora munkának, mondjuk isteni erőfeszítésnek az egész eredménye csak az, hogy csupán kis töredék menekszik meg, a többi pedig elvesz s átkozza majd a Teremtőt és azt, hogy megszületett? Mi egyéb volna ez, mint kudarcc, amelyet csak az elszámítás szokott eredményezni.

Ne mondja senki, hogy abban nem az Isten, hanem kizárólag az ember hibás, ha oly kevesen üdvözülnek. Ez ugyanis csak részben igaz. A nehézség még mindig megmarad: Isten vagy célját tévesztette, vagy pedig oly világtervet választott, amelyben a legtöbbje hajótörést szenved, s így inkább az isteni igazságosságot, mint jóságot és irgalmat dicsőíti meg.

Miért is teljes egészében aláírhatjuk *W. Faber* véleményét: „Istennek felfoghatatlan magasztossága már eleve („a priori”) arra késztet, hogy a választot-taknak minden várakozáson felül nagy többségét tételezzük fel, mert hiszen ezekben nyilatkozik meg a teremtésnek legnagyobb dicsősége. És ezt a feltevést valahogyan a tapasztalás is igazolja. Hiszen Isten mindig többet tett, mint amit ígért, és tettei felülmúlják reményeinket. Lehetséges volna-e, hogy jósága megváltoznék éppen akkor, amikor nemcsak a mi örök boldogságunk, hanem tulajdon egy Fia érdeke és dicső-

sége forog szóban? Ez annyira ellenkeznék a Róla alkotott ideáinkkal, hogy kétségtelen kinyilatkoztatásra volna szükség, hogy azt elfogadjuk, elhiggyük." (Le Créateur et la créature. 1. ch. III. 11.)

2. Igen, az Isten Fiának érdeke, becsülete, dicsősége is forog kockán. Leszáll a föld porondjára és „mint a hős, ujjongva indul neki útjának” (18. zsolt. 6.), hogy a sátánt, az ő nagy ellenlábását leteperje, országát lerontsa, zsákmányát elragadja. Ezt a győzelmet főképen a keresztfán aratta, ahol „a minket vádoló okmányt, mely ellenünk szólt, megszüntette, eltette az útból és feltűzte a keresztre, lefegyverezte a fejedelemségeket és a hatalmasságokat, nyilvánosan megszégyenítette őket és diadalmaskodott rajtuk . . .” (Kol. 2, 14.) Amint jómaga előre megjósolta: „ha fölemeltetem a földről (a keresztről), mindeneket magamhoz vonzok”. (Jn. 12, 32.)

Nos! és ez a fennen hirdetett győzelem, diadal csak abban állana, hogy egy kicsi töredéket hódít vissza, míg a nagy többség mégis a sátán prédája lett? Ki hiheti ezt? Az a „sokan”, akik „jönnek majd napkeletről és napnyugatról és letelepednek Ábrahámmal és Izsákkal és Jákobbal a mennyek országában” (Mt. 8, 11.), csak egy pici kis töredék volna? Mi már csak azt hisszük, hogy akik így gondolkodnak, a másvilágra érve ebben szerencsésen és boldogan csalódnak, talán kissé restelkednek is, hogy az isteni végtelen jóságról és irgalomról oly csekély véleménnyel voltak.

A JÓ ISTEN ÉS A BOLDOGOK AZ ÉGBEN

I. AZ ÜDVÖZÜLTEK NAGY BOLDOGSÁGA

A jó Isten az üdvözülteket oly boldogsággal árasztja el, amely vágyaikat teljesen betölti és aránytalanul nagyobb a jócselekedetek értékénél, amellyel azt kiérdemelték. Hitünk tanítása, hogy minden, a kegyelem állapotában, a kegyelem indítására, jószándékkal véghezvitt cselekedet, legyen az egy-egy jámbor fohász, házimunka stb. szorosán égi jutalmat érdemel és joggal igényel mennyei jutalomtöbbletet. Tehát magasabb és magasabb égi rangra emel, nagyobb és nagyobb boldogságba merít örökkön-örökre. Márpedig mit nem ér az égben egy-egy fokozat! Jól mondja azért Szent Pál: „Azt tartom, hogy amiket most szenvedünk, nem mérhetők össze a jövődő dicsőséggel, amely meg fog nyilvánulni rajtunk.” (Róm. 8, 18.) „Ez a mi jelenlegi pillanatnyi és könnyű szenvedésünk ugyanis a mennyei dicsőségnek fölötte nagy mértékét szerzi meg nekünk.” (II Kor. 4, 17.)

Annak a jutalomnak, boldogságnak, amely reánk az égben vár, lényege Istenünknek színelátása, élvezése, birtoklása.

Meglátjuk Istent. Akit „most tükör által — Szent Pál az akkori tökéletlen fémtükörre gondol —) homályban látunk, akkor pedig majd színről-színre”. (I Kor. 13, 12.) Itt ugyanis a földön, csak a természet tükre tünteti fel előttünk Istennek szépségét, jóságát, amikor

a teremtmények szépségéből, jóságából az övére következtetünk. Odaát lehull a fátyol s már többé nem következtetésből, hanem szemlélet által ismerjük meg Őt. És ez a szemlélet teljesen átalakít minket, ha szabadna mondanom, szinte megistenít. Szent Pál maga mondja: „Mi pedig mindnyájan fedetlen arccal szemlélvén az Úr dicsőségét, ugyanazon képmássá fogunk átváltozni.” (II Kor. 3, 18.)

Erre a megistenült életre, s az ezzel járó végtelennel határos boldogságra a léleknek természetes erői teljesen képtelenek. Csupán a megszentelő kegyelem tudja erre a magasztos funkcióra a lelket kitágítani, felerősíteni. De még ez sem magábavéve. A megszentelő kegyelem bimbójára az örök életben a dicsőség fény-sugarának (lumen gloriae) kell esnie, hogy azt kipattantsa és így örök boldogságunkat eszközölje.

Azt azonban tudnunk kell, hogy még az így felkészült lélek sem — legyen bár a szentségnek bármily magas fokán — tudja az istenséget kimeríteni, teljesen megérteni. Istent, a végtelent, átérteni csak Isten képes. De ez a korlát, amely szükségképpen még az égben is megmarad, nem lesz a tökéletes boldogságnak a legkisebb akadálya sem. Minden lélek Istenből az égben annyit merít, amekkora a befogadó képessége, amennyi a szomszédját teljesen betölti. Többet nem kíván, nem is kívánhat. Ott mindenki felkiálthat az Énekek Énekével: „*Megleltem*, akit szeret a lelkem, megragadtam, el nem engedem.” (III. 4.)

Az égi boldogságnak megértetésére egyáltalán nem áll hasonlat rendelkezésünkre. Hiszen ez a „mi Urunk öröme” (Mt. 25, 21.), ami t. i. a végtelen Istent is öröktől fogva örökké boldogítani tudja. Bár Isten megkísérelte, hogy azt velünk némiképpen megsejtse, mikor azt országhoz, koronához, lakodalomhoz, ragyogó ünnepélyhez stb., szóval mindahhoz hasonlította, ami csak az emberi szívre boldogságot jelent, de a vége, refrénje mindennek csak az, amit *Pál* hangoztat: „Szem nem látta, fül nem hallotta, ember szívébe fel

nem hatolt, amiket Isten készített azoknak, akik őt szeretik." (V. ö. I Kor. 2, 9.)

II. IMÁDKOZNAK ÉRTÜNK

A mennynek boldogságát mégcsak növeli majd az a lehetőség, hogy itt lenn maradt szeretteinkért imádkozhatunk, őket támogathatjuk, még sokkal hatásabban, mint azt itt a földön tehettük volna. Mert a halál az üdvözültekben távolról sem olthatja ki azt a szeretetet, amelyet itt a földön éreztek. Sőt a minden földi salaktól megtisztult lélek még fogékonyabb lett a gyengédség és figyelem iránt, mint aminő itt a földön volt. És a jó Isten miért is tagadná meg tőlük azt az igen nagy örömet, hogy reánk a magasból pillanthatnak, sorsunk iránt érdeklődhetnek, értünk eredményesen közbenjárhatnak.

Az anya tehát ott fönnt nem feledi gyermekét, a férj feleségét, barát a barátját, testvér a testvérét. A köteleket, amely Isten szándéka szerint őket összefűzte, a halál nem szaggatta szét, hanem csak átformálta, nemessé, szellemiessé és így szilárdabbá és önzetlenebbé tette.

Az ég végtelensége — mondja Szent Bernát — a szívet csak kitágítja, a helyett, hogy szűkebbé tenné. Csak még fokozza képességét a szeretetre. Az Isten világosságánál az emlékezés a helyett, hogy kialudnék, csak tisztább lesz. Ennél a fénynél az ember megérti, amit nem tudott, de nem felejt el, amit tudott. (In natali S. Victoris, Serm. III.)

III. AZ ÉGBEN MEGISMERJÜK EGYMÁST, EGYÜTT LESZÜNK MEGINT

Az égben megismerjük egymást. Ez is felette fokozza azt a lényeges boldogságot, amelyet Istennek szemlélete okoz. E témáról alig írt valaki szebben és részletesebben Bougaudnál. (A kereszténység és korunk,

I. köt. III. kiad. 485. l.) Követjük okfejtését, gondolatmenetét. Abban a boldog hazában, amely felé haladok, nemcsak Istenemet látom majd meg. „*Meglátom Isteneimet az élők földjén.*” Úgy van, feltalálom őt, de környezik majd őt mindazok, akik *élnek*. Mert Isten „nem a holtak Istene, hanem az élőké”. (Mt. 22, 32.) Ha én élek, miért ne élnének az enyémimek is mindnyájan? Ha én megőrzöm értelmiségiemet, öntudatomat, szabadságomat, egyéniségiemet, megtartják ők is. Felismerem őket újra. Bevégezté teszem az atyaságot, életet, barátságot, szeretetet, amelyet itt a földön csak vázoltam. Kiterjesztem azt. Mint fiú fölmegegyek őseim során kezdetig, mint atya leszálok gyermekeim során addig a napig, midőn Isten akaratából vagy saját hibám miatt magvam megszakadt. Föltalálom barátaimat, szeretteimet, szeretem majd őket igazán. Együtt mosolygunk majd ama csekélység felett, amit itt a földön szeretetnek nevezünk. Ez az én feltétlen hitem. „E reményem van eltéve keblemben!” (Jób 19, 27.)

Bizonyos édesanya, aki 17 éves leányát veszítette el, a másiktól, aki súlyos betegen feküdt, pillanatra távol volt. „Ó! ha biztos volnék, — szólt — hogy viszontlátom leányomat!” „Kis betegét?” kérdeztem tőle, azt hívé, hogy erről beszél. „Ó, nem! a másikat.” „Hogyan, ön ebben kételkedik?” „Midőn boldog voltam, nem kételkedtem, de most már kételkedem abban. Csak jámbor véleményt látok benne. Az Egyház nem mond semmit, az evangélium hallgat, sőt vannak könyvek, amelyek azt tanítják, hogy nincs viszontlátás az égben. Állítólag ott úgy beleolvadnánk Istenbe, hogy megszűnnék minden érdeklődésünk egymás iránt. Ez szívemet repeszti meg.”

Csakugyan így van?

Ha az Egyház nem nyilatkoznék is, ha hallgatna az evangélium, de beszél a szívünk. Márpedig a szív *e téren csatlakozhatatlan*.

Azonban lapozzunk csak az evangéliumokban! Akárhány helyen megtaláljuk hitünknek fogódzkodó pontját, hogy odaát igenis lesz *viszontlátás*.

Igaz ugyan, hogy „akik méltók lesznek elnyerni . . . a halálból való feltámadást, sem nem házasodnak, sem férjhez nem mennek” (Lk. 20, 35.), de ebből éppen nem következik, hogy egymást nem is ismerik, nem is szeretik. Nem lesznek többé házastársak földi értelemben. Hát mik lesznek? Jegyesek, egymást örökké szeretők. Milyen lesz a szeretetük? Hasonlít majd a testvéri, anyai szeretethez, vagy talán inkább Urunk szeretetéhez a lelkek iránt. Mátka mindegyik és csak egy a jegyes.

Ki merné állítani, hogy az égben *Jézus* már nem ismeri *Szűz Máriát*? *Mária Szent Józsefet*? És akkor mi nem ismernők egymást?

Az Úr ígérete szerint odafenn helyet készít nekünk, hogy ahol ő van, mi is ott legyünk. (Jn. 14, 2. 3.) És egyik lakó sem ismeri majd a szomszédját?! Apostolainak azt ígéri az Úr, hogy majd 12 széken ülnek, trónolnak az égben. (Mt. 19, 28.) És egyik sem ismeri fel kollégáját? Minő képtelenség!

Az Úr a mennyet akárhányszor lakomához hasonlítja, amelyhez a győzedelmeseket bebocsátja. Ott ülnek majd tehát a nélkül, hogy egyik ismerné a másikat? Ugyancsak kellemes egy hely lehet, amikor egymást nem ismerő árnyak hallgatagon suhognak ide s tova . . .

És az Egyház? Ugyan nem hivatott, hogy a menyyei haza boldogságának részleteiről minket informáljon, de minden szertartása, imája s eljárás módja elárulja hitét, gondolatát . . .

Itt van mindjárt a szentek tisztelete. Ezek az Egyház szemében nem sápadt, személyiség nélküli üres árnyak, akik egymást nem ismerik, s akik Isten szemlélésében annyira el vannak merülve, hogy — mint némelyek vélik — egyéb sem érdekli őket. Ellenkezőleg, ezek tevékeny, élő, személyes lények, akik az égben is megtartják különböző arcukat, szeretik egymást, szeretnek minket, miért is figyelemmel kísérik gondjainkat, csatáinkat, küzdelmeinket, győzelmeinket. Ünnepeiken mit kér az Egyház? Azt, „hogy az örök boldog-

ságban az *ő társaságuknak* örvendhessünk". Vagy egy más imában, „hogyan *ő látásuknak* mindörökre örvendhessünk". Van aztán egy miseima, amely ezt a címet viseli: „A pap atyjáért és anyjáért." Mit kér itt az Egyház? Egyszerűen, hogy egykor az illető pap is üdvözüljön? Sokkal többet. Ime lássuk: „Ő Isten, aki azt parancsoltad, hogy atyánkat és anyánkat tiszteljük, atyám és anyám lelkével járj jószágod szerint, feledd el hibáikat, kegyelmezz nekik, és add, hogy őket az örök világosság örömeiben meglássam."

Vegyünk néhány bizonyítékot a hagyományból is. Halljuk mindjárt elsőnek annak az eltévedt lángelmének: *Tertulliónnak* véleményét, aki ebben a kérdésben kétségtől az ősegyház közhitéről tanúskodik: „Az örök életben Isten nem választja el majd azokat, akiket egyesített, és akiknek elszakadását ebben a földi életben meg nem engedi. A nő örökre társa lesz férjének, és a férj bírja majd a nőben, ami a legfőbb, a legjobb, a szívet. Az alantasabb viszonyok hiánya nem lesz veszteség neki. Hiszen nem fensőbb-e az egyesülés, midőn tisztább?" (*Tertullian: De monogamia* 10.) Ily pompások továbbá *Szent Ciprián* igéi! „Aki övéhez térendő, tengerre száll, nem kíván-e kedvező szelet, hogy minél hamarabb ölelhesse szeretteit? A mi hazánk az ég és atyáink odamentek előttünk. Siessünk, fussunk üdvözlésükre. Kedveseink nagy száma vár reánk az égben, utánunk szülők, testvérek, gyermekek nagy serege sóvárog, akik saját boldogságukról már biztosítva, a mi üdvünk felett aggódnak. Siessünk látásukra, siessünk ölelésükre. Oh! reánk és reájuk mily öröm! (*Cyp. De immortalitate, in fine.*)

Szent Atanáz értekezést ír, amelynek címe: Szükséges kérdések, amelyekre minden kereszténynek tudnia kell felelni. Ebben a 22. kérdésre ezt a kincset érő, rövid feleletet adja: „Isten az igaz lelkeknek nagy jótéteményt enged az égben, s ez az, hogy kölcsönösen megismerik egymást." (*Quaestiones ad Antiochum.*) *Szent Ambrus* imént elhunyt, forrón szeretett fitestvére sírjánál így sóhajt fel: „Úgy van, az a remény vigasz-

tal, hogy elválásunk nem lesz tartós, és te megnyered a kegyelmet, hogy magadhoz vond azt hirtelen, aki eseng utánad szertelen." (St. Amb. De excessu fratris mei. I. 78.)

Halljuk aztán *Szent Agostont* is, aki édesanyja elhúnytán így kesereg: „Ó! nem, — megmondá egykor anyám — nem térnek vissza az elhúnytak . . . Mert ha tehetnék, nincs éj, amelyen megjelenni ne látnám édesanyámat, aki életében tőlem távol élni nem tudott, aki követett engem szárazon és vizen a legmesszebb vidékekig, csak hogy el ne hagyjon. Isten őrizzen, hogy a boldogabb életre jutva szeretete meghűlt légyen és ne jöjjön vigasztalásomra (láthatatlanul), mikor szenvedek, aki engem annyira szeretett, hogy ki sem mondhatom." (Confessiones.)

Aranyszájú Szent János így vigasztal egy özvegyet: „Vele lakol majd nem csupán öt évig, mint a földön, nem is csupán húsz, száz, tízezer évig, hanem végtelen századokon át. Feltalálod őt, nem ama testi szépséggel többé, amellyel földi életében ékeskedett, hanem egészen más ragyogással és szépséggel, amely túltündöklő a napsugarat. Ha ugyanazokat az erényeket gyakorlod, mint ő, ugyanabba a hajlékba jutsz, ahová ő jutott és az örök századokban újra egyesülsz vele." (Ad viduam juniorem.)

Azután mit mondanak a szentek?

Szent Teréziát az Úr Jézus nagy levertségében hogyan vigasztalja meg? Elmondja ő maga. „Alig telt el néhány perc, elragadtatásba estem, amely ellenállhatatlan erővel ragadott ki önmagamból. Felvitt lélekben az égbe, és ott *legelsőbb atyámat és anyámat vettem észre.*" (Sa vie par elle-même. Ch. 38.)

Xavéri Szent Férenc is egyik levelében élénk tanújelét adja, hogy a szenteknek mily érző szívük van. Így ír *Szent Ignác*-hoz, előljárójához, atyjához: „Azt mondod, irántam való barátságod hevében azt mondod, hogy forrón vágynál ez életben engem még egyszer viszontlátni. Oh! az Isten tudja egyedül, aki előtt tárvák szíveink, mily élénk hatást tett lelkemre

írántam való szeretetednek ez a bizonyossága. Valahányszor eszembe jut, pedig ez gyakran megesis, szemem könnyel telik meg. S ha e kéjes gondolat, hogy még egyszer ölelhetnék, megvillan bennem, pillanat alatt visszafojthatatlanul omolnak könnyeim. Oh! Ezen a földön valószínűleg nem találkozunk már egymással, hacsak nem levélben, de majd az égben, oh! színről-színre. És akkor hogyan fogunk összeölelkezni!" (Lettre 93.)

Szalézi Szent Ferenc pedig egyik unokahúgának, aki atyját elvesztette, így ír: „Ne zúgolódjunk, lányom, egyesülünk nemsokára. Szüntelen arra megyünk, azt az utat járjuk, amely halottainkhoz vezet. Csak arra legyen gondunk, hogy jól haladjunk s kövessünk minden jót, amelyet bennünk felismertünk.” (St. Francois de Sal. Ed. Migne t. V. p. 938.)

Fejezzük be Bougaudnak, az illusztris szerzőnek gyönyörű részletével: „Akartok a mennyei dicső élet-ről magatoknak fogalmat alkotni? Emlékezzetek *Szent Agoston* és *Szent Monika* jelenetére *Ostia* ablakában. Ott vannak mindketten egy alkonyon, társalogva. Előtűk a nagy, néma kertek, Itália ege, mindig szomorú, mindig mélabús *Tiber*, szemük előtt a végtelen tenger, szívükben a végtelen ég. Lassan-lassan gondolatban, imádságban fölemelkednek a tág mezők fölé, a csillagok fölé, sőt lelkeik fölé, minden teremtmény fölé — Istenig. Oda jutnak, oda érnek, „*ictu oculi*”, „*ictu cordis*”, a szellem, a szív szárnyán és lelkük legalább egy pillanatra az örökkévalóság szemléletébe merül.

De nem elszigetelve szállnak oda. A fiú elragadtatásában sem feledi anyját, az anya boldogságában sem felejtí fiát. Együtt szállnak, kezeik fogódnak, egymásba kulcsolják. És közölve így hevüket, megkészszerzik elragadtatásukat. Ime hozzáadva még az állandóságot, ilyen az ég: Szemünk Istenen, szívünk Istenben s a kéz a kézben szereteteinkkel.” (U. o. p. 500.)

A JÓ ISTEN ÉS A TISZTÍTÓ- HELYEN SZENVEDŐ LELKEK

I. A BŰN KÖVETKEZMÉNYEI ÉS KÖNNYŰ MÓD, HOGY AZ ÉLET- BEN AZOKTÓL SZABADULJUNK

Bár a jó Istent bölcsesége és igazságossága szinte kényszerítik, hogy arra, aki őt véték által megsértette, nehezteljen és tőle elégtételt követeljen, de éppen jósága viszont ösztökéli, hogy a bűnösnek bő és aránylag könnyű módot adjon, hogy ügyét vele rendbehozza.

Mindhogy a halálos bűn által a lélek teljesen elfordul Istentől, elveszti nyomban a megszentelő kegyelmet — velejáróival, az isteni erényekkel s a Szentlélek ajándékaival. A hit és remény ugyan megmaradnak, hacsak az ezekkel éppen ellentétes bűn azokat meg nem semmisítette, de ezek is elvesztik *érdemhozó voltukat*. A bűnös aztán a megszentelő kegyelem hiánya folytán *beszennyeződik*, meg lévén fosztva természetfeletti szépségétől. Magára vonja Isten *haragját*, s jog szerint az *örök büntetést*. Végül elveszti eddig szerzett *összes érdemeit* és a *képességet*, hogy az égért bármit is *érdemeljen*. Bezzeg rettentő katasztrófa ez, amelyet teljes egészében alig tud az emberi elme felfogni.

A bocsánatos bűn nem jelent teljes elfordulást Istentől, miért is nem foszt meg a megszentelő kegye-

lemtől, sőt nem is csökkenti azt. Nem is szennyezi be a lelket, ami a megszentelő kegyelem elvesztésének a folyamánya. Ámde ugyancsak Isten nemtetszését hívja ki és büntetést érdemel, amelyet vagy itt a földön, vagy a másvilágon kell az embernek, illetőleg az elköltözött léleknek jog szerint elviselnie.

A halálos bünt Isten vagy a tökéletes bánat, vagy tökéletlen bánat és feloldozás címén bocsátja meg. A feloldozást esetleg a szentkenet vagy más „elevenek szentsége” is pótolhatja, ha valaki azokhoz bánatos szívvel és jóhiszeműleg járul (ha t. i. nincs tudomása halálos bünéről, vagy pedig nincs alkalma meggyónni). A bűnbocsánattal együtt jár a megszentelő kegyelem előző fokának és a halálos bűn elkövetése előtt szerzett érdemek visszanyerése.

A bocsánatos bűnök bocsánatát a gyónáson kívül számos más úton-módon is elnyerhetjük, feltételezve mindig a bánat valamelyes fokát, amely nélkül Isten sohasem engedi el tartozásunkat.

Azonban a bűnbocsánattal nincs szükségképen összekötve a *büntetés elengedése* is. Megtörténhetik ugyan, hogy a kegyelem a lélekben oly hő szeretetet gyújt, s oly nagy bánatot ébreszt, hogy ez nemcsak minden bűnt, még a legnagyobbat is, hanem vele egyszerre minden büntetést is felemészt. De ez csak rendkívüli eset. Miért is a trienti szent zsinat határozottan tanítja: „Ha valaki azt mondja, hogy a megigazulás kegyelme által, a bűnbánónak a bűn és az örök büntetés úgy elengedtetik, hogy vagy ezen a világon, vagy a másikon, a tisztítóhelyen, mielőtt a mennyek országába jutna, kiszenvednivaló, ideigvaló büntetése már nem maradt: legyen az Egyházból kizárva.” (Sess. VI. can. 30.) Hasonlóképen a bocsánatos bűnnel sem enged el Isten minden ideigtartó büntetést is.

Ámde Isten megsokszorozza az eszközöket, hogy már az életben eleget tehessünk igazságosságának és büntetéseinket is letörleszthessük. Megadta a módot, hogy elhárítva az akadályokat, mielőbb a mennyei boldogság ölen szerető karjába jussunk. Nevezetesen

a gyakori szentgyónás, amelyet csupa ájtatosságból végzünk, a szent búcsúk, minden, bár legkisebb jócselekedet, az életkereszteknek, a betegségnek stb. türelmes elviselése, a szentáldozás és főleg a *szentmise végzése és hallgatása*, ha az kellő felkészültséggel történik, rendkívül hathatós eszközei annak, hogy büntetéseinket letörlesszük. Úgy, hogy igazán csakis magának tulajdoníthatja, aki katolikus létére még soká kénytelen várakozni, míg a jó Isten színelátására juthat.

II. A MENNYORSZÁG VÁRÓTERME **A TISZTÍTÓHELY, A PURGATÓRIUM**

Létezése valóságos hitcikkely. A trienti szent zsinat a hitújítókkal szemben kihirdette: „Mint ahogy a Szentlélek által oktatott Egyház a Szentíratok és az Atyák hagyományának nyomán zsinataiban tanította, hogy van tisztítóhely, és az ott tartott lelkeket a hívek könyörgése, kivált pedig az oltár drágalátos áldozata segíti, a szent zsinat parancsolja a püspököknek, hogy gondosan őrkdjenek a fölött, hogy a tisztítóhelyről szóló *józan* tant a hívek higgyék és azt fenn-tartsák, mindenütt tanítsák és hirdessék.” (Sess. XXV.)

A szent zsinat e tant „józan” tannak is nevezi. Méltán, mert a józan észnek annyira megfelel. Az Írásból tudjuk, hogy az égbe semmi szennyes be nem mehet: „Uram, ki lakozhatik sátradban, ki tartózkodhatik szent hegyeden? Az, aki szeplőtelenül jár . . .” (14. zsolt. 1, 2.) Ámde ki járja úgy meg az élet vándorútját, hogy annak kapujához *teljesen épen* érkezék meg? Így szeplősen az égbe nem mehet, ezt tiltja Isten végtelen szentsége. A pokolba jusson? Homlok-egyenest ellenkezik Isten jóságával és igazságosságával, hogy kis hibákért a lélek örökre elveszen. Kell tehát középhelynek lennie, ahol a lélek öltözékét rendbeszedje, mielőtt az örök lakodalom asztalához ülhet.

Még a pogányok is belátták ezt. *Homer*os,

Aischylos, Vergilius nyíltan beszélnek róla. De egy sem világosabban, mint a lángeszű *Plátón*. Hallgassuk meg pompás fejtegetését, amelyet akárcsak a Szentírásból jegyzett volna ki. „A halál — úgymond ez a pogány — szerintem csak a léleknek elválása a testtől. Ezen elválás után a lélek megjelenik a Bíró előtt, aki megvizsgálja, nem tekintve a rangra, amelyet a földön viselt. Volt légyen ez a lélek a perzsa királyé vagy bármely hatalmas emberé, a Bíró benne gyakran semmi egészségeset nem talál. E lélek a puhaságban, tobzódásban, mértéktelenségben, mindenféle feslettségben annyira elmerült, hogy gyalázatban úszik. Mikor a Bíró ezt a bectelent látja, elküldi abba a fogságba, ahol megérdemlett büntetését ki kell állnia. A büntetés ugyanis kétféle. Van olyan, amelyből hasznót lehet húzni, mert megjavít, s van olyan, amelynek célja, hogy másoknak *elrettentő például szolgáljon a javulásra*. Az előbbit az istenek olyanokra mérik, akik *gyógyítható bűnöket követtek el*. A fájdalom számukra valóságos jótétemény, mert az ember a vétkes állapotából csak fájdalom útján szabadulhat. Azok pedig, akik *teljesen gyógyíthatatlanok*, szenvednek a nélkül, hogy ebből bármi hasznuk volna, mert már képtelenek a gyógyulásra. Ezek iszonyút szenvednek örökre . . .” (De Republica. X. 46.) Ily bepillantás a dolgok lényegébe egy szentatyának is becsületére válnék.

III. A TISZTÍTÓHELY, SZENVEDÉSEINK TERMÉSZETE, TARTAMA ÉS SZIGORA

Amily bizonyos a tisztítóhely léte, éppenoly homályos, bizonytalan mindaz, amit arról ezenkívül tudunk, azt az egyet kivéve, hogy imáinkkal, főleg a szentmisével az ott levő lelkeknek enyhet juttathatunk.

Minden egyébről a kinyilatkoztatás forrásai mélyen hallgatnak. Mégis módunkban van éppen a jó Isten fogalmából egy s más következtetést levonnunk, amelyeket emberi bizonyossággal állíthatunk.

A tisztítóhely legfőbb, lényeges szenvedése a jó Isten látásából, élvezéséből való kizáratásban áll. Alig világította meg ezt valaki kézzelfoghatóbban, mint *Génuai Szent Katalin* (1447—1510), a tisztítóhely nagy teológiája, a purgatóriumról írt csodálatos értekezésében. „Tegyük fel, — úgymond — hogy a világon csak egyetlen kenyér volna, amely az összes teremtmények éhségét lecsillapíthatná s annak pusztta látásától csakugyan jól is laknának. Tegyük fel továbbá, hogy az ember, aki egészséges állapotban ételre szorul, a nem-evés folytán sem meg nem betegednék, sem meg nem halna. Akkor ez az éhség szüntelen fokozódna, mert az étvágya sohasem csillapodnék. És ha tudná, hogy létezik ez az említett kenyér, amellyel jól tudna lakni, nélküle pedig éhsége meg nem szűnhet, akkor elviselhetetlen kint szenvedne. Minél inkább közelednék az ember ehhez a kenyérhez a nélkül, hogy azt látná, természetes vágya — mely ösztönszerűleg a kenyérben látja a lehetőséget, hogy kielégüljön — mind hevesebben fellángolna benne.

Ha bizonyosan megtudná, hogy ezt a kenyeret sohasem látja meg, akkor helyzete valóságos pokollá válnék, mint a kárhozottaké, akiknek semmi reményük sincs, hogy ezt a kenyeret, t. i. Istent valaha meglátják.

Ámde a tisztítóhelyen a lelkeknek van reményük, hogy ezt a kenyeret egyszer meglátják és tökéletesen jóllaknak vele. Azért szenvednek oly nagy éhséget és hosszú kínokat, mert még csak várják, hogy jóllakhassanak e kenyérrel, aki Jézus Krisztus, igaz Isten és Üdvözítő, akit szeretünk." Így a Szent.

A teológia mind a pokolban, mind a purgatóriumban az ú. n. poena damni-t, a veszteség, a nélkülözés szenvedését helyezi előtérbe. Méltán. Amíg azonban a pokol kapujára bölcsen és igazán azt írja a költő: „Hagyjatok föl minden reménnyel", addig a purgatórium bejáratán ez a felírás ragyoghat: „Spe salvi facti sumus." „A megváltás reményében élünk",

vagy hogy Dante stílusában maradjunk: „Itt az ember megéri, megtisztul, hogy felszállhasson Istenhez.”

*Szent Tamás*¹ e szenvedés nagyságát lélektanilag igyekszik magyarázni. Kiemeli, hogy a tisztuló lélek nincs többé a test terhe által visszatartva és így teljes energiával törtet az egyelőre elérhetetlen Istenhez. Hangsúlyozza, hogy az idő már itt volna, hogy a lélek egész hevével átkarolja Istent, de ebben tisztára csak saját bűne akadályozza meg — s így annál kínosabb az Istennel való egyesülés elhalasztása.

A lelkek a tisztítóhelyen ugyan a szabadulás reményében élnek, de oly reményben, amelynek teljesülése éppen az ő hibájuk folytán szenved haladékok.

Reményben élnek, amely csupán egyetlen jót ismer, mint célt és éppen ez — egy időre — nem érhető el számukra.

Reményben élnek, amely számukra annál kínosabb, minél világosabban ismerik a reménylett jót, és minél tisztább a vágyuk utána. Így remél a *beteg*, akinek az orvos gyógyulást ígér, de csak hosszú kúra után.

Igy remél a *hadifogoly*, aki biztosra veszi, hogy övét egykor viszontlátja, de talán csak nagysokára.

Csendes, fájdalomban megadó várakozás a tisztítóhelynek a pszichéje, alaphangja. Erre utalnak az Egyház liturgiájának imaszavai is. „Jaj nekem, mert zarándokságom ideje hosszúra terjed!” „Amint kívánczik a szarvas a forrás vizéhez, úgy kívánczik lelkem tehozzád, Istenem.” (41. zsolt. 1, 2.)

IV. A TISZTÍTÓHELY BOLDOGSÁGA

Bár ez a szenvedés nagyobb, semhogy ebben a halandó testben azt egészen felérteni tudnók, de az is bizonyos, hogy oly békével és boldogsággal párosul, elegyedik, amelyről szintén alig lehet itt a földön

¹ Bartmann: „Das Fegfeuer” S. 97. Thom. Suppl. Append. a 3.

fogalmunk. Ezek a lelkek ugyanis a tisztítóhelyen kimondhatatlanul szeretik Istent és az Ő szent akaratát töltik így be, amelyen a világ kincséért sem kívánnak saját jószántukból hajszálnyit sem változtatni.

No, meg élteti őket az a biztos reménység, hogy egykor meglátják Istent, akit többé el nem veszhetnek. Hiszen ők a kegyelem állapotában vannak, amelyet többé tőlük a bűn el nem rabolhat.

De halljuk ebben is *Génuai Szent Katalint*: „Nem hiszem, — úgymond — hogy a paradicsom szentjeinek boldogsága után létezhetik akkora boldogság, mint aminőt a tisztuló lelkek élveznek. Szüntelen közelednek Istenhez, ami örömuiket napról-napra élénkebbé teszi; . . . hiszen az akadály, mely őket Istentől elválasztja, mindinkább elhárul s a lélek így mindjobban megnyílik bizonyos ihletes örömnnek.” (*Traité du Purgatoire. ch. II.*)

V. VANNAK-E A TISZTÍTÓHELYEN ÉRZÉKI BÜNTETÉSEK IS? (TŰZ?)

Vajjon van-e érzéki büntetés, nevezetesen *tűz is* a tisztítóhelyen oly értelemben, ahogy azt a kinyilatkoztatás a pokolról tanítja, nehezen eldönthető kérdés. A hivatalos kinyilatkoztatás hallgat, az őskereszténység alig tud róla. Szent Ágoston († 430 VIII. 28.) még kételkedik. (*Enchir. 69.*) Tanítványa, Arlesi Caesarius († 543) az első, aki népszerű prédikációjában a purgatóriumi tüzről határozottan és kifejezetten beszél. Később szinte közhitté vált. *Tamás, Bonaventura, Suarez* már azt tanítják, hogy a tisztítóhely és pokol tüze lényegileg ugyanaz. Újabb teológusok, mint *Möhler, Klee, Dieringer* tagadják, *Pesch* így nyilatkozik: „Ha valaki az igenlő tételt (hogy t. i. tűz, van a tisztítóhelyen) bármily valószínűnek tartaná is azt *teljes* bizonyossággal nem szabad állítania . . .” (*Comp. II. 422.*)

A privát revelációk bizonyos egyöntetűséggel azt a véleményt erősítik meg, hogy a tisztítóhelyen némely lelkek tűzbüntetést is szenvednek. Ezekkel a kinyilatkoztatásokkal azonban mindig óvatosan kell bánnunk. Sohasem tudhatjuk, mi azokban a szimbolum és mit adott esetleg azokhoz az egyéni fantázia.

A nagy tudós Perronne S. J. is nagyon tartózkodóan nyilatkozik e pontban. „A tisztítótűz igaz-e vagy képletes? Vagyis a léleknek bizonyos szomorúságában áll-e, mely lefolyt életének megfontolásából, a bűn rútságából vagy más okból ered, amelyek miatt ez a tisztító levertség önkéntes és azt a tisztuló lelkek forrón óhajtják? A régi egyházatyák és skolasztikusok még a legújabbak is, e tárgy fölött megoszlanak.” (Perronne: De Deo Creatore part. III. c. VI.)

De bármint legyen is, annyi bizonyos, hogy Isten nem kínoz, főleg nem kínozza a kegyelemben, szeretetben vele belsőleg összeforrt lelkeket. A büntetésbe is beleviszi legjellemzőbb tulajdonságát, a jóságot és irgalmat. Azért hihetetlennek tartjuk azok vélekedését, akik a tisztítóhelyből kínpadot csinálnak s hajmeresztő gyötrelmekről regélnek, amelyeknél nem ritkán még az ördögök is szerepelnek, akiknek Isten ezeket a *szent* lelkeket *állítólag* kiszolgáltatta volna.

Az is teljesen hihetetlen, hogy a tisztítóhelynek még a legkisebb szenvedése is *nagyobb*, mint a világon a legnagyobb szenvedés. Ezzel szemben hallgassuk meg, amit *Szent Bellarmino Róbert*, a nagy egyház-tudós állít: „Némely lélek szenvedése a (tisztítóhelyen) oly csekély, hogy szinte semminek tűnik fel. Megtörténhetik ugyanis, hogy némely lelket elköltözésekor alig terhel egyéb, mint néhány feleslegesen ejtett szó. Teljesen elfogadhatatlan tehát, hogy az ilyen rettenetőbb kínokat szenvedjen, mint aminő itt a földön csak létezik.” (De purgatorio. II. 15.)

Amennyiben azonban nagy és hosszú szenvedéseket tételezünk fel a tisztítóhelyen, ez is csak az Isten végtelen jóságára és irgalmára vet szép és vigasztos világosságot. Mit mond erre nézve a szellemes W.

Fáber? (Le Créateur et la Créature, p. 303.) „A tisztítóhely büntetéseinek roppant szigora (némely lélekre nézve!) nem volna érthető, ha fel nem tennők, hogy számtalan lélek üdvözülni, éspedig *igen tökéletlen* lelkiállapottal. A tisztítóhely megfejtí a földnek talányait éppen úgy, mint Istennek egyéb dolgait. Számtalan nehézség itt talál megoldást . . . A tisztítóhely szenvedéseit a nyolcadik szentségnek nevezhetnők azok számára, akiknek a földön nem volt elég a rendes hét szentség. S nem hihető, hogy az csak egyszerű eszköz, amely a *szenteket* a legkisebb tökéletlenségektől is tisztogassa, amelyek az emberi gyarlóságnak természetes következményei . . . A tisztítóhely alapítva lőn, tekintettel ama roppant számú emberre, akik szeretetben, de tökéletlen szeretetben haltak meg . . . Folytatása a síron túl a halálos ágynál osztott irgalom művének. Ez a felfogás biztos világot vet arra a vigasztos feltevésre, hogy a katolikusok *nagyobb részt* üdvözülnek, főképen azok, akik itt a földön szegénységben, búban és szenvedésben éltek.”

A JÓ ISTEN ÉS A KÁRHOZOTTAK

I. A KERESZTSÉG NÉLKÜL EL- HÚNYT GYERMEKEK SORSA

Kárhozottak alatt itt azokat értjük, akik saját személyes bűneik miatt a pokol örök büntetését kénytelenek szenvedni. Nem számítjuk ide a keresztségnélkül elhunyt gyermekeket. Ezek ugyan ki lesznek zárva az égből s így bizonyos értelemben ők is kárhozottak. A veszteség-büntetést ugyanis, amely a pokolra ítétekkel közös, ők is viselik. Ámde ezeknek sincs okuk a jó Isten szeretete ellen panaszt emelni.

1. Előre kell bocsátanunk, hogy Isten nem hibás, hogy annyi lélek örökre ki van zárva az égből. Hiszen ő „azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön és az igazság ismeretére eljusson”. (1 Tim. 2, 4.)

Ezért küldte el szent Fiát a földre, ezért küldi viszont helytartója, a pápa által szenteszt misszionáriusait a föld kerekiségén. Ezért tette a szent keresztséget oly könnyen kiszolgáltathatóvá. Hiszen néhány csepp víz kell csak hozzá, ami az egész világon, ahol csak ember él feltalálható. Továbbá ezt a szentséget mindenki, még a pogány is érvényesen tudja kiszolgáltatni. Hogy sokan még sem jutnak hozzá, saját hibájukon kívül, ez valamiképpen az emberi szabadakarat következménye, amely ebben akár bűnös, akár büntetlen módon közrejátszik és amelyet Isten nem akar befolyásolni vagy folytonos csodatevéssel kivédeni.

2. De másrészt az ilymódon égből kizárt lelkeknek sincs voltaképpen okuk panaszra. Minthogy ugyanis

megszentelő kegyelem nélkül haltak meg, azért az Istennek *természeteletti* meglátására s élvezetére nemcsak joguk, de *képességük* sincs. Így tehát nem is tudják voltaképen értékelni, hogy mit vesztek el, mit nélkülöznek. A természetfölötti boldogság helyett az isteni jószág természetes jólétet ad nekik nagy bőkezűséggel, amely messze felülmúlja a legnagyobb földi jólétet.

3. Istentől sincsenek azért egészen elszakadva, akit természetes értelmükkel a természetből felismernek és szeretnek.

4. Akárhány aztán bizonynyal annak köszönheti csupán, hogy később nem jutott a pokolba, hogy bár a keresztség előtt, de még a személyes bűn elkövetését megelőzőleg, kicsi korában húnyt el.

II. KITERJED-E ISTEN IRGALMA A KÁRHOZOTTAKRA IS?

Ámde kiterjed-e az isteni jószág a szoros értelemben vett kárhozottakra is? Bátran felelhetjük, hogy igen!

Hallgassuk meg e pontban is *Bougaud Emilt*: „A pokol a szeretet távozása. De hát eltávozik-e egészen? A pokolnak nem marad belőle semmi? Az irgalomnak legkisebb sugara sem? Az Egyház nem tiltja hinnünk. Nem kárhoztatja azt a felfogást, hogy Istennek ama jóságánál fogva, amelyet haragjában sem tagad meg, a pokoli büntetések enyhébbek, mint azt a szigorú igazságosság megkívánta volna. Amint a választottakat százszor inkább jutalmazza Isten, mint megérdemelték, az elkárhozottakat ezerszer enyhébben bünteti, mint joggal tehetné. Ez volt *Szalézi Szent Ferenc* véleménye is.” „Meglepő, de való, — úgymond ő — hogy ha az elkárhozottakat megátalkodottságuk el nem vakítaná, vigasztalást találnának kínjaikban, és az isteni irgalmasságot csodásan belevegyülni látnák a lángokba, amelyek örökre égetik őket. A szentek, látván, hogy e kínok habár örökké tartók és megfogha-

tatlanok, de sokkal kisebbek, mint a bűnök és gonosz-ságok, amelyeket sujtanak, Istennek végtelen irgalmá-tól elragadtatva így szólnak: Ó Uram! mily jó vagy, mert a legkeményebb haragodban sem tarthatod vissza irgalmad áradatát." (*Traité de l'amour de Dieu*. liv. IX. ch. 1.)

Ehhez a tanhoz csatlakozik *Bossuet* is: Az iskolá-ban, úgymond, nagyon általános vélemény, hogy Isten érdemen felül jutalmaz, érdemen alul büntet. Ugyan-ezt a nézetet vallották: *Lombard Péter*, *Aquinói Szent Tamás*, *Loup de Ferrières*, *Estius* és sokan mások. Ez az a sugár, amelyet az isteni irgalom a pokolnak juttat. De érzik-e ott hatását? Visz-e enyhülést a kár-hozottak örök kínjára? Ne ámítsuk magunkat! Ezt az enyhítést, hogy a büntetést a megérdemlett fokon alul marad, vegyük úgy, mint a végső hódolatot Isten jósága iránt, de ne képzeljük, hogy ez a pokol lénye-gén változtatna. A kárhozottak Istennek színről-színre való látásától örökre meg vannak fosztva. Tőle távol, örökké, iszonyúan szenvednek. Könnyek, fogcsikorgatá-sok örökre lesznek ott. A pokol örökre a fájdalmak városa lesz. És kapuján örökké olvasható: Ki itt belépsz, hagyj fel minden reménnyel! (Kereszténység és korunk. V. 320.)

BEFEJEZÉS

AZ ISTENI IRGALOMRÓL ÁLTALÁBAN ÖSSZEGEZÉS

Összegezzük most már az eddig elmondottakat, szűrjük le belőle a katolikus tant az isteni irgalomról.¹

I.

Mi az isteni *irgalom*? Nem más, mint maga az isteni jóság, amely rajtunk, teremtményein, segíteni, könyörölni akar. Minthogy pedig ami csak Istenben van, az maga az Isten, így tehát az isteni irgalmat is magával az Istennel azonosíthatjuk. Miért is valóban elmondhatjuk, hogy Isten maga a jóság, maga az irgalom.

Az isteni jóság, irgalom, bár mint láttuk, minden-
kire és mindenre kiterjed, de legfőképpen a bűnbocsá-
tásban érvényesül, a bűnösön dicsőíti meg magát. Hiszen
bármilyen egyebet adjon Isten, az neki — mondhatjuk —
semmibe sem kerül. De nem úgy, amikor megbocsát.
A bűn becsületsértés, amelyet a vétkező Istennel szem-
ben elkövet, az ő dicsőségének megnyirbálása, főúri
hatalmának lábbal tiprása. Iszonyú adósság Isten
igazságosságánál. Mindez kiegyenlítést követel, éspedig
tekintve a megsértett fél méltóságát, végtelen elégtételt.

És íme Isten látja, hogy a bűnös magábaszáll, meg-
alázkodik és bocsánatot kér, javulást ígér. Erre királyi
gesztussal mindent, mindent elenged, elfeled. Egyetlen
szeretet-, egyetlen bánatfohászáért elenged mindent, bűnt,
poklot, sőt a bánat foka szerint az ideigtartó büntetés-

¹ V. ö. Meschler M. S. J.: Exerzitien,

nek jelentékeny részét vagy egészét is, jöllehet ez Neki sokba, nagyon sokba került: tulajdon egy Fiának vérebe, életébe . . . Valóban királyhoz, Istenhez méltó nagylelkűség ez!

II.

Az isteni irgalomnak két tulajdonsága van.

Egyik az, hogy *végtelen*. Éppen oly végtelen, mint maga az Isten, amellyel azonos. Alaptalan, sőt esztelen tehát a bűnt, legyen az bármekkora, az isteni irgalommal összemérni, s Kainnal hangoztatni: „Nagyobb az én gonoszságom, hogysem bocsánatot érdemelnék.” (Gen. 4, 13.) Hiszen a bűn, bár végtelen urat sért, s mint ilyen, bizonyos értelemben végtelen, de a bűnös szempontjából, aki mint teremtmény, véges, csupán véges cselekedet. Míg ellenben Istennek irgalma minden tekintetben, egyszerűen végtelen és a bűnt, minden bűnt, az egész világ bűnét végtelenül felülmúlja.

Másik tulajdonsága Isten végtelen irgalmának, hogy *itt a földön mindig előtérben van*. Másszóval Isten mindent azért tesz itt a földön, hogy mentsen, segítsen, irgalmat gyakoroljon. Nagy kórház ez a világ, mi vagyunk benne a betegek. Isten körüljár és előírja mindenkinek külön-külön, amit szükségesnek lát, hogy a lelküket megmentse, illetőleg teljes egészségre segítse. Egyiknek diétát ír elő, a másikat félelmekkel és aggodalmakkal izzasztja. Nem kíméli az operációs kést sem, ahol az nélkülözhetetlen. És leoperálja egyiknek a vagyonát, másiknak a hírnevét vagy becsületét. A cél mindig csak a betegnek nagyobb java . . .

III.

Ha az isteni irgalom történetét kutatom, azt találok, hogy az teljesen egybeesik az Istennek történetével és az ember történetével. A színhelyről, ahol a történet lejátszódik, azt találok feljegyezve: „Az Úr irgalma betölti a földet.” (32. zs. 5.) Ha az időt tekintem: „Az Úr kegyelme (irgalma, misericordia) öröktől fogva örökké” . . . (102, 17.) Ha pedig anyagát, foglal-

kozását fontolgatom, a Szentírásból azt tanulom: „Az Úr minden útja irgalom és igazság.” (Zs. 24, 10.)

Már az nagy irgalom volt az Úr részéről, hogy a sok lehető közül éppen ezt a világrendet választotta, alkotta meg, amely reá annyi sértést és gyalázatot hozott. Úgy látszik, azért esett éppen erre a választása, mert ebben jut legtöbb szerep az ő irgalmának.

Mikor pedig csakugyan: „a bűn bejött a világba” (Róm. 5, 12.), Isten munkájának fenséges fordulatot ad, elhatározván, hogy megdicsőíti az ő végtelen irgalmát. A második isteni Személy leszállt a földre. Mi volt ő más, mint a megtestesült irgalom?!

Hogyan bánt a bűnösökkel, hogyan fogadja őket, miképpen beszélt hozzájuk? Elmondottuk a könyvben.

Mit nem tett a bűnösökért? Megalapítja Egyházát, megalkotja a szentségeket, nevezetesen a keresztséget, a penitenciát s az utolsó kenetet. A szentmise is első-sorban a bűnösök érdekeit szolgálja. Az egyházi rend, a papság, pápaság is főképen a bűnösök javát, megmentését célozza.

Az isteni irgalom remekműve mindez.

Az Isten jóságának ennyi bizonyága és ki-nyilatkoztatása valóban alkalmas, hogy a szívet, még ha jégből volna is, hálára és szeretetre olvassza és annak hódoló beismerésére készítse: a mi Istenünk valóban jó Isten!

BIZALOM A JÓ ISTENBEN

I. A BIZALOMRÓL ÁLTALÁBAN

MI A BIZALOM?

A bizalom, amelyről mi itt szólunk, voltaképpen nem egyéb, mint a keresztény reménynek magas foka, dísze, kivirágzása.

Keresztény *reménnyel* várjuk Istentől mindazt, ami üdvösségünkre szükséges: a kegyelmet, vétkeink bocsánatát és az örök életet.

Bizalommal pedig azt is várjuk Istentől, ami közvetlen céljaink elérésére hasznos. Biztosan számítunk arra, hogy a keresztény tökéletességet a jó Istentől nekünk szánt fokban elérjük, sőt földi céljaink, reményeink is megvalósulnak, amennyiben a jó Isten tetszésével találkozunk és így tulajdonképpen a mi javunkra is leginkább válnak. Isten ugyanis úgy szövi, fonja szeretteinek életszálaait, hogy a fonalak végül a legösszhangzatosabb képet adják az ő nagyobb dicsőségére és a mi lelkünk legnagyobb boldogságára és örömére. Másik különbség a remény és bizalom közt abban van, hogy míg a *remény* inkább a *megígért* szükséges és hasznos javakra tekint, a *bizalom* inkább annak jóságára helyezi a fősúlyt, akitől a megígért dolgokat reméli.

A bizalom rózsája akkor *igazi*, ha keresztény reménynek zöldelő törzséből fakad. A keresztény remény pedig akkor valódi, ha mint isteni erény, Istenbe, a végtelen jóságba nyújtja le gyökereit.

Nem igazi tehát az a bizalom, az a remény, amely a saját erejére számít, saját tehetségére, szerencséjére, ügyességére épít, jöllehet az is örökre igaz marad, hogy Isten, amikor eszes teremtményeivel áll szemben, azok közreműködését is megköveteli és fel szokta használni. Innen a közkeletű bölcs mondás: Segíts magadon és akkor az Isten is megsegít téged.

A BIZALOM SZÜKSÉGES

Feltétlenül szükségünk van bizalomra. Hiszen a bizalom olyan, mint a nap a természetben. Mindent megvilágít, melegít, életet ad és termékenyít. Nélküle nincs tavasz, nincs virágzás, jókedv, élet, hanem dermedtség, fagy, pusztulás, halál.

Igy van először a szorosan vett *lelki életben*.

Ha saját gyarlóságunkat, gyengeségünket, hibánkat az elérhető keresztény tökéletességgel összemérjük, ugyan ki ne válnék kedveszegetté. Mi az, ami annyi, látszólag sikertelen kísérlet után újabb és újabb próbálkozásra, újrakezdésre ösztökél? Mi az, ami a léleknek megadja a rugékonyságot, hogy valahányszor esett, annyiszor felemelkedjék, mint a labda, éspedig annál magasabbra, minél nagyobb volt a bukása?

Ezt csak a bizalom teszi.

Hányszor halogatja, csóválja, csavarja lelkünk fáját a *kísértés* vihara, mint az árva fát a hegyormon az orkán. Hányszor hagyja megtépetten hátra abban a komor homályban, vajjon nem szakadt-e ki gyökerestül a jó Isten kertjéből, nem vesztette-e el Isten kegyelmét s ezzel mindent, ami előtte csak igazi érték? Mi óv meg ilyenkor a csüggedéstől? A bizalom.

De ha reánk borul a lelki *szenvedések* éjszakája, amely a szentek lelkét is annyira megpróbálta, aminőről egy *Keresztes Szent János*, egy *Kis Szent Teréz* panaszkodik, mi az, ami iránytút ad, mi az, amibe a kétségbeesés szélén szánalomraméltó lelkünk kapaszkodik? Ilyenkor egyedül a bizalom ad horgonyt a kezünkbe.

Végül ki merne a halál sötét kapuján egyedül

benyitni, egyedül, mindenkitől és mindentől elhagyottan, a visszatérés minden lehetősége, reménye nélkül, ha a bizalom mécsese kialudt volna a kezében?

De földi ügyeinkben is a legtöbbünket mekkora bizonytalanság elé állítja az élet! A jövő sokszor oly homályos, oly kilátástalan, oly reménytelen! Az ember alig is tudja, miért küzd, miért él? Mi lesz belőlünk, ha csak a bizalom nem nyújtja baráti jobbát, ha a bizalom nem sug bátorító szót a fülünkbe? A bizalomra tehát elsősorban, mondhatnám, mindenekelőtt és mindenekfelett szükségünk van.

A BIZALOM MEGOKOLTI

1. A bizalmat megokolttá először az teszi, mert *becsületére válik az embernek*. A bizalom ugyanis mindig nemes, fennkölt lélekre mutat, nagyobbszabású jellemet árul el. Szikra a bizalom, melyet az égben gyújtottak ki, a boldog örök életnek reflexe.

A csüggedés viszont mindig alacsonyyságra vall, a *gyengeség*, kicsinység, gyámoltalanság márkája, az anyag szégyene és gyalázata.

A bizalom a *szellemet* jellemzi, amely szüntelen felfelé tör és eget kér. Az *anyag* pedig a csüggedést szimbolizálja, amely a földre kívánczik, hogy ott elterüljön, szétmálljon, mint a sár. Miért szeret némely ember oly hamar s könnyen kétségbeesni? Mert a kétségbeesés a legkényelmesebb dolog. Annak, aki kétségbeesett, mit sem kell tennie, ölbetett kezekkel, tétlenül várhatja végzetét. A nagy lélek azonban csak bízni tud, bízni akar. A nagy Prohászkaival jelszávaúl azt választja, azt vallja: „*Dum spiro, spero!*” „Amíg lehelek, élek, addig remélek.”

2. De a bizalom *dicsőségére válik Istennek* is. És ez a második, még hatalmasabb indítók. A legszebb hála a szeretet után, amellyel Urunknak, Istenünknek annyi jótéteményeiért adózhatunk: a bizalom.

De nem is lehet igazi, helyes fogalmunk Istenről, nem is gondolkozhatunk róla igazán *katolikus* módon, hacsak bizalom nem tölt el bennünket vele szemben.

A bizalmatlanság *eretnkség* az erkölcsi rendben. Aki nem bízik, az legalább öntudat alatt tagad valamit Istenről, amit pedig hinnie és vallania kellene. Vagy azt vonja kétségbe, hogy Isten jó, vagy azt, hogy nem elég hatalmas, nem elég hűséges és irgalmas, következésképp nem tud vagy nem akar rajtunk segíteni, jóllehet azt annyiszor megígérte. Ellenben, aki igazán hiszi Istenről, hogy Ő jó, hatalmas, bölcs és hűséges, az *csak bízhatik*.

Aki bízik, megtiszteli Istent, hódol jóságá, szeretete előtt és ezzel meghódítja őt és lefegyverzi haragját. Mit is tehetne Isten azzal, aki bizalommal fordul hozzá, mint hogy megbocsát neki, pártfogásába veszi, bármennyire is kihívta előzőleg méltó neheztelését.

Traján császár üzent ellenségének: „Megmenekedté! Császár lettem, nem méltó hozzám, hogy ily férget eltiporjak.”

Valóban, Istenhez még sokkal kevésbé volna méltó, hogy Ő, a végtelen szeretet, végtelen jóság, Ő, az Atya valakit eltiporjon, aki benne bízik. Csaknem visszaélés volna az Ő végtelen hatalmával a mérhetetlenül kicsiny és tehetetlen ellenféllel szemben, aki elvégre mégis csak az Ő *teremtménye*.

Ez nem volna szép, nem királyhoz méltó eljárás és így Istenre nézve, akihez a rútak árnyéka sem férhet, egyszerűen *lehetetlenség*.

Ha a kertben sétálgatva vércsétől üldözött madárka repülne hozzád s megszólalva irgalmat kérne, s bizalommal keresné nálad az egyetlen, utolsó menedéket, bizonyos nem csavarnád ki a nyakát, hanem mindenáron megvédenéd őt arcátlan üldözője elől. Pedig elvégre mi közöd neked ahhoz a madárkához?! De ugye van szíved! Nos, és azt hiszed, hogy te jobb, nemesebb vagy Istennél, akitől mindent kaptál, aki szívedet még a madárkával szemben is oly lágynak teremtette? Hozzá még neki sok köze van tehozzád. Hiszen *teremténye* vagy, akiért Fia életét is odaadta.

3. Harmadik indítóok a bizalomra, hogy Isten a bizalmat tette kincstára kulcsává s utalványá, amelyet

mi állíthatunk, tölthetünk ki, kérve azt, amit kívánunk, akarunk. „*Mindazt, amit imádságban hittel (bizalommal) kértek, megnyeritek!*” (Mt. 21, 22.) Sőt külön felhívást is kapunk, hogy csak bátran kérjünk, minél többet, minél nagyobbat. Annál nagyobb lesz Istennek dicsősége, ha megadja. Sohase féltsük Istent, nem lesz adományai által szegényebb. „Kérjétek és adni fognak nektek, keressetek és találtok, zörgessetek és megnyitnak nektek.” (Mt. 7, 7.)

Ne féljünk tehát, hogy kelletlenül jövünk. Már várnak és szívesen fogadnak minket és örülnek, hogy nekünk örömet okozhatnak. A bizalom az az erény, amely önmagát valósítja meg. *Azért* kapunk, *mert* bízunk. Ha nem bízunk, nem kapunk semmit. Ostobák vagyunk tehát, ha nem bízunk. Hiszen akkor és annyit kapunk, amikor és amennyire bízunk.

II. BIZALOM JÉZUS KRISZTUSBAN

Bizalmunk leghatalmasabb fogódzkodó pontja az Istenember, *Jézus Krisztus*, a mi Urunk és Megváltónk. Isten, „aki tulajdon Fiát sem kímélte, hanem odaadta értünk, mindnyájunkért: mikép ne ajándékozna vele együtt mindent nekünk?” (Róm. 8, 32.) Isten mintha csak azért küldte volna szent Fiát a földre, hogy a bűntudat által meghűlt bizalmunkat visszahódítsa. Valóban *Jézus Krisztus* egész fellépése, minden szava és cselekedete bizalomkeltő.

A Messiás nem mint hódító hadvezér jön a földre, ahogy várták. Vajjon ki fél a gyermektől? Ki fél a szegény kis iparosinastól, a jámbor falusi mesterembertől?

Ki fél a jó pásztortól, aki napestig futkos az egyetlen eltévedt bárány után, otthagynva a kilencvenkilencet?

Miő bizalomkeltő Krisztus a keresztfán, csókra lehajtott fejével, ölelésre kitért karjával, befogadásra nyílt, félig kitért szívével, csupán vére bíborával borított testével!

Mily bizalomra indító Krisztus az *Eucharishtiában*. Vagy nem indul-e bizalomra az éhes, fáradt vándor, ha neki fehér kenyeret mutatnak? Vajon visszariad-e attól a háztól, ahova vendégnek hívogatják, ahol lakomával kínálják?

És az isteni Szív! Mily bizalomkeltő! Hiszen a szív a megbocsátásnak, a feledésnek, nevezetesen a szeretetnek, éspedig a határtalan, tiszta, maradéknélküli szeretetnek a jelképe. Valóban tragikus dolog, hogy az ember nem tudja megérteni, hogy őt szeretik. Legtöbbször magát, legalább úgy alattomban, üldöztöttek, árvának, elhagyatottnak, szerencsétlennek érzi, akinek nincs széles e világon senkije . . . Mily kellemesen megdöbbenő leleplezés vár reánk az örökkévalóság küszöbén, mikor megtudjuk, hogy minket már itt a földön kifejezhetetlen módon, végtelenül, gyengéden és minden áldozatra készen szerettek, gondoztak, becéztek, még a szenvedések által is . . .

A szenvedések is csak pólyák voltak, hogy meg ne fázzunk, meg ne haljunk, el ne vesszünk . . .

III. BIZALOM SZÜZ MÁRIA IRÁNT

Ha valaki Isten iránt nem tud érzelmileg is meleg bizalmat indítani, még csak valahogyan érthető. Isten ugyanis végtelenül magasabb nálunk. Márpedig a magasság és a mélység magában véve még nem nagyon bizalomkeltő.

Ez a nehézség meglehetősen eltűnik *Jézus Krisztusban*, akiben „Istenünk jósága s emberszeretete megjelent” (Tit. 3, 4.) nekünk. De mintha még mindig maradt volna némi alapja a félelemnek. Hiszen *Jézus Krisztusban* minden mérhetetlen bája, kedvessége mellett is van valami titokzatos félelmeség. Ő a mi életünk sarkköve, akit ha be nem építünk életünkbe, ránk esik és összezúz minket örökre . . .

Ő a mi bíránk és predesztinációnk titkának hordozója . . .

Ámde itt van *Szűz Mária*. Tisztán csak ember. Nemünk sarja, dísze, virága.

Őt nem ragyogja be az istenség titokzatossága. Ha vétettünk, nem ő a sértett, vele nincsenek elintézendő ügyeink. Ő nem bíránk nekünk, nem kárhoz-tathat el bennünket.

Hozzá még *szeplőtelen*, aki Istenhez, a végtelen szenthez minden elfogultság, félelem nélkül közelíthet, Ő Istenének Anyja! Ő az egek Királyné Asszonya! Másrészt ez a szentséges Szűz a mi édesanyánk.

Az volna tehát a legeslegcsodálatosabb, ha még Szűz Máriában sem tudnánk vagy akarnánk bízni. Mi van Őbenne félelemkeltő?! Már ebből is visszakövetkeztethetünk Istennek végtelen jóságára, aki bizalmunkhoz tisztán emberi, anyaszív által akar férközni. Ismer jól bennünket.

Szűz Mária tehát Istennek Anyja, a könyörgő mindenhatóság. És Szűz Mária a mi Anyánk, akit Jézus maga tett a keresztfán a mi Anyánkká.

Van-e tehát ennek megfelelő bizalom szívünkben mennyei Anyánk iránt?

A felelet akárhányunknál mintha csak nem volna egészen önként előtörő, hanem inkább tétovázó, kése-delmes . . . igen, igen . . . de . . .

Keresem okát. A gyermek a természet törvénye szerint feltétlen bizalommal van anyja, mint legönzetlenebb és legáldozatkészebb jóakarója iránt. A fogyatékos bizalom oka tehát valószínűleg abban lesz, hogy én nem érzem magamat teljesen Mária gyermekének, nem hat át engem gyermeki érzés Mária iránt. Hogy pedig ez csakugyan így van, mintha erre volnának is némi gyanúokok.

Igy például a gyermek szívesen és sokszor gondol anyjára, ha távol van tőle, ábrándozik felőle, szinte keblén képzeletileg magát, enyeleg lélekben vele . . .

Ó, mily bájos, amit Kis Szent Teréz nővérének, Céline-nek ír: (13. levél.)

„Kell, hogy egyszer közöljem veled az én együgyű-

ségemet. Sokszor rajtakapom magam, hogy a Szent Szűzhöz így beszélek:

Tudod-e te, Anyám, hogy én szerencsésebb vagyok, mint te?! Nekem ugyanis van jó menyeyi Anyám, de neked nincs Szűz Máriád, akit szeress. Igaz, te Jézus Anyja vagy, de te Jézust nekem ajándékoztad. Téged is a keresztfán Jézus nekem ajándékozott. Így tehát én gazdagabb vagyok, mint te . . .

Alázatosságodban te arra kérted Istent, hogy kicsi szolgálója lehess, én pedig neked nem szolgálód, hanem leányod vagyok. Te ugyanis *Jézus Anyja vagy és az én Anyám vagy.*“

Aztán a gyermekben, ha anyjától távol lenni kénytelen, él a honvágy, sóvárog oda, hol anyja van, ahova anyja várja. Hogyan kívánczozott a kis Szent Szaniszló Nagyboldogasszony napjára már ott lenni, ahol Édesanyjának ünnepét közelről végignézheti. El is jött Anyja érte, hogy addigra hazavigye. Voltak szentek, akiknek honvágyát az édes Szűzanya olykor megjelenésével csillapította.

Gondolj végül arra a gyermekre, aki tévedésből azt hitte, hogy árva. Sokat sírt és epedt anyja után. Most egyszer csak megtudja, hogy anyja él és ma este meglátogatja őt. Ó, mily izgalommal várja ezt az estét, mily hosszú számára a napnak minden órája . . . Míg végre alkonyodik . . . Közeleg a pillanat . . . Ó, hogy számolja a perceket! Ki írja le ezeket az érzelmeket? Hasonlítsuk csak ezzel össze a mi érzületünket az édes Szűzanya iránt! Ó, ha mi igazán szeretnénk! Akkor Szent Bernadettel mi is kívánva-kívánnánk meghalni, csakhogy őt mindig láthassuk.

Ha pedig még mélyebben kutatjuk, hogy érzületünk a szent Szűzanya iránt miért nem egészen meleg és gyermeki, talán ennek az okát is megtaláljuk.

Nézzünk szívünkbe!

A deák közmondás szerint „hasonló hasonló szeret“.

Hasonlít-e a mi szívünk a Szűzanyához? Nincsenek-e a két szív között nagyon is elütő vonások?

A Szűzanya szíve mily fenségesen, ragyogóan tiszta és az én szívem? Szűz Mária szíve mennyire Istenhez tapadt. És az én szívem ugyan mihez ragadt? Szűz Mária szíve mily összhangzatos és az én szívem a sok rendetlen és lefékezetlen hajlam folytán minő homályos, zűrzavaros.

Ha majd szívem Szűz Mária szíve szerint idomul, akkor nagyobb lesz a gyermeki érzés, a Szűzanya utáni vágy és epedés . . . Nagyobb lesz benne a gyermekded bizalom is iránta.

De menjünk még egy lépéssel tovább.

Miért oly rendetlen az én szívem? Miért oly földies? Miért tapad még a mulandókhoz annyira? Bizonynal azért, mert még az *igazi* szép nem hódította meg.

Szívünk már az egyszer úgy van berendezve, hogy az *igazi* szép rabbá teszi, foglyul ejti.

És van-e szebb a „*tota pulchra*”-nál, van-e kedvesebb, bájosabb Szűz Máriánál?

Gondoljuk csak meg, minő szépnek kell annak lennie, akit a *végtelen* Szép alkotott magának, hogy benne *teljes* öröme teljék! Hiszen „a hasonló a hasonlóknak örül”. Mily széppé tette Isten az ő Édesanyját! Vajjon nem tennők-e mi is anyánkat oly széppé, amilyenné csak tudjuk? Azért semmi sem bizonyosabb, mint hogy Szűz Mária szépsége a végtelességgel határos. A lelki szépsége, de meg a testi is, amely a lelkivel valahogyan arányos.

Hozzá még micsoda *jóság* tölti be azt az anyai szívet! Minden anyai szív örök ideálját! Ezt a szívet Isten úgy alkotta meg, hogy az egész emberiség elérjen benne, minden emberre kiterjedjen szeretme, és-pedig úgy, hogy minden szívre, lélekre egyaránt egész és osztatlan anyai meleget sugározzon. Hiszen ez a szív egészen *Jézus Szíve* mintájára van formálva és mint Istennek csodálatos remekműve, megalkotva.

Ilyen szépet, ilyen jót ki ne szeretne? És ha majd igazán szeretünk, akkor a szeretet kigyujtja a

bizalmat is és a bizalom viszont szinte végletekig fokozza a szeretetet.

Az Úr Jézus és a Boldogságos Szent Szűz iránti bizalomnak idilli képét adja a nemrégiben boldoggáavatott luccai leánynak, *Galgani Gemmának*¹ egyik látomása, amelyről lelkivezetőjének ilyképen számol be.

Ki hinné, hogy Édesanyám ma este meglátogatott engem! Ó mily boldog pillanatok voltak ezek! Ó mily öröm áradozott szívemben! Fejezze ki ezt, aki tudja. Első meglepetésem után ölébe ültetett s megengedte, hogy fejem vállán kissé megpihenjen.

Fel-felvetette a kérdést, hogy vajjon szeretek-e én még mást ökivüle?

„Igen! — mondtam neki — van valaki, akit én mindennél jobban szeretek.”

„És ki az?” — kérdi Anyám, mintha bizony nem is értene engem.

„Valaki, — feleltem neki — aki nekem nagyon kedves. Kedvesebb, mint az egész világ. Valaki, akiért odaadnám utolsó csepp véremet. Valaki, akiért megvetem az egész életet.”

„De hát ki az?” — kérdi ismét tőlem Anyám szinte türelmetlenül.

„Ó, ha itt lettél volna, Anyám, tegnapelőtt, megláthattad volna nálam” — válaszoltam.

„Ki az?” — kérdi Anyám újra.

„Nem árurom el, Anyám! Annyit mondok, hogy szépségben hozzád hasonló. Haja is olyan színű, mint amilyen a tiéd . . .”

Anyám erre kedveskedve, enyelegve kér, hogy árujam el neki titkomat, hogy kiről beszélek én . . .

Felkiáltok erre: „Anyám, nem értesz engem, akiről én beszélek? Az *Jézus, Jézus!*”

„Csak ismételd, leányom, ismételd mindhangosabban . . .” — szól erre mennyei Anyám, majd édes mosollyal magához ölelve, szívére szorított és folytatta:

¹ P. Germain: Gemma Galgani. Arras. Brunet, p. 247—251. Idézve Paul De Jaegher S. J. Confiance II. 245.

„Igen! Szeresd Őt, szeresd Őt nagyon, csakis Őt szeresd egyedül.”

Mire én: „Ne félj, Anyám, hogy engem bárki *Jézuson* kívül meghódít valaha.”

Újra megölelt és homlokon csókolott.

Mikor elragadtatásomból magamhoz tértem, úgy találtam, hogy földre vagyok borulva, egészen közel a feszülethez . . .

*

Igy szeret *Jézus*, így szeret *Szűz Mária* minden lelket, amely a kegyelem állapotában ragyog, ha igen bölcs okokból nem is mutatja ki ily érzékelhetőleg, mint azt némely szentjével tette. Vagy vajjon nem több-e mindenegyes szentáldozás mindannál, amit *Galgani Gemma* átélvezett? Higgyük tehát sziklaszilárdan, hogy mi szeretve vagyunk, végtelen szeretet gondol reánk, virraszt fölöttünk. Ugyanaz a szeretet, amelyről *Pazzi Szent Magdolna* azt állítja: „Ha abból, amit szívemben érzek, csak egyetlen csepp hullanék a pokol tűzére, a pokol nyomban paradicsommá változnék át.” Ennek a szeretetnek csatornája reánk nézve a *Boldogságos Szűznek*, Edesanyánknak szíve. Ne csodáljuk azért, hogy mikor *Rodriguez Szent Alfonz* sóhajtozott: „Anyám, ha te engem úgy szeretnél, mint ahogy téged én szeretlek”, ezt a feleletet kapta: „Ő, én téged ezerszer jobban szeretlek, mint te engem!”

Azért tehát bízunk Istenben. Bízunk *Jézusban*. Bízunk *Szűz Máriában*. Bízunk feltétlenül, bízunk minden körülmények között is. Bízunk még akkor is, ha bűneink miatt már a pokol tátja torkát, hogy elnyeljen. Mondjuk ilyenkor Jóbbal: „*Ha meg is öl engem, benne reménykedem.*” (Jób 13, 15.)

IV. A BIZALOM SZENTJE

A jó Isten, hogy megmutassa, mennyire szívén fekszik a bizalom, *Kármel* szent hegyén fényt gyújtott ki napjainkban, hogy bennünket arra még hathatósab-

ban megtanítson. *Kis Szent Teréz* elsősorban a bizalom szentje.

Ez az igénytelen kis Szent költői, ideális lelkületével oly remekművet alkotott a földön, amelyért milliók áldják nevét, áldják Istent.

Az volt a küldetése, hivatása, — mint ő maga vallja — hogy hidat verjen az ég és föld között a gyenge, igénytelen, gyarló emberek számára, amilyen a lelkek nagy átlaga. Ezek mindedig sopánkodva, szárnyszegetten néztek fel az erényhősökre, a szentekre, kedvvesztetten vallva be: „Mi ennyit nem tudunk.”

Kis Szent Teréz megtanította a lelkeket a „*kicsiny útra*“, a „*gyermekség útjára*“, amely mégis, sőt annál biztosabban az égbe vezet.

És ez út tulajdonképpen a bizalom útja.

A nagyszerű hídnak, amelyen ő az életszentség és mennyei dicsőség magasára eljutott, egyik pillére saját *kicsiségének, semmiségének mély átértése, átélése*, szóval a szent alázatosság.

Mi közönséges emberek eddig alig is tudtuk, hogy mi is az a bizalom.

Biztunk annak *ellenére* is, hogy gyarlók vagyunk. *Kis Szent Teréz* megtanított éppen *azért* bízni, mert oly gyarlók és szegények vagyunk. Mert amint ezt igazában átéreztük, elismertük, nyomban magunkra vontuk a jó Isten irgalmát, kegyelmét, amely mégis csak az életszentség titka, kulcsa.

Ez az igazi alázatosság teszi lelkünket gyermekdeddé, ami az égbejutás feltétele: „Ha meg nem változtok és nem lesztek, mint a kisdedek, nem mentek be a mennyek országába.” (Mt. 18, 3.) Viszont „Si quis est parvulus, veniat ad me”. (Péld. 9, 4.) Ha valaki kisded, jöjjön hozzám.

Szent Terézke bájosan mondja el „Lelke történetében”, hogy kimondhatatlan vágy gyötörte szentté lenni. De hogyan, mikor ő oly végtelenül gyöngé és gyarló? Valóságos homokszem a felhők közé nyúló bércekhez, a szentekhez képest. Gondolt tehát merészet és nagyot. Éppen gyarlóságára épít. Szinte örül,

hogy gyenge és gyarló, mert így hívja ki magára a végtelen irgalmat és jóságot.

Mert hiszen éppen a kicsinyekre gondolnak leginkább, azokat látják el minden szükségessel. A nagyok majd gondoskodnak önmagukról! Azért akart ő mindig Istennel szemben nagyon kicsinyke maradni, aki-ről így a jó mennyei Atya kénytelen gondoskodni.

A híd másik pillére Istennek *végtelen jóságáról való magasztos felfogása.*

Kis Szent Teréz nem tudott Isten végtelen, gyengéd jóságára meghatottság nélkül gondolni. Mikor egyszer, utolsó idejében nagybetegen a zárda udvarára karon kivezették, fehér tyúk mellett vezetett el útja, amely kicsinyeit szárnya alá vette, védte, melengette. Nem mehetett tovább. Kérte, hogy vezessék vissza kicsiny cellájába. Ott hosszan kisírta magát. Az Úr Jézus végtelen szerelme jutott eszébe, ki magát éppen a tyúkhöz hasonlította, amikor végtelen, gondos szerelmét a lelkek iránt jellemezni akarta.

Bízott *Kis Teréz*, jóllehet bizalmát nem támogatta mindig édes érzés, vigasztalás. Bízott akkor is rendületlenül, mikor lelkére borult az elhagyatottság sötét éjszakája, mikor mitsem látott, sötétben tapogatózott. Ilyenkor annál makacsabban kapaszkodott a bizalom karjába.

Éppen az elhagyatottságból merített ilyenkor is bizalmat, ahogy gyengeségében találta meg az erejét. Hiszen — mint mondotta — az Úr Jézus, a jó Pásztor is éppen a hív bárányait hagyta ott, hogy az elvesztettet megkeresse. A híveket, akiknek hűségében nem kételkedett, nem féltette. Megvárták azok, míg ő visszatér. És nem félt *Kis Teréz*, hogy Isten elhagyja, elkárkoztatja. „Hiszen a kisgyermek nem kárhozna el.” Ő pedig kisgyermek akart — a bizalom révén — mindvégig maradni. Tanuljunk meg tőle mi is bízni.

Kis noviciáinak azt mondotta: „Ha tévedésbe ejtettem önöket, amikor a kis útra, a korlátlan bizalom útjára tanítottam, ne féljenek! Mert akkor vissza-

jövök majd az égből és hibámat kiigazítom. Ha nem jövök, annak a jele, hogy jó úton vannak." És Kis Teréz nem jött vissza, hanem inkább útjának helyes voltát pazar rózsasövel igazolta. Mi is szedjünk fel azokból egyet: a bizalom hervadhatatlan rózsáját!

M. I. N. D.!

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ

- Aischylos 95.
Alfonz Szent 117.
Alexandria 48.
Ambrus Szent 89.
Antiochia 48.
Arras 116.
Atanáz Szent 89.
Atyánk az Isten 25.
— a leggyöngédebb 28.
— végtelenül irgalmas 30.
„Augustinus” 9.
- Ábrahám 27, 46, 83.
Ágoston Szent 23, 52, 74,
90, 91, 98.
Áron 31.
- Baál 38.
Bartmann 97.
Belley 74.
Bernadette Soubirous Szent
114.
Bernát Szent 86.
Bizalom 107.
— és remény 107.
— az Eucharishtiában 112.
— fogalma 107.
— az isteni Szívben 112.
— Jézus Krisztusban 111.
— megokoltsága 109.
— szükségessége 108.
— Szűz Máriában 112, 113,
114, 116, 117.
- Bonaventura Szent 98.
Bossuet 45, 48, 103.
Bougaud Emil 72, 86, 91, 102.
Bridaine 23.
Brunet 116.
Buttler 48.
Bűnök emléke 19, 75.
Bűnösök és a jó Isten 56.
- Caesarius Arlesi 98.
Céline (Martin) 113.
Ciprián Szent 89.
Condren 73.
- Damokles 16.
Dante 97.
Dávid 49.
Diakonus intézmény 47.
Dieringer 98.
Dúsgazdag és szegény Lázár
parab. 46.
- Efraim 27.
Egyházi írók (túlzásai) 12.
— szegénygondozás 47.
Egyiptom 37, 41.
Estius 103.
Ezekiel 40.
- Fáber W. 82, 100.
Ferenc Szalézi Szent 23, 74,
91, 102.
— Xavéri Szent 90.

élelem az Istentől 7, 20, 21.
 — és bizalomhiány 21.
 — és ellenvetés 22.
 — és szárnysegettség 20.
 — és szenvedések 20.
 — káros hatásai 20.
 — sértés az Isten iránt 21.
 — okai 9.
 — ószövetségben 37.
 — okai 41.

Galgani Gemma 116, 117.
 Galilea 48, 51.
 Garriguet L. 5, 6.
 Gergely N. Szent 47.
 Germain 116.
 Gondviselés 34.
 Gyermek és a jó Isten 52.

Haldoklók és a jó Isten 69.
 Hitszónokok túlzásai 12.
 Hollandia 9.
 Homeros 94.

Igéret az imának 54.
 Ignác Szent 12, 90.
 Itéletre szálló lélek 75.
 Izaiás 21, 27, 29, 38.
 Izrael 27, 31, 38, 39, 40, 49.
 Itália 91.
 Izsák 83.

Jaegher S. J. 116.
 Jakab Apostol Szent 45.
 Jansen Kornél 9.
 Janzenizmus 9, 10.
 Jákob 38, 83.
 János Ev. Szent 6, 23, 27,
 30, 33, 36, 44, 50, 51, 53,
 54, 55, 59, 65, 66, 83, 88.

János Alamizsnás Szent 48.
 — Aranyszájú Szent 48, 90.
 — Keresztelő Szent 25, 49.
 — Keresztes Szent 108.
 Jeremiás 27, 29, 36, 38, 39,
 40.
 Jeruzsálem 49.
 Jézus 10, 23, 25, 27, 45, 48,
 49, 50, 51, 52, 53, 55, 56,
 57, 63, 5, 66, 67, 71, 80,
 81, 88, 96.
 Jézus, Sirák Fia 14, 31.
 Jézustársaság 9.
 Jób 14, 17, 87, 117.
 Jordán 49, 50.
 Jó Pásztor parabolája 65.
 József Szent 88.
 Júda 45.
 Judea 49.
 Jupiter, Zeus 5.

Kain 105.
 Kármel 38, 117.
 Katalin Szent Genuai 96, 98.
 Katalin Szent Sziénai 73.
 Kálvin 9.
 Kánaáni asszony 49.
 Kánai menyegző 51.
 Kárhozottak és a jó Isten 101.
 Kedár 38.
 Kétim 38.
 Klee 98.
 Kedvező vélemény érvei 85.

Lázár 46, 50.
 Lettres provinciales 9.
 Loup de Ferrieres 103.
 Löwen 9.
 Lukács Ev. Szent 15, 25, 46,
 50, 54, 57, 64, 66, 71, 80,
 88.
 Lumen gloriæ 85.

Mac Carty 57.
 Magdolna megtérése 63, 64.
 — Szent Pazzi 117.
 Malakiás 28.
 Margit Mária Szent 29.
 Massillon 12.
 Mária Boldogságos Szűz 69,
 71, 88, 117.
 Mária (Lázár nővére) 50.
 Márk Ev. Szent 21, 53, 56.
 Márta (Lázár nővére) 50.
 Máté Ev. Szent 26, 35, 45,
 46, 47, 49, 50, 53, 55, 56,
 66, 68, 70, 81, 83, 85, 87,
 88, 111.
 Meschler M. S. J. 104.
 Milton 76.
 Monika Szent 91.
 Monsabré O. P. 73.
 Mózes 18, 39, 40, 41.
 Möhler 98.

 Naimi özvegy 50.
 Nevelés (janzenista szellem-
 ben) 9.
 Nélkülözéseink és a jó Isten
 53.
 Notre Dame 73.

 Ostia 91.

 Pascal 9.
 Pál Szent 17, 27, 28, 33, 67,
 72, 75, 84, 85.
 Párizs 73.
 Perronne S. J. 99.
 Pesch 98.
 Péter ap. 76.
 — Lombardi 103.
 Pius X. 10.

Plátó 95.
 Prohászka 109.

 Rigorizmus forrásai 67.
 Róbert Szent Bellarmino 99.
 Róma 9.

 Salamon 34.
 Simeon 15.
 Simon farizeus 63, 64.
 Suarez 98.
 Szahara 42.
 Szaniszló Szent 114.
 Szegények és a jó Isten 45.
 Szentírás (helytelen értelme-
 zése) 14.
 Szentek példája (helytelen
 beállítás) 13.
 Szentlélek 15, 16, 21, 27,
 32, 33, 92, 94.
 Szentszék 9, 10.
 Szerencsétlenek és a jó Isten
 43.
 Szenvedők és a jó Isten 48.
 Szidon 49.
 Szíria 48.

 Tamás Aquinói Szent 97, 98,
 103.
 Tekintélytisztelet (helytelen)
 11.
 Temperamentum 19.
 Teréz N. Szent 90.
 — Kis Szent 108, 113, 118,
 119.
 Tertullian 89.
 Tékozló fiú parabolája 57.
 Tírus 49.
 Tisztuló lelkek és a jó Isten
 92.
 Tisztítóhely tartama és szigo-
 ra 95.

Tiber 91.	Victor S. 86.
Traján 110.	Vergilius 95.
Trienti zsinat 6, 16, 93, 94.	
Utolsó ítélet 46.	Ypern 9.
Választottak csekély száma 80.	Zeus 36.

TARTALOMJEGYZÉK

.....	
Első fejezet. Félelem a jó Istentől	7
I. Sokan félnek a jó Istentől	7
II. Az Istentől való félelem okai	9
III. Az Istentől való félelem káros hatásai	20
Második fejezet. Ki nekünk a jó Isten?	25
I. A jó Isten Atyánk	25
II. Isten a leggyengédebb és legodaadóbb Atya	28
III. A jó Isten végtelenül irgalmas Atyánk	30
Harmadik fejezet. A jó Istentől való félelem az ószövetségben	37
I. A zsidó nép hálátlansága Istennel szemben	3
II. A jó Isten könnyen és hamar megbocsát	40
III. A jóság messze túlhaladja a szigort	41
IV. Miért fél mégis a zsidó?	41
Negyedik fejezet. A jó Isten és a szerencsétlenek	43
I. A jó Isten az újszövetségben	43
II. A jó Isten és a szegények	45
III. A jó Isten és a szenvedők	48
IV. A jó Isten és a gyermekek	52
V. A jó Isten és a mi nélkülözéseink	53
Ötödik fejezet. A jó Isten a bűnösök	56
I. A bűnösökért Egyszülöttét adja	56

II. A bűnöst túláradó örömmel fogadja vissza (A tékozló fiú.)	57
III. Ahogy beszélt az Úr Jézus, úgy cselekedett is	63
IV. Nincs száma a bocsánatnak	65
V. A bocsátást folytatja az égben	66
Hatodik fejezet. A jó Isten és a haldoklók . . .	69
I. A halál pillanatában dől el örök sorsunk . . .	69
II. Az igazaknak megadja a végső állhatatosság kegyelmét	70
III. Ha jó az Isten a haldokló igaz iránt, talán még sokkal gyengédebb a bűnös iránt, aki ítélőszéke elé lépni készül . . .	71
IV. Nagy a bűnösök száma, akiknek a halál küszöbén felnyílik a szemük és megtérnek	73
Hetedik fejezet. A jó Isten és az ő ítélőszéke előtt megjelenő lélek	75
I. Némelyek azt állítják, hogy Isten a különítéletkor kíméletlen szigorral jár el . . .	75
II. Ezeknek Istene nem a mi Istenünk . . .	76
III. Minden valószínűséggel remélhetjük, hogy azoknak a száma, akik az ítéletkor kegyelmet kapnak, sokkal nagyobb, mint általában gondolnók	80
Nyolcadik fejezet. A jó Isten és a boldogok az égben	84
I. Az üdvözültek nagy boldogsága . . .	84
II. Imádkoznak értünk	86
III. Az égben megismerjük egymást, együtt leszünk megint	86
Kilencedik fejezet. A jó Isten és a tisztítóhelyen szenvedő lelkek	92
I. A bűn következményei és könnyű mód, hogy az életben azoktól szabaduljunk . . .	92
II. A mennyország váróterme a tisztítóhely, a purgatórium	94

III. A tisztítóhely, szenvedéseink természete, tartama és szigora	95
IV. A tisztítóhely boldogsága	97
V. Vannak-e a tisztítóhelyen érzéki bünteté- sek is? (Tűz?)	98
Tizedik fejezet. A jó Isten és a kárhozottak . .	101
I. A keresztség nélkül elhunyt gyermekek sorsa	101
II. Kiterjed-e Isten irgalma a kárhozot- takra is?	102
Befejezés. Az isteni irgalomról általában. Összege- zés	104

FÜGGELÉK:

Bizalom a jó Istenben	107
I. A bizalomról általában	107
II. Bizalom Jézus Krisztusban	111
III. Bizalom Szűz Mária iránt	112
IV. A bizalom Szentje (Kis Szent Teréz) .	117
Név- és tárgymutató	121

